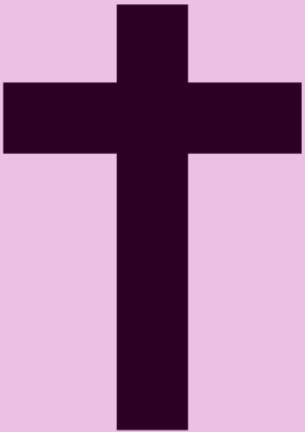

Worrorra Mark & Luke

The Gospels According to Mark and Luke in the Worrorra
language of Australia

Worrorra Mark & Luke

The Gospels According to Mark and Luke in the Worrorra language of Australia

Public Domain

Language: Worrorra

This work is in the Public Domain according to the laws of Australia and the United States of America due to copyright expiration in Australia.

2019-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023
6c2be47c-34de-5624-9b1b-e188cc6a19ff

Contents

MARK	1
LUKE	33

WULLUNNU-WUNIA MARK NUNYA

THE GOSPEL ACCORDING TO ST. MARK IN WORORA Revised Edition.
PERTH, W.A. BRITISH AND FOREIGN BIBLE SOCIETY 1943. Printed by
Patersons Printing Press Ltd. 65 Murray Street, Perth.

Scheme of Phonetic Transcription as drawn up by Adelaide University
Committee for Australian languages:

VOWELS:

: indicates long vowel

a as in father

ə as in cat

ɑ as u in cut

e as in red

i as in fit, ravine

o as in dot,

ɔ: as in law

ø as in bone

u as in full, rule

DIPHTHONGS:

ai as in aisle

au as ow in cow

ei as in rein

oi as in boil

CONSONANTS:

as in English, except j which has the value of English consonantal y,
as German ja.

ŋ the nasal ng as in sing.

¹ Wundjaŋuru wälänu-wunia Jesu Christ, God Inko:lu.

² Ge wiri-wiri kauwi:nu tjo:lbädaia näŋja, Wai, wäläñ ?nara näianäŋga
kaŋänadjanjuru mämäŋale ñunmijum, Aua kalumba ñundjanäŋga pitja
brar njenjuru;

³ Näla-näla iärunj jero:l gejiri bundul' dänja, Brar wuriŋuru kalumba
Inaiuri anäŋga, Tjuwalja anäŋgaia tjädjanjuru irandju.

⁴ John keŋgusal, aua baptize äŋgi:leri bundul' dänja, ardi:um kulula
baptism kulanjan kunja umära wai wunja.

⁵ Kariŋanjuru aua näŋja tämbium mararawam Judaea närim, ar-
darawaia Jerusale' näria; baptize kadiŋaieneri aua näŋja maro:lalim
Jordan näŋja, umära wunja arkanaŋga kubädbangälana.

⁶ John tai kariŋajena camel iwondimalja, inywierlumba näŋja
tjäŋgundja waiŋam, mindjal kundjunjiri durgenja, nj:nja.

⁷ Aua ardi:um kulula kundjunjiri, Pale näiu keŋgal inaijud' ban däga näiu
näŋja, irkalja ierdunara näŋja näniowu nänuŋjamiri wu ñannumbäna
waiel injanjuma wunja.

⁸ Näiu baptize njinji:la agu näŋja, aua pitja baptize njinji: Inandj
Mämaia näŋja.

⁹ Gejau kuniŋaiena Jesu ingeŋgunal Nazareth i dägu Galilee näŋja,
baptize kapiŋaiena John näŋja Jordan näŋja.

¹⁰ Maiirgi:rku ag' i dägu paibiri inganinal, mära kumbuna ɻndjo:lu
dalar kämiena, Inandj kuluko:ka kädjindja jeri ingauwonal aua näŋja:

¹¹ Näla-näla kunjäŋgusal ɻndjo:l' di dägu, Nundju ñunyungula nedura
ñanŋundjunu, tjukul ñunana.

¹² Maiirgi:rkum İçandj kąjanjawu bundul' kuru.

¹³ Bundul' dąńja kąnineri lewąra forty, ko:ndjuina Satan nąńja; adbu-raia nąńja kąnineri; wąłan-ŋaria kaueranawodjanya.

¹⁴ Pąlejau John īnganawi:na, Jesu keñgunal Galilee nąńja, ardi:um kulkuleri wąłanu-wunia God nąri.

¹⁵ Kundjunjiri, Gejau ko:rug kumienna, bąndaia God anąńga wodjulu kunun: kuluńjan njirwa, wąłanu-wunia purąjudjareri.

¹⁶ Tjanai īngeneri wo:ndum Galilee nąrim, mąra ko:nandu Simon a Andrew iwomale Simon anąńga, net wo:ndu' ńjuru wai īngaiąbunandiri: djaia nąrandu īnganinandu.

¹⁷ Jesu kundjunanąńgandu, Tjārāmalandowandu, ńjaiu njinjandjuandu djaia nąrandu i:dja wunja.

¹⁸ Maiirgi:rkum net kanmaŋgi:landi, kąmalandonandu.

¹⁹ Pąławurde irai īngēnajuriri, mąra ko:nandu James Zebedee īoko:lu a John iwomale, auandu kuda: namąndi nąńja īnganinandiri net njiriba īngēnandiri.

²⁰ Maiirgi:rkum ai ko:nandu: kanmąngi: landu Zebedee iranąńgandu namąndi nąńja ardawodjieja nąńja, kąmalandonandu.

²¹ Capernaum dąra karińjanu; maiirgi:rkum Wunaiurujau dadjur-kąrim dąra keňa, kaniingundala.

²² Rąngarı karińja wuniingundie anąńga nąńja: gewunja kaniingundala iurulwora īnganina, wiri-wiri-nąria kądjjindja ńjuru-ńjuru.

²³ Maiirgi:rkum dadjur-kąrim maninja kąnineri i:dja agula inuru kudai;

²⁴ Aua jero:l kundjunu, kundjunjiri, Nani kunjedjuna, ńundju Jesu Nazareth ńjara? Njunąńgusal ąńamąndju wunja? Laiburu ńiąnuńjanu ńundju ąńguja ńjunjuńun, Mąmaia ńjara God anąńga.

²⁵ Jesu aua kąmaiąmbuna, kundjunjiri, Kumuk minjo:, ba bengaldaga.

²⁶ Agula inuru, dalar īngamęń, ńjala-ńjala daraiu jero:l genjiri, ba kenğunaldaga.

²⁷ Ardarawaia rąngarı karińja, arge wurura burkai ąngaiąbieneri, kubądjunjiri, Anjudja wuna? Wuniingundie wuļunal! Iurulba kudai aua agulaia arduria kąmnjenęńgori, arka ńjuru kaueranju.

²⁸ Djo:jan aua wunja kunjańanu maiagekărińju tąmbium mararawa' ńjuru Galilee wo:ri kumbaneri.

²⁹ Maiirgi:rkum, wuno:murum dadjur-kąrim i dagam ba ąngēngunal, maiarum Simon a Andrew anąngandam dąra karińgunal, James a John kuda:

³⁰ Simon kurumąnanganja we njimbuneri lądja kundjunjiri; maiirgi:rkum ńjąńga wünja kubądjununąńga:

³¹ Aua keñgunal, ńjino:ri kunjańjurula, brai nji:la; lądja ńjąngaiąndiwela, gejau ńjąńga kanawodjanya.

³² Kąlekąlem, mąrańjunja ńjąngawona ńjuru, kanbärkańjurulaldaga ardarawaia adbaramareja, arka kuda: agulaia kudai.

³³ Malaiindem mararawam djaruk kadbiena maiamundu' nąńja.

³⁴ Aua kanmurduna ardarawaia ara ąnganineri ardamalimbia ąnganbärwuneri, agulaia ardarawaia wai kandjäbuna; agulaia wa panąńjunja puńgarwąluiři wunja, gewunja arka laiburu ąnganinanąńga.

³⁵ Mąmańgunu, wünungule lewąra wąli wa puńganinja, bəri kąnina, dąnde keńjanju, tąmbiu' ńjuru wugem keńjanju, ma dadjur kundjunjiri.

³⁶ Simon, arka aua nąńja anęganineri, kaueramalando:no iwondedba;

37 Måra kauero:na, kubadjuununäŋga, Ardarawaia ḥunbärkäŋjiro:jiri.

38 Aua kundjuunäŋgori, Maiagekäri' ḥuru ḥari:u, malaiindem ma-iakari' ḥuru, ma kuda: ardi:um ḥalu; gewunja wuna ḥanjanjäŋgungunal.

39 Dadjurd-kärim arkanäŋgam dära keñanjuru Galilee mararawam iŋgeneri, ardi:um kululeri, agulaia wai kandjäbuneri.

40 Leper kämurka, burkai kaiäbuna, luŋgudja kāninanäŋga, kundjunäŋga, Näm̄ba tjuŋundjara, rarwa gole pänjäŋgandju.

41 Ruluk iŋgamienna iŋgaieriwuna, ino:ri la mamäŋ, kämañdanala, kundjunäŋga, Korega ḥanuŋ, rarwa bånu.

42 Maiirgi:r Kum leper mareja kaiändiwela, rargara kandjuiena.

43 Njadbama kundjuunäŋga, maiirgi:r Kum känadja:la, kundjunäŋga,

44 Manindj, i:dja pindjalunäŋgorir kari:, baiuŋuru, dadjurd-kära pampiimbainenäŋga, rarwa ḥunjanjandjuiena moia ḥano: Moses geňu, adäŋädjaiejae wunja arka ḥanja.

45 O! Aua keñanjuru wunmanbäli ḥala-ḥala djo:jan djenbeñuru kundjäbuneri, gewunja Jesu. kädjinba njele malaiindem pänduräm dära pängeñenja, dände wugem maninja kānineri: maiagekärim i:dägam kaueramurkala.

2

1 Wuno: murum Capernaum njele dära iŋgena. pale kulunu wunŋalu, njauul-njauul kuniñaiena aua. maiaram maninja iŋganina.

2 Ardarawaia djaruk kadbiена, ge ma kadiadi: na, balaium mano:rum, kari maiamundu' ḥanja:. ḥala-ḥala kululanäŋgori.

3 Karija, kaueranuraldaga i:dja imareja ialu., mano: iŋgañurienal iaruŋuri ḥanja.

4 Wuno:murum wodjulu kädjinba paringunjal peleñgaraia wunja, maiaram maledrum ma. iŋganina pälkar madbäŋ; wuno:murum maŋgadjilelemala, jeri kaueräbuna inarugu imareja wein̄gauwoneri ma.

5 Jesu måra angó:na arko wa paueranjudjarenja, imareja ialu kundjunäŋga, Wöŋaläŋ, umära. ḥundjanäŋga wai kundjäbienäŋgu.

6 Atjäkekäria wiri-wiri ḥaria ma kadineri atjä. ḥangauwoneri arkulum maninja ni: ḥangänineri,

7 Anjudjakunja indja wurunäŋgowa kundjiri? Djadi kundjiri: ḥanguja umära gole puŋgaiab ḥäm̄ba wa iarun, God?

8 Maiirgi:r Kum Jesu iŋauui ḥanja måra kumbuna arkulum maninja ge ni: ḥangänineri, kundjunäŋgori, Anjudjakunja wuna ni: njiduniri njirkulum maninja?

9 ḥanjanäŋga wunia, ḥanjanjundjunäŋga imareja ialu, Umära Njundjanäŋga wai kundjäbienäŋgu; ḥanjanjundjunäŋga, Bäri bånu, ḥunarugu t̄järawäd minjam, wüdaau baiu?

10 O! Laiburu njirkunuŋ wunja I:dj' iŋko:lu wundjurulu kudai kabälba ḥanja umara wai kunja, (imareja ialu kundjunäŋga).

11 Kuñenu, Bari bånu, ḥunarugu t̄järawäd minjam, maiaram nundjanäŋga' ḥuru baiuŋuru.

12 Aua bari kānina, maiirgi:r Kum inarugu t̄järawäd kumäŋ, keñanjuru ardarawaia adbäŋnäle ḥuru; gewunja ardarawaia räŋgäri karija, God kauero:do:dala, kubadjuŋiri, Wuna kädjinu wa måra puŋarwi:nja.

13 Njele keñanjuru pälławalula wo:ndum maninja; peleñgaraia ardarawaia kaueramurkala, kaniingundala.

14 Tjanai ingeneri Levi Alphaeus iŋko:lu māra ko:na, atja inganineri kaiug kāmāj manma, kundjunān̄ga, Tjanmalando:. Bari kānina Kāmalando: na.

15 Ge kuniñaiena, atja ingauwoneri mindjal generi maiaram anāngam maninja, publicandia ardaraawai, arworia kuda: atja karwona Jesu nānja inalalaia kuda:.

16 Wiri-wiri nāria Pharisia nāria māra ingarwuna aua mindjal generi arworia nānja, publicandia nānja, inalalaia kubadjunān̄gori. Mindjal kundjiri, djo: kejeri publicandia, arworia nānja.

17 Jesu nūrū inqānina kundjunān̄gori, Adbuludjia bānmāndja wa lai parwonān̄ga, adbāramareja lai karwonanān̄ga: wa pān̄engunjal ardinia ai kunja, O! arworia wunja.

18 Inalalaia John anānggaia Pharisia arkanān̄gaia kuda: kadja-mindjieneri: karingal kubādjunaŋga, Ajudjakunja inalalaia John, Pharisia arkanān̄gaia kuda:kajamindjāna, nūnalalaia wa padjamindja?

19 Jesu kundjunān̄gori, Ango:lo:lia pān̄an̄ nāria gole padjamindja pān̄nmoia arka nānja inqān̄u? Pān̄nmoia arka nānja inqānun kādjīnba padjamindjan̄.

20 Lewāra pitja njejenjal, pān̄nmoia eno: n̄guie arka nanja, gejau pitja arejamindjie lewāra ge nānja.

21 I:dja kari wobi tjuwai nāra wa jarkeba pān̄genān̄ wobi inindiri nānja: madji ināmano: kundju, kāno:n̄gu, inunala inindiri i dāgu, kuniñudba mawodjinim manuj.

22 I:dja kari wine injunāli wa pān̄go:gulen waiām manindidba nānja: madji wine waiām dalar kāna pāmām, gejau wine wundur pān̄gānu, waiām kuda: :O! wine injunāla waiām maŋunālam maninja.

23 Gejau kuniñaiena, Wunaiurujuau yardba corn nārim rui kamāneri; inalalaia corn ri: ināmura kubādjun̄ wali aŋgenān̄juriri.

24 Pharisia kubādjununaŋga, Wai! Anudjakunja Wunaiurujuau kubādjiri ge wunia n̄juru-n̄juru?

25 Aua kundjunān̄gori, Wawu puranindjenjiri David genu, ino:ra inqānina, baia ingo:na, aua, arka auā nānja kuda:?

26 Dāra inqānuru maiaram God anāngam Abiathar gejau inaiuri dadjurd kāra, mindjal genu wuro:dbori aŋgāmimbu nāra, aia wunia n̄juru-n̄juru mindjal kunja dadjurd kāria ekamandj, aŋgāno:na kuda: arka aua nānja aŋgānineri?

27 Gejau kundjunān̄gori, Wunaiurujuau wondi kumbi:na i:dja wunja, kari i:dja Wunaiurujuau wunja;

28 Gewunja I:dj' iŋko:lu Wunaiurujuau inaiuri kānunān̄ngā.

3

1 Njele dadjurd-kārim dara keja; ma i:dja kānina ino:ri dalga kudai.

2 Mu:n kauero:na, nāmba Wunaiurujuau inqāmurdū wunja; de inqārwu wunja.

3 Aua kundjunān̄ngā i:dja ino:ri dalga kudai, Ma bowelge.

4 Gejau kundjunān̄gori, Wunaiurujuau wunia kunuŋ wunia nān̄nundju, woru nān̄nundju? Iedjer inqāngandju, bāda inqān̄jumbu? Arka kumuk kubārwuna.

5 Wunjili:wa aŋgo:na, ii:la inqāmān̄n̄ngā arkulum burudum aŋgānineri, i:dja kundjunān̄ngā, Nuno:ri la mama. La māmāj; ino:ri umulugu kungandjuiena.

6 Pharisia kariñajuru, maiirgi:r Kum kubārwadeju aua wunja, Nārunanqowu iñgadbalim.

7 Jesu, inalala kuda: wo:ndu' ḥuru kariñajuru; peleñgaraia ardarawai Galilee alp kauerāmalando:na; Judea alp,

8 Jerusalem alp, Idumea alp, Jordan kanal' gārim alp, Tyre, Sidon ḥarim alp, peleñgaraia ḥuru karkañjuleri wunaiuru aua genj, kauerāmurkāla.

9 Inalala kundjuñanqgori namāndi pidi:n iñganana pelengaraia wunja, limbitja pauero: ḥanja;

10 Ardarawai aŋgāmurduna; gewunja ardamalimbia aŋgānineri karwonanqga iñgabbandana wunja.

11 Agulaia, arduria, wuno:murum māra iñgarwuna, imānqale ḥuru karwona, jero:l kubādjuŋ, kubāluleri, Nundju God ḥunqungu:la.

12 Njadbama kundjuñanqgori, Laiburu ḥanquniñaienu panjarandjuiri.

13 Talamban ḥuru pai kanina ḥuru, aua ḥanja ai kanbu, arka aŋjama gejiri; kauerāmurkāla.

14 Twelve (qanjenjalja) kangandēju, aua ḥanja aŋgānuŋ wunja, aŋgānajawu wunja, ardi:um karwālūri,

15 Wundjurulu kudai wunja agulaia wai aŋganbadjāb wunja;

16 Simon iñumba kungandēju Peter;

17 James Zebedee iñko:lu a John James ḥawananqga; auandu iñumbandu kungandējunanqgandu Boanerges, gejākawāli Mālnirinja iñko:landu.

18 Andrew a Philip, a Bartholomew, a Matthew, a Thomas, a James Alphaeus iñko:lu, a Thaddeus, a Simon Canaan ḥara,

19 Judas Iscariot kuda: aia t̄iriwin iñgo:na.

20 Maiarum dāra kejā. Peleñgaraia njele d̄jaruk kadbieju, gewunja kadijnba mindjāl puñgadjī:nja.

21 Jaliagaia anāngaiwa wuno:murum ḥuru aŋgānina, kariña ḥuru laburd iñgadba wunja, kubādjuŋ, Maro:wa kānuŋ.

22 Wiri-wiri-ḥaria arka Jerusalem i ñagam jeri aŋgawonal, kubādjuŋ, Aua Beelzebub kudai, agula inaiud' dānja agulaia wai kandjābiri.

23 Ai kanbuna aua ḥanja, bare-bare kundjuñanqgori, Nārunanqowu Satan wai kaiab Satan?

24 Bandaia ḥamba dalar kāmienu kaue ḥundju-ḥundju ḥanja, bandaia ge kadijnba puñgawelgen.

25 Maiarum ḥamba dalar māngāmienju maue ḥundju-ḥundju nanja, maiarum maue kadijnba pāmawelgen.

26 Satan ḥamba bari ingānina aue ḥundju-ḥundju ḥanja, aue kadijnba pāngawelgen, gole kaui kāniñaienju.

27 I:dja kari maiarum iurulwora anāngam kadijnba dāra pāngēn, wulānbiri anāngaiwa wul aŋgano:ngu wunja, ḥamba wa iurulwora auurle murd pāngamān ḥari, gejau maiarum anāngam wul-wul kārim māngandju.

28 Nidji kuñenuriri, Umāra darawa pitja wai njejabienanqgori i:dja aŋgo:lo:lia, djadi darawa dja:di kadju;

29 O! Aua dja:di ge Inandj Mamaia ḥanja kadijnba wai puñgaiqbienanqga, umāra kadijnba ḥari kundjiri;

30 Kadjuňu, Aua agula inuru kudai.

31 Ma karingal karanāŋjanja, iwomomaleja kuda:; dānde aŋgawelgenjiri, kauerānajanwunqga, ai iñgarwuna.

³² Peleñgaraia wo:ri kauero:neri, atja karwoneri, kubadjunq̄a, Wai! Nundju karanja, ḥunbomomaleja dānde ḥunbarkanjiro:jiri.

³³ Aua kandjo:lba, kundju, An̄gu-ἀ̄nguja ḥaiu karanja, ḥawomomaleja?

³⁴ Wunjili:wa kanbiri arka wo:ri in̄garwuneri, atja ḥangauwoneri, kundju, Wai! naiu karanja, ḥawomomaleja.

³⁵ Gewunja aua ge God lai kauwonanq̄a, aia ḥawomale, ḥawomalinja, karanja.

4

¹ Tjilenda wun-man-bali kaniingundaleri wo:ndum p̄alawalul' dānja. Dj̄aruk kadbiена aua nānja peleñgaraia djenbeñuru, gewunja namāndi nānja dāra kena, atja kauwona wo:ndum maninja; pelengaraia ardarawaia wo:ndum wodjulu kadina kabāiba nānja.

² Darawa kaniingundāla bare-bare nanja, kundjuñanq̄ngori ḥaq̄aniingundaleri.

³ Nuru njidu; wai! tjalangq̄anja ḥara kenanjuru, Tjalangq̄anja njən:gule kundjuñu;

⁴ Ge kuniñaiena, tjalangq̄anja njən:guleneri, ndjakekərinya njən:gari:na kalumba nanja, punaria wuŋo:ru ḥaria karingunal, mindjāl kubadjunq̄a.

⁵ Ndjakekərinya njən:gari:na kaiug bādām maninja, ma kabālba pidi:n dāka wāli; maiirgi:r̄kum ba wa kundjuñal, kabālba tjalani ḥuru-ñuru pāngāngalb;

⁶ Wuno:murum maraŋunja ba njingengunal, wori kaŋurien, won-duba ino:ra, iralga kandjuiena.

⁷ Ndjakekərinya njən:gari:na wonāndja nānja; wonāndja ba wa kubadjunjal, l̄imbitja kauero:neri, kurab kari wa bari pāngaiq̄andenja.

⁸ Ndjakekərinya njən:gari:na kabālba māniām maninja, kurab bari kandjandala, tjalanaí kubadjuniri, karwōgenjiri; bari kandjandala, atjakekəria 30, atjakekəria 60, atjakekəria 100.

⁹ Gejau kundjuñu, Aua ini:um kudai ḥuru wunja, ḥuru kaninja.

¹⁰ Wuno:murum auekama in̄gānina, arka wo:ri in̄garwuneri ḥaq̄enñalja nānja, burkai kaueriabantu bāre-bāre wunja.

¹¹ Aua kundjuñanq̄ngori, Njiri nanja kunauwi:na wundjālgiae God ḥari; arka nānja dānde ḥaria darawa kuniñaien bāre-bāre nānja;

¹² Gewunja māngadidjeri pāmadidja nāna, wa māra pāmarwun; ḥuru ḥaq̄anuniri ḥuru padu nāna, wa puŋgadenān madji worarkar njele pādu nāna, wai puŋgaiqbienq̄ngori.

¹³ Kundjunanq̄ngori, Wawu laiburu pinjidin bāre-bāre wuna? Narunq̄ngowu pitja laiburu njirānu bāre-bāre darawa?

¹⁴ Tjalangq̄anja ḥara ḥala-ḥala ko:gulejiri.

¹⁵ Andja kaduj arka kalumba nānja, ma ḥala-ḥala ko:gulien; wuno:murum ḥuru ḥaq̄anina, maiirgi:r̄kum t̄jukul ḥaria kubād̄ba;

¹⁷ Wondudba ardo:reja arge wurura, pulāgajau kaduj; gejau murdādār, wundjo:rie keŋgal ḥala-ḥala wunja, maiirgi:r̄kum idjuwa karwona.

¹⁸ Atjakekəria kaduj wonāndja nānja ḥaq̄o:gulien; ḥandja kaduj arka ḥala-ḥala ḥuru ḥaq̄anina,

19 Murdädär bändaia ካሪ, wungadjuie wulanbiri ካሪ, tjakäri lai kauwonanqägori, dära kunjanqal, ካላ-ኋላ lïmbitja kumbu, kurab wuno:ra kuniŋaienju.

20 Arka kadun kabälba maniam maninja ወጪ:гулиена; arka ካላ-ኋላ ነሩ ቴክኖ, kadba, kurab bari ወጪ:гаинда, atjäkekäria '30, atjäkekäria 60, atjäkekäria 100.

21 Njele kundjuŋanqägori, Tjanaim manjuriena manjandienju wunja waiuru kuni:n, waiuru inarugu, wawu ነውون እንዳ የማንዲዬ?

22 Gewunja kari kundjalgienna, እምባ ወ ማራ ምንጂዬ:ን; kari mululu ካሪ, እምባ ወ ለዋራ ነኩን ምንጂዬ:ን.

23 I:dja እምባ ini:um kudai ነሩ wunja, ነሩ ክንነታ.

24 Kundjuŋanqägori, Maranindj እንዳ ነሩ wuranqungajuru; kadjinu wuranqungugule pitja njo:гулиенүү; tjile pitja njanawi:nuri.

25 Aua kudai, pitja njanawi:nanja, aua ino:ra, pitja njano:ነግዬን ገ ነኩን kudai inqanun.

26 Kundjuŋu, Wuna kadjinu bändaia God anqäga, i:dja tjalanganja njango:gulejiri kabälba nänja;

27 Kulunu inqanun, bari inqanun, wundugum lewara, tjalanganja ba pinjeŋan pinjimbängé እና, እጥሃናንግዬ ወ laiburu pängänin.

28 Kabälba kurab bari kaiqanda maukama; jedmängängule, imuŋga nini, gejau corn aräŋga njini imunga nanja.

29 Wuno:murum kurab iwidjara inqanun, maiirgi:r Kum kuldjuru ko:gule, wulgundjiri gole keŋgusal.

30 Kundjuŋu, እጥሃናንግዬ kadjinu workundju bändaia God anqäga? Bare-bare እንዳ ነኩን መርከፍ ወደመድኬ?

31 Kadjinu tjalanganja ndjärūn mustard, njinge, kabälba nänja njango:gulieu, pidi:n njinun tjalanganja njindarawa mandäqanja kabälba nänja.

32 Wuno:murum njango:gulieu, tjalanai kundju, njinaiud' ban daqanja irululu darawa nänja njiniŋaienju, njungalidjerudja njinaiudj njango:gulejiri, gewunja punaria wuŋo:ru ካርያ gole atjä parwa djedba ma nänja.

33 Bare-bare darawa wuna kadjinu ካላ-ኋላ kululanqägori, gole ነሩ እና ፍቃድ;

34 Nämä wa bare-bare nänja wa pungenjanqägori; argekama inalalaia kanmiimbuneri.

35 Lewara gejau kale-kalem njinganina, kundjunqägori, Kanal' guru ካሪuri.

36 Peleŋgaraia ወጪ:ባድባንግ:ла, kaueranju arka nänja, aua genida, namandi nänja. Namandi tjakäkäri aua nänja kuladi:na.

37 Adadjiri mandjum maiilworam menjal, pälängärinja namandi dai njimbunal, gewunja namandi kälabu kundjunjiri.

38 Aue ነንድኅ-ነንድኅ umbande nänja ክኑና, kulunu ክኑና bururu nänja; kauero:lunda, kubädjunqäga, Iniŋgundeja, gole ካርካሪነና, wawu djerara pämändjamän?

39 Barele ክኑና, mandjum mamaiambuna, wo:ndum kundjuŋunqäga, Abila, kämük bowi:. Mandjum wudun kundjuŋu, tjumulu njini kunina.

40 Kundjuŋanqägori, ወጪ:ቤንድኅ ንርክልኩነና? Weni wawä panjärənjudjaran ካሪ?

41 Djenbeñeru karkulgundenja, arge wurura kubädjuŋ, Indja ወጪ:ገ, mandjum a wo:ndum ነሩ inqarkanjurandu?

5

¹ Wo:ndum kanal' gärim madburkalal Gerasene kälguwam.

² Wuno:murum namändi i dägu ba ingeñunal, maiirgi:r Kum kämändjerala pändjam i dägam i:dja agula inuru kudai.

³ Aua inqanineri pändjam maninja; i:dja kari kädjinba njele murd pauerämenja, kari tjanadjan njininge;

⁴ Gewunja tjile-jile murd inqamienia ilawondinja näria njininge a tjanadjan njininge, tjanadjan dalar kadbiена aua nänta, ilawondinja näria kålelemina; i:dja kari wa därgangu pängäninja inqamaiqambu wunja.

⁵ Kädjinma, wundugum a lewara, pändjam maninja, tälämbän nänta, jero:l kundjunjiri, dur känineri aue njundju-njundju kaiugu nänta.

⁶ Wuno:murum böwara Jesu mära ingo:na, tjari kumänt lungudja käninanängja.

⁷ Näla-näla daraiu jero:l kundjunju, kuluiri, Näni njenu, Jesu, God karänt nära mandj njunjungu:la? Burkai njundjäb God nänta, pämbalqa pujunareri.

⁸ Gewunja aua kundjunjanängja, Ba bençal, njundju agula njunuru, i:dja i dägu.

⁹ Burkai kaiqbuna, Nunjumba nänanängja? Kundjunanängja, Nänjumba Legion; ari ardarawaia arkunur.

¹⁰ Djenbenjuru burkai kaiqbuna tãmbium ma i dägam wai pandjiäbiri.

¹¹ Ma tälämbän manumbädbä nanja kadineri wirinjaria ardarawaia pig no:wa kadineri.

¹² Burkai kaueriäbuna, Pig nänta änjanjawu, arka nänta dära arkunjanängjuru wunja.

¹³ Kanunu:la. Agulaia arduria ba karingunal, pig nänta dära karijanänguru; wirinjaria wo:nängäli päļja kubädjunu:ru wo:ndu' njuru, 2,000 (ardarawaia), idjäba kubädjunjiri wo:ndum maninja.

¹⁴ Arka barui änganbädo roeri kubäda:iila, malaiindem maninja barebare kadijnaieneri; wuralan' nänta. Arka karingunal mära wunja nänanängja wuna känijaiena.

¹⁵ Jesu kauerämurkäla, Mära kauero: aua agula kudai inqanina, atja inqanineri, tai inqani:na, ini:um kudai, aua legion kudai inqanina, karkulgundenängja.

¹⁶ Arka mära inqarwuna kubädjunu:na, njärärunanängowu tjumänt kämienanängja agulaia kudai inqanina, pig wunja kuda..

¹⁷ Wun-man-bäli burkai kaueriäbuna maiamingum arkananängam i dägam ingeñeru.

¹⁸ Namändi nänta dära inqanänguriri aua agulaia kudai inqanina burkai kaiqbuna, Atja njärenandu kundjunjanängja.

¹⁹ Aua wa pañganänu:nja, O! kundjununanga, Baiunu:ru maiaram njundjanängja' njuru, jäligaia njundjanängjaia njuru, minjeñängori wune:naiuru Inaiuri genänu, njunjundjeriwuna.

²⁰ Aua keñanänguru, wun-man-bäli djo:jan kumänt Decapolis nänta wune:naiuru Jesu genunängja; i:dja ardarawaia rängäri karija.

²¹ Wuno:murum Jesu njele njuräk inqauwona namändi nanja kanal' guru, pelengaraia ardarawaia džärük kadbiена aua nänta; wo:ndum maninja wodjulu känina.

²² Keñgal iaruñ ardenaiuri nänta dadjurdkärim, injumba Jairu; mära ingo:jiri, kauwona ierdü nänta.

23 Djenbeñuru burkai kaiąb, kundjiri, Pameranja pidi:nja ḥaianąŋgąńja kungadjuiri; ḥunjunjanęgal, ḥuno:ri ndjämändana, ḥąŋgąmurdieňu wunja, ndjedjed njiŋgąnu.

24 Keŋajurandu; peleŋgaraia djenbeñuru kaueramalando:na, ḥandqā kadjajuriena.

25 Woŋaiinja, njiŋge gulu: wo: kauwonanaŋgeri tjaudba manjenjalb,

26 Darawa kąniŋaienananęga bąnmändjia ardaraawia nąja, darawa kanawunguleri ko:l gejeri, njimulgū ḥuru-ḥuru wa pinjinja, duŋ njimbi: neri,

27 Nuru njiŋgąnina Jesu wunja, peleŋgaraia nąja iwelbam njeŋgunal, wobi anąŋga kąmändanala.

28 Gewunja kundjuňu, Naiu ḥambā iŋanumandana wobi ekamandj, pitja ḥamulugu ḥewandjuie.

29 Maiirgi:r Kum dumbulu gulu: njiŋganęga djabān kuniŋaiena; pał njińina njiŋganęba nąja njiŋgąmurdienā mareja njiŋganęgaia.

30 Maiirgi:r Kum Jesu, aue wurura laiburu iŋgąnina wundjurulu aua i daga keŋajuru, worarkar kąnina peleŋgaraia nąja, kundjuňu, Aŋguja wobi ḥaianąŋga kąmändanala?

31 Inalalaia kubadjuňunąŋga, Mařa kandjo: peleŋgaraia ḥandqā ḥąŋgąjurięjanu, Aŋguja ḥanmändanala kundjiri.

32 Aua wunjili:wa kanbuna, mařa njanjo: kundjuňu njiŋga wuna geju.

33 Woŋaiinja, njiŋgulgúnineri djedjerara njiŋganińer, laiburu njiŋganińer kąniŋaienananęga, njeŋgunal njimbana imanqale ḥuru, darawa nidji kundjuňunąŋga.

34 Aua kundjuňunąŋga, Pameranja, wa panjānjudjaran ḥari, ḥumulugu ḥungandjuna; abi:la baiu, ḥumulugu bąnu mareja ḥundjanęgaia.

35 Wałi kaluleri, kariŋgal maiaram i dągam inaiuri dadjurd-kąrim anąŋgam, kubadžiri, Nundju pamerinja gole njimān; ąjudja kunja iniiŋgundeja njélé kandjajanęler?

36 O! Jesu ḥala-ḥala kaluiena ḥuru iŋgąnina, inaiuri dadjurd-kąrim kundjuňunąŋga, Puŋungulgunejiri, panjānjudjare.

37 I:dja kari wa panąpu:nja paueramalando: jiri aua nąja, Peter a James a John James iwomaleja argekama.

38 Maiaram inaiuri dadjurd-kąrim anąŋgam mangadburkal; njanini kadijunjiri mařa kanbiri, wolawuri ḥąŋganińer, kanbädemeri.

39 Wuno:murum dara iŋgenę, kundjunangori, Aŋudja kunja njanini kuriiri, wolawuri njidińjiri? Woŋałąjunja njimān wa pinjinin, mi:a we njimbąneri.

40 Arka djerai kaueranjurula. Aua, ardaraawia dąnde woląmbąra ḥango:na, kanmura woŋałąjunja iranęŋga, karanęŋgąńja, arka auà nąja ḥąŋganińer, dąra keja njiŋgānīnum woŋałąjunja.

41 Woŋałąjunja njino:ri kumąj, kundjuňunąŋga, Talitha cumi; ge jaka wałi, Woralinjā, kujenu, bąri bąnu.

42 Maiirgi:r Kum woralinja bąri njinina, wudawa njeńja; tjaudba manjenjal' kąri njinina. Arka maiirgi:r Kum rąngąri karińa djenbeñuru.

43 Njadbama kundjuňunąŋgori, I:dja kari wuna wa laiburu padinjā; kundjuňu, Njirano: mindjal' geja.

6

¹ Ma i daba keñajuru; kałguwam anąŋgam mamurkal; inalalaia kaueramalando:

² Wuno:murum Wunaiurujau kąnina, wun-man-bąli kaniıngundaleri dadjurd-karim maninja. Ardarawaia ɳuru ingarkanurula rąngarı kariňa, kubądjunıri, I:dja indja ɳambula wa wuna kudai? Añudja wuna wuni:ndjaru kąnauwi nanąŋga i:dja indja, wundjurulu dara ino:ri nąŋja kauwi:na?

³ Wawu indja tjumandjamandja, Mary ibanąŋga, ɳawaia James a Joses a Judas a Simon? Nawawananąŋganja ɳurama ɳarı nąŋja wawu padin? Kauwai kariňanąŋga.

⁴ Jesu kundjunanąŋgori, Tjo:lbąda ioimalan ino:ra wa pąŋganin, ɳamba wa kałguwam anąŋgam maninja, aue madęja nąŋja, maiarum anąŋgam maninja.

⁵ Ma wundjurulu dara kądjinba pungenja, adbamarejamandj kaduguja ino:ri kanmąndanala, kanmurduna.

⁶ Rąngarı keňa ingarkudjarala. Maiarundjerujum wo:ri kanbuneri, kaniıngundaleri.

⁷ Añnenęalja ai kanbuna aua nanja, wun-man-bali kanňanjawuneri ıaruńandu, ıaruńandu; wundjurulu ka:no:na agulaia arduria nąŋja.

⁸ Kundjunanąŋgori, Kari puranjuriri wuda:wa ąŋgeňanjuriri, tјandur' ekama; wuro:dbori kari, widi kari, kaiug kari widi nąŋja;

⁹ Ardjerdu nąŋja ardjerdu ɳarı; wobi ıaruńandu tai pinjidinjiri.

¹⁰ Kundjunanąŋgori, Maiagekärim maiarum dara njirkunjęña, ma atja njidu ma i dągam njirkunjęaña njińi.

¹¹ Tąmbium maiagekärim njiri wa pitja pinjinman ɳarı, wa pitja ɳuru pinjingajurun ɳarı, wuno:murum ma i dągam njirkunjęaña njińi, tjurnim njidjerdu waiuru djeradjera maro: wununądjaie arka nąŋja.

¹² Arka karinanuru, ardi:um kubalula kuluńan kunja.

¹³ Agulaia ardarawaia wai kanbądjabuna, ardarawaia adbamareja oil njinińe kanbądja:mala, kanbądburduna.

¹⁴ Herod inaiuri ɳuru kanjurula; injumba laiburu kąniňaiena, aua kundjuńu, John Baptist bąri kąnina imąndj i dąga, gewunja wundjurulu wuna aua nąŋja ɳu:na kunuj.

¹⁵ O! Atjakekäria kubądjun, Elijah kąnun, Atjakekäria kubądjun, tjo:lbąda kąnun, iarun tjo:lbądaia kądjinđa.

¹⁶ O! Herod ɳuru inganjurula kundjuńu, John, imri: ɳaiu dur nąŋjumbuna, bąri kąnina.

¹⁷ Herod aue ɳundju-ɳundju kannjanawuna, John kąmań, murd kąmań bur karim maninja, Herodias wunja, Philip ɳawanąŋga mąŋgąnąŋganja; njinge pilin njięgawonanąŋga.

¹⁸ John Herod genunąŋga, Wunia ɳuru-ɳuru ɳundju kudai ɳawalo:lidj. mąŋgąnąŋganja.

¹⁹ Herodias njinge ɳanda njimaienanąŋga, Bąda ino:, kundjuńu; kądjinba puŋgenja;

²⁰ Gewunja Herod John ko:lgunala, laiburu inganinanąŋga aua i:dja iąduńuru, mamaia inganina, imuludja kanjurula. Wujo:murum ɳuru inganjurula, darawa kundjuńu, tјukul ɳuru kanjurula.

²¹ Wuniajau kąniňaiena, Herod kuli:ndjiau, mąŋjari ardaíuri kangandjuna ardenaiuri anąŋgaia wunja, mąŋjale-ɳarı anąŋgaia wunja, i:dja ardenaiuri Galilee ɳarıia wunja.

22 Herodias ibanqanqanja dara njingengunal, djor geju, Herod tjkul kandjuna, arka kuda: manqari nqanqatja angauwoneri; inaiuri njimbäridja kundjununqanga, Tjaniau qnudja qama tjunundjiri, pitja nqanjano:.

23 Tjauaien kundjununqanga, Nqanqanga tjänjuniau, pitja nqunjano:, bandaya qnajanqanga wulemi njini.

24 Nqanqanga dande njejanuru, karanqanqanja kundjununqanga, Ajudja inqanqiau? Nqanqanga kundjuju, John Baptist imri:.

25 Maiirgi:rkum dara njengunal inaiuri nqanqatja, qnianuwuna, kundjunjiri, qama kuqe tjanquno: weni angam maninja John Baptist imri:.

26 Inaiuri pakul djenbenjuru qanina; mia tjauaien genunqanga, arka wunja manqari nqanqatja angauwoneri, kädjinba pinjingariinja.

27 Maiirgi:rkum inaiuri malqanijara qanajawuna mu:n-qaria nanja, kundjuju imri: tjuunganqural; aua keqanquru imri: dur kumbuna bur-karim maninja.

28 Imri: anqanga angam maninja kungaŋurulal, njimbäridja njino:na; njimbäridja karanqanqanja njino:na.

29 Wuno:murum inalalaia nquru anganina, karingunal, durgu tjarawad kubädbäq, pändjam maninja kubärkandenu.

30 Arkanjawieja djaruk kadiqaiena Jesu nanja; darawa kubädjununqanga ge kadjuju, ge anganbädiingundala.

31 Aua kundjunqanqgori, Njirge wurura njidjurlingal wugem nquru, waļi qoiba njidu. Gewunja ardarawaia djo:lio:lí kubädjunjiri, qoiba wa puŋqanqinjanqngori mindjal kunja.

32 Kariqanquru namandi nqanqatja wugem nquru pälawade.

33 Mara kanbärwuna anqenanquriri, ardarawaia laiburu kadina, ma nquru pälja kubadjuj ardjerdu i dägu malaiindem mararawam i dägam, wuk kanbärwuna.

34 Aua ba keqngunal pelengqaraia djenbenjuru mara kanbuna, kandjeriwuna, anganineri kukundjeria kädjindjia kukundja-qara ardo:reja; wunman-bali kaniqngundaleri.

35 Lewära wundur qanina, inalalaia kauerämurkala, kubädjunj, Tämbium mäna wugem, lewära weni wundur kunina;

36 Anqanjawu, anqenjuru wunja tämbiu' nquru maiarindjerunu' nquru wo:ri manqarwiri, angamura wunja mindjal kunja.

37 O! Kandjo:lbala kundjunqanqgori, Njiri arano: mindjal kunja. Arka kubädjununqanga, Arejunquru, qnjerämura wuro:dbori kaiug darawa qari, anjerano: mindjal kunja?

38 Aua kundjunqanqgori, Wuro:dbori wodi ardarawaia njiri kudai? Njiriu, aranindj. Wuno:murum laiburu anganina, kubädjiri, Annalja, djaia iärunandu kuda:.

39 Kundjunqanqgori ardarawaia atja wunja wiri-qaria nqanqatja tjo:lilia nqanqatja.

40 Atja karwona tjudu karwiineri, hundred nqanqatja, fifty nqanqatja.

41 Wuro:dbori qnjalja, djaia iärunandu qanmäq, andjo:l' kuru kale kamurkala, wunia kulula, wuro:dbori kalemala; inalalaia ka:no:na adbännäle nquru anganbärkugule wunja; djaia iärunandu dalar kundjunqanqgandu arka nqanqatja.

42 Ardarawaia mindjal kubädjunj, barui kadawi:na.

43 Ilelemi tjarawad kubädbäq, tjuungurlu wunjenqalu, djaia qari kuda:.

44 Arka wuro:dbori mindjal kadjuju i:dja 5,000 kadina.

45 Maiirgi:rkum inalalaia kundjunqanqgori naməndi dara aŋgeñeru wunja, arkurle aŋgeñeru kanal' kuru Bethsaida ɳuru, wäli peleñgäraia aŋjanjanawu kundjiri.

46 Pale aŋgaiqndiwela, kejanjuru tälambän ɳuru dadjurd kunja.

47 Kälekalem njinganina, naməndi wo:ndum pulaga nanja kunina, aua iarunjama kabalba nənja kənina.

48 Mära aŋgo:na idjaba kadjuju, kar kadjuneri, gewunja məndjum baruba aŋgo:neri, wulo:lum pulagajau kanmurkal, wudawa iŋgeñeri wo:ndum maninja; tjənai ɳejunqanqgori kundjuju;

49 O! Arka mära iŋgarwuna wudawa iŋgeñeri wo:ndum maninja, iŋandj ɳali kubädjun, jero:I kubädjun;

50 Ardarawaia mära iŋgarwuna ilala kadina. Aua maiirgi:rkum kulu-lanqanqgori, kundjunqanqgori, Tjukul njidu; ɳaiqkawäli, pinjirgulgunejiri.

51 Pai kənina ɳuru arka nuru naməndi ɳuru; məndjum wudun kundjuju; arge wurura djenbenjuru rəngäri karija;

52 Wa puŋgadenenja wuro:dbori wunja, arkulum burudum.

53 Wuno:murum ɳurak aŋgauwona, bändaia madburkalal Gennesaret nənja, palul' dənja murd kubadbaŋ.

54 Naməndi nənja ba aŋgeñgunal, maiirgi:rkum laiburu kadinanqanqa.

55 Tjəri kubädbanq təmbium ma mararawam wo:ri məŋgarwuneri, wun-man-bäli adbamareja mano: kanbärkaɳuruleri, ma ɳuru aŋganina au aŋganina.

56 Ma dara iŋgeñgunal, maiarundjeruňum, malaiindem, wugem, adbamareja we kanbäri:la tjau-ɳärim maninja, burkai kaueriabantu iŋgadbandana wunja. iaminjum wobi anqanqa mandj; arka iŋgadbandana adbuludja karkandjuiena.

7

1 Djaruk kadbienanqanqga Pharisia, atjäkekäria wiri-wiri-ɳäria kuda:, Jerusalem i dägu aŋgeñgunal,

2 Mara aŋganbärwuna atjäkekäria inalalaia maia arkanqanqga mindjal kadjuju ardo:ri muramäna bändaia, gejäkawäli wa kulai puŋgarwi:nja.

3 Gewunja Pharisia, Jew ardarawaia kuda:, ardo:ri ɳämba wa njädbama kulai puŋgarwun ɳäri, wa mindjal puŋgadjin, wunindi:ru mababaia arkanqanqga karkanjuru;

4 Tjau-ɳärim idagu aŋgeñgal, ɳämba wa kulai puŋgarwun ɳäri, wa mindjal puŋgadjin; darawa tjäkekäri kuda: kunun, kadbäq karka-ɳuru wunja, njäliganqa, karega, aŋqam kulaí aŋganbärwu.

5 Pharisia, wiri-wiri-ɳäria kuda: burkai kaueriabantu, Anjudjakunja ɳunalalaia wa pareŋan wunindi:ru mababaia arkanqanqga nənja, maia arkanqanqga mindjal kadju ardo:ri muramäna?

6 Aua kundjunqanqgori, Tjadam Isaiah tjo:lba kundjuju njiri wunja, njidbiňum njiljaljadbune, kädjinu wiri-wiri kauwi:ɳu, Worumba aŋda ɳuru ɳänbärkaɳuru ardjalim njiniŋgem, Arkaui böwora ɳai' i dägu kunun.

7 Mäljam luŋgu-luŋgudja kubädbara, Aŋganiŋgunderi ɳala-ɳala i:dja arkanqanqga.

8 ɳala-ɳala God anqanqa kurämäŋgi, wunindi:ru i:dja arkanqanqga kuraŋjuru.

9 Gejau kundjunqanqgori, Tjadam ɳala-ɳala God anqanqa wai kuriabantu, wunindi:ru njirkanqanqga wurajungajanuru.

10 Gewunja Moses kundjuṇu, Nuru anjurandu iro:lidj, nundju karanja; aua woru ge iranąŋga wunja, karanaŋqanja wunja, nidji debad kejenja;

11 O! Njiri kuri:, I:dja ḥam̄ba genąŋga iranąŋga, karanaŋqanja, Ge ḥam̄ba tjuŋunjām naui ḥāri Corban kunuj, gejákawali God ḥāri kūnāuwī:nu;

12 Njiri wa pinjinānun aua genangandu iranąŋga, karanaŋqanja;

13 ḥala God anąŋga wunāmiaru kurandju wunindi:ru njirkanaŋga naŋja wurajuno:na; darawa tjakekäri kädjinu kuri:.

14 Peleŋgaraia njele ai kanbuna aua naŋja, kundjuŋnaŋgori, Nuru tjaŋraŋuru, njidaraŋwa, wuranena;

15 Kari i:dja dānde ḥari, dāra kejanąŋga kädjinba muramāna bāda paŋgandjun; ge kenjal i:dja i dāgu, ge muramāna bāda kandju.

16 I:dja ḥam̄ba ini:um kudai ḥuru wunja, ḥuru kāninja.

17 Wuno:murum maiarum dāra inđena peleŋgaraia i dāgu, inalalaia burkai kaueriabantu bāre-bāre wunja.

18 Aua kundjuŋnaŋgori, Njiri kuda: wa puranenān wurunąŋgowu kuda?: Wawu māra puro:n, ge dānde ḥari i:dja dārā keja, muramāna bāda kädjinba paŋgandjun;

19 Gewunja ini:um maninja wa dāra puŋgeŋan, inđulum maninja dāra kunjanja, dānde kunjanuru wai kunja? Māŋaria ardaraiaia rar gāria kangandjuna.

20 Kundjuṇu kuda:, Ge i:dja i dāgu kenjal, ge i:dja muramāna bāda kandju.

21 Gewunja mamulbā i dāgu, i:dja ini:um i dāgu, kunjan̄gal ni: woru, wurni-wurni, maneba, wukemānma,

22 Wuri-wuri, albānda, woru, wungadjuie, worago:ra, ambula woru, jaum, iamuroi, woŋala;

23 Wuna darawa woru mamulba i dāgu kunjan̄gal, i:dja muramāna bāda kandju.

24 Ma i dāgu bāri kānina, kejanuru maiamingu' ḥuru Tyre a Sidon. Maiarum maninja dāra keja, I:dja kari laiburu padara kundjuṇu; O! kädjinba paŋgaielgaienja.

25 Maiirgi:rkuŋ wojaiinja, ibaŋnaŋganja pidi:nja agula inuru kudai, ḥuru inđanurula, njengunal, ierdū naŋja njimbāna.

26 Woŋaiin' njinge Greek njinina, Syrophoenician njęŋga madeja. Burkai kaiabantu agula ibaŋnaŋganja wai inđaiabantuŋga wunja.

27 Aua kundjuŋnaŋganja, Woŋalalalānu arkurle barui kadawi:nja; wunia ḥuru-ḥuru maia woŋalalalānu arkanąŋga ąŋganbādo:ngu wunja, kānųŋguria ąŋganbādo:naŋgori.

28 Njāŋga kaio:lbāla, kundjuŋnaŋganja, Jau, Inaiuri, mia kānųŋguria palalo:nma waiuru arkindjia woŋalalalānu arkanąŋgaia mindjal kubādjuŋangori.

29 Aua kundjuŋnaŋganja, ḥala-ḥala wuna tjuŋundjuṇu, ḥundjuweja baiuŋuru, agula ibaŋja njęŋgaiąndiwela.

30 Njejanuru maiarum njęŋganąŋga ḥuru, woŋalalalānu māra njimbuna we njęŋgawoneri njinarugu naŋja, agula njęŋgaiąndiwela.

31 Njele kejanuru maiamingum Tyre i dagu, Sidon bulumān keja, wo:ndum Galilee ḥuru, pulaga ḥuru maiamingum Decapolis.

32 Kauerajuraldāga iārunj wombāria, ḥala-ḥala iamidj; burkai kaueriabantu:ri aua naŋja inđamāndana wunja.

33 Kawai kāmāŋ peleŋgāraia i dāgu iārun, ino:ri ini:um maninja kungandenu, ttipa: kundjuŋu, ambula kāmāndanalananjga;

34 Andjo:l' kuru kale kundjuŋu, nyo kundjabuna, kundjunanjga, Ephphatha, gejakawali, Lei kuniŋaienjanu.

35 Ini:um lei maniŋaiena, tjiłwanja ḥnbula buran̄gai njimaiena, tjiđanjuru kulula.

36 Kundjunanangoři i:dja kari piriinangořoriri; O! tjiile gejunangoři, tjiłenda njele kubadjuŋ.

37 Djenbenjuru rāngari kariŋa, kubadjuniri, Aua darawa wunia kundjuŋu; wombāria nuru wunja kandju, iamidj kalu wunja kandju.

8

1 Gejau pelenggāraia djenbenjuru njele ḥnganina, ardo:reja mindjal kunja, inalalaia ai kanbuna aua nānja, kundjunanjgori,

2 Pelenggāraia ka:ŋnaieriwu, nai nanja weni lewara tjaruŋuri ḥnganina, ardo:reja mindjal kunja;

3 ḥngaiamindjāŋa ḥmba anjanjanawu tāmbium arkananjga' njuru, kalumba nānja jaŋgo: pitja pare, atjākekāria arka nānja pālawurde karinjunal.

4 Inalalaia kauerio:lbāla, Nārunanngowu i:dja ḥndja barui kanbado: wuro:dbori njuru wugem maninja?

5 Aua burkai kandjabuna, Wuro:dbori wod' irarawaia njiri nānja? Kubadjuŋ, seven (anjenŋajla).

6 Pelenggāraia kundjunanjgori, Atja njirwa kabälba nānja. Wuro:dbori ḥnjenŋajla kanmāŋ, wunia kulula, ko:lemala, inalalaia ka:no:nanaŋgori adbānŋale njuru ḥnganbārkande wunja; arka pelenggāraia adbānŋale njuru kanbārkandeju.

7 Djaia iāruŋuri pidi:ndjia kuda: arka nānja kadina; wunia ka:lulanangoři, kundjuŋu, Arka kuda: adbānŋale njuru a:rande.

8 Mindjal kubadjuŋ, barui kubadjuŋ; tjarawad kanbadbāŋ arkia:ndjijindjia arli:wa ḥngeneri tjuŋgurlu seven (wunjenŋajlu).

9 Arka kadina kādjinu four thousand, (djenbenjuru); gejau kanjanawuna.

10 Maiirgi:r Kum namandi dāra keŋa inalalaia kuda; tāmbium Dalmanutha madburkalal.

11 Pharisia ba karingunal, wunmanbāli burkeba kaueriabantu, kubārkāŋjiro:nanangořa umiimbaie ḥndjo:l' di dāgu, kaueri:ndjuneri.

12 Nyo kundjabuna wunaiuru iŋauui nānja, kundjiri, Aŋudjakunja woi madberi ḥndja umiimbaie kubārkāŋjiro:? Nidji kūnenuriri, umiimbaie kari woi madberi ḥndja wa puŋgano:wienangořori.

13 Kandjāndiwela, njele namandi dāra ingeŋa keŋanjuru kanal' kuru.

14 Wonjala kadina wuro:dbori ḥnganbādba wunja; namandi nānja arka nānja ardo:reja wuro:dbori iāruŋ ekamandja.

15 Kundjunanangoři, Maranindj, li:a marām leaven Pharisia arkanangořa, leaven Herod anangořa.

16 Arge wurura kubarwadeju kubadjuŋiri, Gewunja wuro:dbori ḥndo:ra.

17 Jesu māra ko:na kundjunanangoři, Aŋudjakunja njirwadejinjiri, wuro:dbori njido:ra? Wawu puranindjan, puranenang? Njirkauui burudu?

18 Njirkumbula kudai, wawu puranindjan? Njidi:um kudai, wawu njuru pinjidian? Wawu ni: puraŋurun?

19 Wuro:dbori five, (ąnŋälja), aŋanŋalelema five thousand, (ardarawai), nənja, tjungurlu wodi darawa arkindjinindjia tjarawad kuraməŋ? Kubadjunəŋga, Twelve, (wunŋenŋəlu).

20 Seven, (aŋnenŋälja), four thousand, (ardarawai) nənja, tjungurlu wodi darawa arkindjinindjia tjarawad kuraməŋ? Kubadjunəŋga, Seven, (wunŋenŋəlu).

21 Gejau kundjunəŋŋəgori, Wali wawu puranenan?

22 Bethsaida madburkalal. Ambulidj kauerajuralda, burkai kaueriab ingaməndana wunja.

23 Aua ambulidj ino:ri laburd kəməŋ, maiarindjeru' i dəgəm kaŋjurula; ambula ttipa: iŋgo:na, ino:ri iŋgəməndanala, burkai kaiqbuna, Koru mandjanindj?

24 Aua ale kundjuŋu, kulula, I:dja mara ka:no;; mara aŋanŋumbu njuwonu kədjindjia, wudawa aŋgejeneri.

25 Gejau ambulkandu tjilenjile kəməndanala; manindjəŋa njədbama, kəmurduiena, darawa məra kumbuna tjadəmanma.

26 Maiarum anəŋga' njuru kaŋəŋawuna, kundjuŋiri, Maiarindjeru' njuru dəra puŋunjeŋjuriri.

27 Gejau Jesu keŋəŋuru, inalalaia kuda:, maiar indjeru' njuru Caesarea Philippi njərim. Kalumba nənja inalalaia burkai kandjqəbuna, kundjuŋəŋŋəgori, Nai' aŋguja i:dja kubadjarer?

28 Kubadjunəŋŋəng, John Baptist; atjəkekəria Elijah; atjəkekəria njele, iŋrun tjo:iłbaia nənja.

29 Arka burkai kandjqəbuna, Njiri nəi' aŋguja kuriarer? Peter kaio:lbala kundjiri, Njundju Christ njunuŋ.

30 Kundjuŋəŋŋəgori, I:dja kari aua wunja pir-iinəŋgoriri.

31 Wunmanbaļi kaniŋgundaleri, I:dj'iŋko:lu darawa madj kuni:njanəŋga, iŋgaiqbienu mababaia nənja, ardenaiuri dadjurdkəria nənja, wiri:wiri-naria nənja, bəda iŋgauwi:nu, pəle kulunu tjaruŋandu njele bəri iŋgaiqəndieŋ.

32 Nəla-ŋəla wuna pəndurəm kulula. Peter kaməŋ aua, wunmanbaļi kamaiambuna.

33 Aua worarkar kanina inalalaia mara aŋgo:na, Peter aua kamaiambuna, kundjiri, Njalerdu njuru baiunjuru, Satan; njundju God kəri wa ni: pundjaŋrun, i:kari ni: kundjaŋuru.

34 Peleŋgaraia ai kanbuna aua nənja inalalaia nənja, kundjuŋəŋŋəgori, I:dja nəməba iŋəmalando: gejara, aue njundju-ŋundju karii:nja, Wongaia anəŋga manuk kumenja, nənmalando:nja.

35 Aua iŋau iŋmundulba ge, pitja njoim; aua iŋau koiim nəi wunja, wələnu-wunia wunja, pitja nəməndulba.

36 Bəndaia daraiu aŋudjakunja i:dja kəma, ge iŋau kəqakaliba.

37 Aŋudja i:dja kəno: iŋau kənauwi:nu?

38 Aua djiŋ kəmara nəla-ŋəla kuda: nəianəŋga, ąndja woi məŋgadberi wurni-wurnia, arworia nənja, I:dj'iŋko:lu kuda. pitja djiŋ nəmənəŋga, wuno:murum iŋgeŋgal pəlemba nənja Iranəŋga anəŋga, wələnəŋaria məmaia nənja.

2 Pale lewåra six, (wunŋalu), Jesu kanma aua nənja Peter a James a John, tħalimbän ɻuru karęñ ɻuru kangąjural adagħaragenu; kaled kaiabienā adbənñjalé nənja;

3 Wobi anęnja palemba kadiñaiena, ardo:roi djenbenjuru, kulai-ɻara kari kabälba nənja arge kädjindjia ardo:roi kädjinba pañgandjun.

4 Mära karwi:nanęnġori Elijah Moses kuda;; auandu kubäluleri Jesu nənja.

5 Peter kaio:lba, kundjunęnja Jesu, Rabbi, wunia arkunuñ ɻuruma; jəndälpa maiaruňum wondi mero;; maiaruňum ɻundju wunja, maiaruňum Moses wunja, maiaruňum Elijah wunja.

6 Gewunja wa laiburu pąnganin ja ɻanęnja iñgaio:lba; gewunja karkul-gunenja.

7 Ānguban kunjənġunal djer' njindjəbunanaňgori; ānguban i dägu ɻala-ɻala kunjənġunal, Indja iñgənula ɻedura ɻanjundjunęnja; ɻuru iraňjurū.

8 Maiirgi:rkum wunjili:wa mängarwuna, kari wa mara panbarwi:nja tħile, Jesu auekama arka nənja.

9 Wali tħalimbän idägu jeriba kadjuňaliri, kundjuňanęnġori, I:dja kari piriünęnġoriri mära karwuna, I:dj' iñko.iu imändj i dägu bari iñgənun jnini.

10 ɻala-ɻala wuna kubärkajjurula, arge wurura burkeba kadjbieneri aňjudja bari iñgənun imändj i dägu kənun.

11 Burkai kaueriabuna, kubadjuňiri, Wiri-wiri-ɻaria kubädju Elij'urle kenġunjal.

12 Aua kundjuňanęnġori, Elij'urle nidji keñgal, darawa kangərəjum; ɻarunęnġowu wiri-wiri kauwi:nu I:dj'iñko:lu wunja, aua darawa madj kuni:njanęnja, kau kandjui:nja?

13 O! Kujenuriri, Elijah gole keñgunal, kubadjuňanęnja kuda: lai kauwonęnġori, kädjinu wiri-wiri kauwi:nanęnja.

14 Wuno:murum inalalaia ɻənganbädburkalal, pelengəraia djenbenjuru mära kanbärwuna wo:ri ɻənganbärwuneri, wiri-wiri-ɻaria kuda: burkeba kanbädjabuneri.

15 Maiirgi:rkum pelengəraia ardarawaaia, mära ingarwunaia, djenbenjuru rəngari kariňa, wəri-wəri iñgadburkäla, wulmai kubädjuňanęnja.

16 Aua burkai kandjäbuna, ɻanęnja burkeba kariabiri?

17 Iařun peleñgəraia nənja kaio:lba, Iniiġundeja, kajənjurulaldu iñgənula, agula iamidj kudai;

18 Nənäm ma ingäm wai kaiab, tħajnalar kari kənun, iwiak wurəngan kumbu, ro:ngoi keñjeri; nunalalaia kujenęnġoriri arka wai iñgadjab wunja, kädjinba wai paueriäbi:nja.

19 Kandjo:lba kundjiri, Woi maraňunmandjeri njirkudjaria, ɻanęnġiau njiri nənja nənja? ɻanęnġiau njinjəma? Iraňuralgħara.

20 Kaueriňurulalda; mära iñgo:neri, maiirgi:rkum agula dalar kəmən; kabälba nənja kauwona, bədawai kauwi:na tħajnalar kari.

21 Aua iranęnja burkai kaiabuna, ɻanęnġiau wuna kunjənġunaldaga? Aua, kundjurju iħand' a:ndjənu.

22 Tjilejile wai kariiňiri wia' nənja, agu nənja, bəda iñgo: wunja; ɻundju ɻəm̥ba ɻəni tħunjundju wunja, qəndjeriwanu, ɻəjawodjandu.

23 Jesu kundjuňanęnja, ɻundju ɻəm̥ba tħunundju wunja, darawa gole punġe aua wa punġaqjudjaran ɻəri.

24 Maiirgi:rkum worala iranąŋga jero:l kundjuňu, kundjuňiri, ɻaiu wa puŋaŋjudjärən; tɻanawodju ɻaŋaŋjudjara.

25 Wuno:murum Jesu mära ɻango:na peleŋgaraia niiriňu tɻari kadburąŋjaliri, agula iñuru kámiaŋmbuna, kundjuňanąŋga, Nundju agula wombəru, ɻundjamugu, ɻuŋjenu, ba bengal daga, t̄jile d̄ara puŋunyajurunyajereri.

26 Jero:l geňu, djenbeňuru dalar inqamäñ, ba keŋgunal; iñanda imändja kädjindja kaniňaiena; gewunja ardarawaia kubadjun, Imän kañuň.

27 O! Jesu ino:ri kámäñ, brai ki:la; gejau bari kániňa.

28 Wuno:murum maiarum maninja inqengunal, inalalaia a:dagaragenu burkai kaueriňbuna, ɻri kädjinba pedjabi:nja.

29 Kundjuňanąŋgori, Wuna kädjinu kädjinba puŋgengunal ɻambá wa dadjurd dkaga ma.

30 Ma i daga karinjanuru, Galilee bulumäň karinjanuru, i:dja kari wa laiburu aranu puŋgenja.

31 Gewunja inalalaia kaniňgundala, kundjuňanąŋgori, I:dj'inko:lu kanauwi:nu i:dja ardo:ri ɻanja, pitja bâda ewuro;; bâda inqauwi:ňu, pâle kulunu t̄jaruňandu pitja bari njele enu.

32 ɻala-ɻala wa puŋgadenenja, karkulgundenja burkai inqadjab wunja.

33 Capernaum madburkalal; wuno:murum maiarum maninja inganina, burkai kandjabuna, ɻanąŋga kurawadeju kalumba ɻanja?

34 Kämuk kubärwuna, gewunja arge wurura kadi:neri ɻenguja inaiuri inqanuň.

35 Atja kauwona, twelve, (ɻanjenŋälja), ai kanbuna; kundjuňanąŋgori, ɻaruň ɻaiurle ɻambá ge, pâle ardarawaia ɻanja pitja enu, inawodjieja ardarawaia ɻanja.

36 Worala kámäñ, arka pulaga ɻanja kandeňu, ɻuluruwa kaňiriri, kundjuňanąŋgori.

37 Aua inqam iaruň ɻandja woŋalalənuja ɻanja ɻanumba ɻanja, ɻaiu ɻanma; aua ɻanŋuma, ɻaiu wa pâŋaŋmäñ, O! aua ɻanŋunyajawuna.

38 John kundjuňanąŋga, Iniinqundeja, iaruň mara kerwuna agulaia wai ɻango:neri ɻunŋumbá ɻanja, kedbaiňmbuna, ɻri wa penmalando:nja.

39 O! Jesu kundjuňu, Páramaiňbiri, gewunja i:dja kari, wundjurulu ɻanumba ɻanja ge, kädjinba maiirgi:rkum woru puŋgengära.

40 Aua wa ɻanda paŋađbən ɻari, ɻari ɻanja kañuň.

41 Aua agu ɻinŋuno: djo: wunja, gewunja Christ anqagaia njirkunun, nidji ląŋgu anqaga kädjinba puŋgoimäñ.

42 Iaruň ɻandja bi:rwidiňaría ɻanja arka wa pâŋanbärkudjärən ɻari, aua ɻari inqam, wunianąŋga ma no:gu daraiu ɬeňja ɻanja jarko:lí kañuň, wo:ndu' ɻuru wai inqaiňbieňu.

43 Nuno:ri ɻambá ɻari ɻunŋuma, dur minjo:; wuniňu ma tjo:da wundjedjer' kuru ɻunŋunyajənja, ɻuno:ri t̄jaruňandu kudai ɻambá ɻunŋunyajənuru mamara' ɻuru, więn' kuru kädjinba t̄imi puŋgauwi:n nari.

44 Ma t̄jamuldja arkânqanęŋja kädjinba debädi puŋgadjin, więnu wa t̄imi puŋgauwi:n.

45 Nundjerdu ɻambá ɻari ɻunŋuma, dur minjo:; wuniňu ma wundjedjer' kuru ɻunŋunyajənuru ɻunbäňdadaj, ɻundjerdu t̄jaruňandu kudai ɻambá ɻunŋundjäbieňu mamara' ɻuru.

46 Ma t̄jamuldja arkânqanęŋja kädjinba debädi puŋgadjin, więnu wa t̄imi puŋgauwi:n.

47 Nungubulu ḥamba ḥari ḥunŋuma, wai minjab; wunianu ma bändaia God anān̄ga ḥuru ḥunnunjanjanjuru ḥungubul' tjaruṇ kudai, ḥamba ḥungubul' tjaruṇandu kudai wai ḥunŋundjäbienu mamara' ḥuru;

48 Ma tjamuldja arkānqanjanja kädjinba debädi puŋgadjin, wiānu wa tjimi puŋgauwi:n.

49 Ardarawaiia kārāmbal' kari arandjui: wiān' njininge.

50 Kārāmbalja inia kānūn; O! kārāmbalja wulapa ḥamba wa pānjenan, aŋudjaninge wulapa ḥara irewandju? Njirkaui nānja kārāmbalja kudai njidu, jāmulili ḥari njidu.

10

1 Ma i dāgu bāri kānina, keŋgal maiamingu Judaea Jordan kanal' gārim; peleŋgaraia djaruk kadbieňunān̄ga njele; gejau, kädjinu genjrida, njele kāniŋgundala.

2 Pharisia kauerāmurmkāla, burkai kaueriabantu' Wuniowu i:dja mānqānqanjanja njāŋgaiab? Kauero:ndjuneri.

3 Kandjo:lbāla kundjuŋnānqgori, Nānān̄ga Moses kundjuŋunuri?

4 Arka kubadjun, Moses aŋanju:la wiri-wiri njerkundju mili-mili njerkundjāba ḥara, wai njerkundjāba.

5 O! Jesu kundjuŋnānqgori, Gewunja njirkulum burudum wunaue wuna wiri-wiri kundjuŋunuri.

6 O! Wunindidj-i-dāgu wondijau, Auāndja, njinganjanja wondi kanbuna.

7 Wuna wunja i:dja iranān̄ga a karanānqanjanja pitja ejāndiwejāndu, mānqānqanjan' njininja pitja njewāndura;

8 Iarunjandu iwliri iarunjamandj pitja eniŋaiejandu; gewunja iarunjandu wa njele pānqāningāndu, O! iarunjamandj.

9 Auāndu God pidjin ingo:nandu, i:dja tjauala: paueriāndandiri.

10 Maiarum maninja inalalaia njele wuna wunja burkai kaueriabantu.

11 Kundjuŋnānqgori, Aua mānqānqanjanja njāŋgaiab, ndjakārinja pilin injauwona, wurni-wurni njininaner;

12 Nānān̄ga kuda: kulanān̄ga ḥamba inḡaiab, iakāra ḥamba inḡam, nānān̄ga kuri njinun.

13 Woŋalalānjuja bi:rwidiŋaria kanbārkānjurulaldaga, aŋgāmāndana wunja, inalalaia kanbādbaiam̄buna.

14 O! Jesu māra ko:na, māra-māra kānina, kundjuŋnānqgori, Woŋalalānjuja kariŋgunjalgāra; kare paro:jiri, gewunja arge kädjindjia bändaia God anān̄ga.

15 Nidji kūnenuriri, Aua bändaia God anān̄ga wa puŋgāmān̄ ḥari woŋalān̄ pidi:ndja kädjindjia, kädjinba ma dāra pānjenan̄ ḥuru.

16 Njuluwa kānjurula, pāli kanbuna, ino:ri kanmāndanaleri.

17 Wali kalumba ḥuru ingeňanuriri, iarun wāri-wāri kāmūrkālal, imānŋāle ḥuru luŋgudja kānina, burkai kāiabantu, Iniŋgundeja inia, ḥāni pitja ḥe wundjedjeru kädjinma ḥari ḥāmā wunja?

18 Jesu kundjuŋnān̄ga, Aŋudjakunja inia kundjiara? Kari inia wa pānqānin, God auekama.

19 Wununaue gole laiburu ḥunnunjanān̄ga, Bāda pāndjo:jiri, Wurni-wurni puŋuniri, Maneba pām-āndjorjiri, Pare pandjaŋuriri, Pielgielge puŋuniri, Iro:lidj, karanja ḥuru aŋjurandu.

20 Aua kundjuŋnān̄ga, Iniŋgundeja, wuna darawa kūnejiri, woŋalān̄ andjānu.

21 Jesu kąnindjäŋa, nedura kundjunjanäŋga, kululanäŋga, Tjäruŋ nuno:ra, baiŋjuru, ko:l dju ąndjäŋgäŋuleria, ardjeja ḥano:, wulənbiri ąndjo:l' däŋja pitja kudai ḥunjäŋu; gejau beŋgal, tjanmalando:

22 Iminjum ḥundi:ŋundi kundjunju, pakul ḥäri keŋanjuru, wulənbiri ardarewaia kudai inqanina.

23 Jesu wunjili:wa kanbuna, inalalaia kundjunjanäŋgori, Adbäŋŋälim kunuj arka wulənbiri tjin:i:ria bändaia God anäŋga dära ąŋgeŋjuru wunja.

24 Inalalaia ḥala-ḥala anäŋga rängari kubädburawuna. Mia Jesu tjiile kandjo:lba, kundjunanäŋgori, Woŋälaläŋuju, Adbäŋŋälim kunuj arka wulənbiri päräd ąŋganbädburawu bändaia God anäŋga dära ąŋgeŋjuru wunja.

25 Camel abi:la mandagu bulumäŋkenenjuru needle ambul' däŋja, i:dja tjin:i:ra bändaia God anäŋga dära ąŋgeŋjuru wunja.

26 Rängari djenbeŋjuru kariŋa, kubädburajanäŋga, Aŋguja emundulbaie?

27 Jesu kanindjeri, kundjiri, I:dja ḥanja adbäŋŋälim kunuj, kari God ḥanja; darawa gole puŋgäŋu God ḥanja.

28 Wunmanbäli Peter kundjunjanäŋga, Wai, darawa kunjedjändiwela, ḥunbädbalandeo:na.

29 Jesu kundjuŋu, Nidji kuŋenuriri, I:dja ḥambä ąŋgaiändiwe maiarum, ḥawawaiia, ḥawawanja, kararanäŋgäŋja, iranäŋga, woŋälaläŋunjanäŋgaia, kabälba, ḥaiu wunja, wälən-wunia wunja,

30 Pitja ḥanjäm ardarawaia ḥanja ma, weni wendjiau, maiarum, ḥawawaiia, ḥawawanja, kararaia, woŋälaläŋuju, kabälba, wundjo:rie kuda;; bändaia keŋgal djini wundjedjeru kädjimma ḥari.

31 Mia ardarawaia mäŋŋäle ḥaria pitja päle aranu, päle ḥaria pitja mäŋŋäle aranu.

32 Kalumba ḥanja kadineri, Jerusalem ḥuru pai kadineri; Jesu adbäŋŋäle ḥuru keŋanjuriri; rangari kariŋa; arka inqadbalando:neri karkulgundenja. Twelve, (ąnqenennäŋla), njele kanmäŋ, wunmanbäli kundjunjanäŋgori wuna kaninjiaeŋunjanäŋga.

33 Wai, Jerusalem ḥuru pai ḥaduniri; I:dj' inko:lu pitja eno:wi:näŋgori ardenaiuri dadjurdkaria a wiri-wirinaria; pitja wure päro:näŋga imän kunja, pitja ḥanbäqrano:näŋga edbulia,

34 Arka berka pitja ewurana:na, pitja tjiipa: ewuro:, pitja ḥoiilwa ewuraŋjuru, pitja båda ewuro:; päle kulunu tjarunjandu pitja bari enu.

35 Wodjulu kämurkalgandu James a John, Zebedee inko:landu, kundjunjanäŋgandu, Iniiŋgundeja, ḥärenandu tjuŋundjunjanärendu burkai ḥuŋnunbädžabandu.

36 Aua kundjunjanäŋgandu, ḥanjanäŋga kuriandereri ḥanŋundjunurendu?

37 Kundjunjanäŋgandu, ḥano:wandu atja arkununjandu, iakära ḥundju worawerdu maninja, iakära tjamauim maninja, pälemba ḥundjanäŋga ḥanja.

38 O! Jesu kundjunjanäŋgandu, Wa laiburu pinjidgingandu ḥanjanäŋga ḥa:d njirkununjandu. Koru djo: pinjiriandu cup ḥaiu djo: ḥanŋunjanäŋja, koru baptize pinjidandu baptism njiniŋge ḥaiu baptize ḥanŋunun?

39 Auandu kundjunjanäŋgandu, Gole pedandu. Jesu kundjunjanäŋgandu, Cup ḥaiu djo: ḥanŋunjanäŋja njirendu pitja djo: njiriandu; baptism ḥaiu baptize ḥanŋunun njirendu pitja baptize njirenandu;

40 Mia atja njirkunuŋandu ɳaiu worawerdum, tjamauiim maninja, ɳaianq̄ga kunina miri njinjuno:wandu, arkanq̄ga arka wunja wumanja kanina.

41 Wuno:murum ten, (qannenjalja), ɳuru ɳeqanima, wun man bali adji:la kaueramq̄nq̄ngandu James a John.

42 Gejau Jesu ai kanbuna aua nq̄nja, kundjuŋanq̄ngori, Laiburu njidun arka ɳeqandienar ardaiar' kunja edbulia nq̄nja ardaiar' kaduŋanq̄ngori; ardenaiuri arkanq̄ga i:a karwi:ŋunq̄ngori.

43 Njiri nq̄nja wurunq̄ngowu wa puŋganin; O! aua njiri nq̄nja ɳanaiuru ɳenu gejiri, inawodjieja njirkanq̄ga pitja enu;

44 Aua njiri nq̄nja ɳaiurle ɳenu gejiri, inawodjieja ardaraawaiia nq̄nja pitja enu.

45 Gewunja nidji I:dj' inko:lu keŋgusal kari inganawodjieju wunja, O! ɳeqanawodju wunja, inau ɳeqano: laŋjugu ardarawaia wunja.

46 Jericho madburkal; wali Jericho i dagu ingenjanjuriri, inalaalaia nq̄nja, peleŋgaraia djenbenjuru kuda; Timaeus inko:lu, Bartimaeus, ɳa:d b̄ada ambulidj, atja k̄anineri kalumba mawond̄aram maninja.

47 Wuno:murum ɳuru ɳeqanina Jesu Nazareth ɳara ɳeqanina, wunmanbalı jero:l kundjuŋiri, kululeri, Jesu, ɳundju David ɳunŋungula, t̄jandjeriuw.

48 Ardarawaia kaueramq̄imbuna, k̄amuk ingauwi:nu wunja; O! jero:l kundjuŋu djenbenjuru ma, ɳundju David ɳunŋungula, t̄jandjeriuw.

49 Jesu ba:d kundjuŋu, kundjuŋu, Ai iro:. Ai kauero: ambulidj, kubadjuŋanq̄ga, Tjukul b̄anu, b̄ari b̄anu, ai ɳunbiri.

50 Aua, wobi anq̄nja wai inq̄gaiqbuna, kurad k̄anina, Jesu k̄amurkala.

51 Jesu kaio:lbala, kundjuŋu, ɳani njejara kundjiareri? Ambulidj kundjuŋanq̄ga, Rabboni, m̄aq̄nq̄nunindj wunja.

52 Jesu kundjuŋanq̄ga, ɳundjunuru baiuŋuru; ɳundju wa pindjanudjarenja ɳunmurduwi:nu. Maiirgi:rkum manindq̄nja, kalumba nq̄nja k̄amalando:na.

11

1 Jerusalem djali m̄aq̄gadba, Bethphage a Bethany nq̄nja, inalandu k̄anjanawandu, kundjuŋangandu,

2 Njirijurandu maiarindjeruŋu' ɳuru m̄andjo:ri m̄aq̄nun; maiirgi:rkum wali ma d̄ara njirkumbanjanjurandu, pitja mara irewandu donkey kauila murd inq̄gamina, i:dja kari wen' njini k̄adjinba atja parwi:njanq̄nja; burajgai iraŋmandu, iraŋuralgandu.

3 I:dja ɳamb̄a kadjunurendu, ɳjudjakunja wuna kuriandiri, wuriandu, Inaiuri inq̄ma kundju, maiirgi:rkum pitja paledjuru enajanawal.

4 Keŋq̄njurandu, donkey kauila m̄ara ko:nandu murd inq̄gabienaa maamundu' nq̄nja dande kalumba

5 Atjakekaria ma ɳangawelgenjiri kubadjuŋanq̄ngandu, ɳani kuriandiri donkey burajgai iraŋunm̄aq̄gandiri?

6 Kundjuŋanq̄ngoriandu ge i dagu Jesu geŋunq̄ngandu, arka kaueranq̄nja:landu.

7 Donkey kauila Jesu kaueranq̄raldq̄a, wobi arkanq̄nja kauero:gulenq̄nja; aua atja kauwonanq̄ngori.

8 Ardarawaia wobi arkanq̄nja kalumba nq̄nja p̄loa kariŋanq̄ngeri; atjakekaria jedm̄aq̄nunu wuŋgalalidjerugu dur kadjuŋaliri paddock nq̄nja.

⁹ Arka mānṇale ḥeŋgeŋanuriri, arka kuda: pāle iŋgadbalando:neri, jero:l kubadjuŋ, Hosanna; Tjukul ḥāra aua iŋgeŋgaliri Inaiuri iŋumba nānja.

¹⁰ Tjukul ḥāri bandaia kengaliri, David irai ḥarkanāŋga ḥāri, Hosanna karān ḥāri ma.

¹¹ Jerusalem dāra keŋa; wuno:murum wunjili:wa ko:na darawa nānja, kaledkalem njiŋqanina, dānde keŋanuru Bethany ḥāru, twelve, (anŋenŋālja), nānja.

¹² Māŋgunu, Bethany i dāgu ḥeŋgeŋgunal, baia: ko:na.

¹³ Tjilium bōwora māra māŋgo:na jedmāŋqanu kudai, keŋgunal, nāmba maia ma nānja māra ḥāgo: minja; māŋqamurkalal, kari wa māra panbi:nja, jedmāŋqan' dāka mā; gewunja tjilium kurabjau wa pungāninja.

¹⁴ Maio:lbāla, kundjunānāŋga, I:dja kari mindjāl pungadjiri ḥāndju nānja wendjī dāgu kādjinma njini. Inalalaia ḥāru kauerānjurula.

¹⁵ Jerusalem madburkalal; dadjurdkārim manaiudba dara kena, wunmanbāli wai kanbuna arka ko:l kadjuneri, ḥeŋganbādbāneri dadjurdkārim manaiudba maninja, pālalo:nma kaiug kaleŋ-ḥāria arkanāŋga tjaueri maiabuna, adbalākārim kuda: arka kuluko:ka ko:l kadjuniri;

¹⁶ I:dja kari pa:nānju:nja tjalumba mano: iŋganuru wunja dadjurdkārim manaiudba pūlāgori.

¹⁷ Kaniŋgundāla, kundjunānāŋgori, Wawu wiri-wiri pungauwi:nja, Maiarum ḥāianāŋgam pitja merimie maiarum dadjurdkārim, worumbāia ardarawaia wunja? O! njiri marandjuna kānmenma lulunŋāria arkanāŋgam.

¹⁸ Ardenaiuri dadjurdkāria, wiri-wiri-naria kuda: ḥāru kadina, buluk kubārķānjiro:na ḥārunāŋgowu bāda iŋgarwu; gewunja kauero:lgunāla, peleŋqāraia ardarawaia rāŋqāri ḥeŋgeŋaia ḥeŋgānīŋgundaleri.

¹⁹ Kalekalem kādjinma keŋanuru manaiudba i dāgu.

²⁰ Māmāŋgunu tjanai ḥeŋgeŋeri, tjilium māra marwuna maralgam wondudba i dāgu.

²¹ Peter ni: kaŋurula, kundjunāŋga, Rabbi, wai, tjilium ḥāndju wure māndjānūnbuna maralga' njinim mānina.

²² Jesu kandjo:lbā kundjunāŋgori, God pārāŋjudjareri.

²³ Nidji kunenuriri, Aua genāŋga tālāmbān wuna, Tjārawād pāmie, wo:ndu' ḥāru pāiabie; īnāui nānja nāmba wa pungāŋjudjaran ḥāri, kādjinba pungāŋjudjaran ge ka:lu kānīŋaienj; pitja njānunāŋga.

²⁴ Gewunja kunenuriri, Darawa dadjurd wurānūndju, wurānūniau, purāŋjudjareri gole kudai njirkunina, pitja kudai njirānu.

²⁵ Wuno:murum njirkumbālgeniri dadjurd wurānūndjiri, wai wuriab, nāmba nānda arānūnma; gewunja Iranura kuda: aua ḥāndjo:l' dānja iŋgānūn, umāra njirkānāŋga wai kāna pungaiqbānuri.

²⁶ Njiri nāmba wa wai puriabun, Iranura aua ḥāndjo:l' dānja iŋgānūn umāra njirkānāŋga wa wāi pungaiqbān-nuri.

²⁷ Jerusalem njele madburkal; wudawa iŋgeŋeri dadjurdkārim manaiudba nānja, kauerāmukral ardenaiuri dadjurdkāria, wiri-wiri-naria, mābabāia.

²⁸ Kubadjuŋanāŋga, Nānāŋga wundjurul' njinīŋge wuna kundiiri? Ḫeŋguja wuna wundjurulu njuno:na wuna tjuŋundjindjiri?

²⁹ Jesu kundjuŋanāŋgori, Tjāruŋ burkai njinjiab, tjařio:lba, pitja ḥenuri nānāŋga wundjurul' njinīŋge wuna nānūndjiri.

³⁰ Baptism John anāŋga, ḥāndjo:l' kāri, i:dja ḥāri kunina? Tjario:lba.

³¹ Arge wurura kubärwadeju, kubädjunjiri, Näm̄ba workundju, Ändjo:l' kari, pitja nje, Añudjakunja kuräjudjarala?

³² Näm̄ba workundju, I:dja ḥari, pelengaraia kanbärkulgunala; gewunja ardarawaiā nidji John tjo:lbäda ḥali kubädjunjanänga.

³³ Jesu kauerio:lbala, kubädjü, Wa laiburu pedin. Jesu kundjunanägori, Naiu wa punjenuri ḥanqanäga wundjurul' njiniñge wuna ḥanqundjiri.

12

¹ Wunmanbäli kululanängori bare-bare ḥanqanäga. I:dja tjariñärim ro:pa kenja, ḥuwonu ḥali-ḥali kundjandala, balaium tjari mo:na wine kunja, maiarum karäq ḥarim wondi mo:na, tjariñäria kanino:la, t̄ambium maiakäri' ḥuru keñanuru.

² Kurabjau kajanjawuna tjariñäria ḥuru inawodjieja, kurab tjariñärim maninja ḥangamura wunja tjariñäria ḥanqanäga.

³ Arka laburd kauerämañ, ḥoiilwa kauerajurula, ino:ra kauerajanjawuna.

⁴ Njele inawodjieja iakara arka ḥanqanäga kajanjawuna; aua imri: dai kubärwuna, wodbandagu kubädjunjanänga.

⁵ Iakära kajanjawuna; aua bäda kauero:na; atjäkekäria ardarawaiā; atjäkekäria ḥoiilwa kanbärkanjuruleri, atjäkekäria bädawerdi kanbärkanaleri.

⁶ Wäli iṣruñ kudai inko:lu, ḥedura geñunänga; pâle ḥanqanäga kajanjawuna arka ḥanqanäga, kundjunjiri, Njuru ewurañjuru inqangula.

⁷ O! Arge tjariñäria arge wurura kadi:na, Indja iwulgu; ḥariu, bäda qro:, tjariñärim ḥarkanängam pitja menu.

⁸ Laburd kauerämañ, bäda kauero:na, tjariñärim i dägam wai kaueriäbuna.

⁹ Gewunja ḥanqanäga pitja nje inaiuri tjariñärim nara? Pitja ejeñgal, tjariñäria bädawerdi njenängori, tjariñärim atjäkekäria anjanino:.

¹⁰ Wiri-wiri wuna wuna wawu mära puro:njiri; Kaiug ge wondinäria wai kadjabuna, Ge i di dägu kuniñaiena umri: ruko:wa;

¹¹ Wuna Inaiuri i dägu, Rängäri ḥarkumbul' dänya kunun?

¹² Kubärkäñjiro:na laburd inqadba wunja; pelengaraia kanbärkulgunala; gewunja kubädjidjanya bare-bare genu arka wunja; kaueriändiela, karimjanuru.

¹³ Kanbärkanjawu aua ḥanqanäga atjäkekäria Pharisia a Herod ḥarja, inqadba wunja ḥala-ḥala ḥanqanäga.

¹⁴ Wuno:murum ḥangenjunal, kubädjunjanänga, Iniiñgundeja, laiburu ḥadunjanuñ nidji ḥunjunun, kari wa pandjo:lgünan; gewunja ḥundju i:dja wa pandjanindjan, O! nidji God ḥari kandjaniñgunderi; Wuniowu kaiug Caesar erkuno:? Worwu ge?

¹⁵ Ko:ru kedo:? Wawu pedo:n? Aua laiburu käninanängori adbiñum maljaljadbuneja, kundjunanängori, Añudjakunja tjaro:ndjiri? Kaiug wuranjuralgära, ḥanqunindj wunja. Kubärkanjurulaldäga.

¹⁶ Gejau kundjunanängori, Anjuja anqangam iminum mäna, wiri-wiri wuna? Kubädjunjanänga, Caesar anqangaa.

¹⁷ Jesu kundjunanängori, Caesar irano: Caesar anqangaa, God irano: God anqangaa. Djenbeñuru rängäri kauerämurawuna.

¹⁸ Kauerämurkal kuda: Sadducia, arka kadju adbändj i dägu wa bari padjändien, burkai kaueria-buna, kubädjunjiri,

¹⁹ Iniiñgundeja, Moses wiri-wiri kundjunjunjari, I:dja ḥawanänga namba debära inqenja, mäqgäñanänganäga pâle njangaiqandiwe, wonjalän

kari wa pangaiandiwen, ḥawanaŋga māŋgānāŋgānja njimenja, woŋalanju aŋgaianda ḥawanaŋga wunja.

20 Njawaiaq anjennejalja kadina; iwulgu mänganangjanja njiman, debara keŋa, wonalaŋua kari wa pandjandiwenja;

21 Pulai njiman, debara kenä, wonjalauja kari wa pandjandiwenja;

22 Ge pula: n̄ara, qñennjalja woñalajuja kari wa panbädjandiwenja. Pale nanja woñaiinjā kuda: debara njenja.

²³ Adbändj' i dägu bari ḥanqanuñ māñqanangajanja nani anqanjanja pitja njenu? Gewunja anñennalja njingarkaŋjuruleri māñqanangorinja.

²⁴ Jesu kundjunanqgori, Wawu wuna wunja kurämiädma, mili-mili a wundjurulu God ananga wa laiburu pinjidin näri?

²⁵ Wuno:murum adbändj i dägu bâri ąŋgânun, kari wa pânan parwân, kari wa pânan padawi:n; O! wälannaria ąndjo:l' dâنجa kâdjindjia kadun.

26 Mia adbandja wunja bari aŋgaiandien; wawu mära puro:njiri mili-mili nänja Moses ananya, Irululu wunja, God kalulunanya, gejunangeri, Naiu God Abraham ananya, God Isaac ananya, God Jacob ananya?

27 Aua God adbən ካራ ካሩ-ኋሩ, ardjedjerkära; djenbeñuru kuramiađma.

²⁸ Iarun wiri-wiri ḥara keñgusal, ḥuru kanganjurula burkeba ḥangaiabbieneri, laiburu iŋgānina tjadŋārū ḥaŋgao:lbala, burkai kaiabuna, Nānanga wununaue kauurle darawa nānja?

²⁹ Jesu kaio:lbala, Kauurle kunun, Njuru njidu, Israel; Inaiuri God narkananga, Inaiuri iarunamandj kanun;

³⁰ Nedura djunąŋga Inaiuri God ɻundjanąŋga ɻunŋau daranŋja, ɻunnŋandj irara nənja, ɻuni:um mararawam maninjɑ, ɻundjurulba mararawam maninjɑ.

³¹ Tjäkäri wuna, Nedura djunäŋga mämäŋgalja ḥundjanäŋga ḥunge ḥundju-ḥundju kädjinu. Wununaie tjäkäri wunaiuru wa puŋgäniñ wuna nanja.

³² Wiri-wiri ḥ̄ara kundjuŋanq̄a, Nidji, Iniiŋgundeja, tjadŋ̄uru kundji:nu. Aua ḥarun iŋqanun; iakara kari auekama;

33 Aua ɳedura wunja iŋau daranŋa, ini:um mararawam maninja, iurulba mararawam maninja, mämäŋgalja ɳedura wunja aue ɳundju-ɳundju kädjinu, wunaiud' ban dägu ma irarai wori tjämi wunja, länjugu ɳanja.

³⁵ Jesu kandjo:lbala, kundjuňu, ąŋqanıingundaleri dadjurdkarım man-aiudba nąnja, Nąrunaŋgowu wiri-wiri nəria kubadju Christ David inko:lu?

³⁶ David aua ɳundju-ɳundju kundjuŋu Injandj Mاماia nənja, In-aiuri kundjunanəŋga Inaiuri ɳaianəŋga, Atja bowa ɳaiu worawerdum maninja, Arduuurgundjia ɳundjanəŋgaia ɳəndju njin ɳundjerduŋari ɳundjerdu waiuru.

³⁷ David aua ḥundju-ḥundju Inaiuru kundjunq̄ga; ḥambula wa iŋko:lu? Pelengqaraia tjudukul ḥari ḥuru kauerañurula.

³⁸ Anjaniiungdaleri kundjuju, Maranindjanq̄gori wiri-wiri ḡaria, wobi ḡarq̄engen' nānja wudawa ḡeju kadju' wulmai tjaunq̄rim maninjā lai kauwonanq̄gori.

39 Adblakarım karaj ḥarim dadjurdkarım maninja, ardaru'b karaṇ
ḥarim maia kuri aŋqanunja;

40 Arka maiarum ardjo:jo:ria arkaną̄ngam mindjäl kadju, adja:djin bādaia dadjurd kārą̄ngan kadju; ą̄ndja wure wundjungundia pitja pārą̄m.

41 Atjā kauwona kaiugkārim māndjo:ri, māra kanbuna peleñgāraia kaiug kārkāndeju kaiugkārim maninjā.

42 Njengunjal ndjāruṇunja ndjenja ndjo:rinja, njān̄ga kuñgāndeju kaiug pidī:n t̄jārunjandu.

43 Inalalaia ai kanbuna aua nān̄ja, kundjuñjaną̄ngori, Nidji kuñenuriri, Njina ndjenja ndjo:rinja kuñgāndeju dara man dāgu ardarawaia nān̄ja kārkāndejeri kaiugkārim maninjā; gewunja arka ardarawaia kubārkāndeju darawa arkaną̄ngā nān̄ja; njān̄ga pidī:n njān̄ga-nān̄ga nān̄ja kuñgāndeju darawa kanawunguleri, darawa njinjinge njingqāniñjiri.

13

1 Wāli dadjurdkārim manaiudba i dāgam īngēnāuriri iārun inalala kundjuñjaną̄ngā, Iñiñgundeja, manindj ą̄njudja kādjini kaiug, ą̄njudja kādjini maiarum!

2 Jesus kundjuñjaną̄ngā, Ko:ru mandjanindj maiarum māna manaiudba? Nuruma kādjini ba puñgāmāngien kaiug t̄jārunj t̄jākāri nān̄ja, nāmba pitja wa puñgaiabien.

3 Wāli atjā īngauwona kurandu Oliva ńari nān̄ja, dadjurdkārim manaiudba māndjo:ri, Peter a James a John a Andrew mululu būrkai kaueriabuna.

4 Minjenjāri, wuna ńaną̄ngiau pitja njānu? Ą̄njudja umiimbaie wuna darawa ko:rug kāni:nu?

5 Wunmanbalī Jesu kundjuñjaną̄ngori, Maranindj i:dja kari pinjirbārkādjuiri.

6 Ardarawaia pitja arengal ńaļumba nān̄ja, pitja bare Naiu ńanuñ, ardarawaia pitja ą̄nbaradju.

7 Wuno:murum ńuru njirkunuñ mālanim, wālānu mālani ńari, djerara pāmārāmeri, wuna madj kunjan̄gunjal; umindjuñuru wāli kui.

8 Gewunja worumba pitja bāri arāmurkie worumba nān̄ja, bāndaia bāndaia nān̄ja; kabālba ńulin-ńulin pitja mewi: maiagekārim maninjā; wurkalba pitja menu; wuna wundjanjuru wurgunu ńari.

9 Mia maranindj njiri wunja, pitja ą̄nbāranino: nuri karwādeja nān̄ja; dadjurdkārim maninjā pitja ńoñlwa njirānjurie, adbānqāle ńuru ńarai a arderaiuri pitja njirawelge ńaiu wunja wunqānjajie arka nān̄ja.

10 Wālānu-wunia kauurle madj ardi:um kuluienia worumbāia ardarawaia nān̄ja.

11 Wuno:murum njinjumbārkanjuru ą̄nganbādino:nuri, gewurle djerara pāmārāmeri ńaną̄ngā pitja wurą̄ñulu; ge pitja kānino:wi:ńunuri gejau, ge wuralu; gewunja njiri ńuru-ńuru wurą̄ñulu, mia Iñandj Māmaia.

12 Nawaia pitja īngānino: ńawāną̄ngā imān kunja, iraną̄ngā īnko:lu; wonālalānjuja pitja bāri arāmurkie ardenaiuri nān̄ja, pitja ą̄nbārandju adbān kunja.

13 Pitja njiro:ndjurie i:dja ardarawaia nān̄ja ńaļumba wunja; mia aua birem bire geja umindjuñuru njini, aia pitja emundulbaie.

14 Wuno:murum māra wurą̄ñunbu wemunbu mawodbanjari kauwelgenjiri ma wunianą̄ngā ńuru-ńuru, (uaa māra īngō: kunenēnja), gejau Judea nanja ą̄ngānuñ tālāmbān ńuru kubādii:nja;

15 Aua maiarum karān nān̄ja īngānuñ, jeri pāñgawenja, dāra pāñgejiri ą̄ngāmura wunja maiarum anāngām maninjā.

16 Aua paddock nān̄ja īngānuñ djo:li pāñgāniri wobi īngāmura wunja.

17 Wurgunu arka nənja mənduwaia əngənun, arka nanja ənumugu ənganbədo: jiri lewəra ge.

18 Wurəniau imaiajau pungəniri.

19 Gewunja lewəra ge pitja nənja wurgunu wuna kədjinu wa pungəninja wundjanjuru i dəgu wondijau ge God wondi ənqo:na wen' njini, kədjinba pungənir.

20 Namba wa Inaiuri gejau tjau pungandjunja, iwiliri kari wa pan-mundubenja; O! adburieja wunja, arka əngəmərən, lewəra ge tjau kənəgandjunja.

21 Gejau i:dja ənəmba kadjunuri, Wai, Christ ənəru kənən wai, ma! arənjudjara;

22 Gewunja pitja bəri araiəndie Christ tjbareja, tjo:lbədaia tjbareja, umiimbaie, rəngəri pitja pərəməimbü, ənganbərkadju wunja, ənəmba kadju, adburieja.

23 O! Maranindj; wai, darawa kauurle kuneñuniri.

24 Lewəra gejau, wurgunu ge pəle ənənja, marənjenja wundugum pitja nəniñαι, kunjila rələli pitja wa pungandjun,

25 Jələngandam andjо:l' di dagu pitja mewari:, wundjurulu əndjо:l' kəri pitja ənlin-ənlin njawi:

26 Gejau pitja məra irewu I:dj' iŋko:lu iŋənəgaliri ənguban nənja wundjurulu dara, pəlembə nənja.

27 Gejau pitja ənjanəñawu wələññəria, adburieja anəŋgaia pitja djasruk ənbərəmeri məndjum maiaruhurim i dəgam, kabəlbə mamindjunjuru i dəgam, əndjо:lu umindjuñuru njini.

28 Weni tjiliuum maninja laiburu njidu bəre-bəre manəŋgam; wuno:murum malalindjeruba marəmbul' məngənun, jedməngənu ko:gulejiri, laiburu njiduñ miriñunu lo:jenda.

29 Wuna kədjinu njiri kuda:, wuno:murum məra wurəñunbu wuna kəniñaienjiri, laiburu njidu wodjulu kənən, maiamundu' nənja.

30 Nidji kuneñenuriri, Woi məngədberi əndja kədjinba kəmburuk padin, wuna darawa ko:rug kamieñu njini.

31 Əndjо:lu a kabəlbə pitja kəmburuk arənu, ənəla-ənəla ənəianəŋga kədjinba kəmburuk pungənir.

32 Lewəra gejau i:dja kari wa laiburu padin, kari wələññəria əndjо:l' dənja, kari Iŋko:lu, Iraia ekamandj.

33 Maranindj, mu:n maro:, dadjurd wuri:; gewunja wa laiburu pinjidin ənjudjau kənən.

34 I:dja kədjindja, naua-naua atja iŋənun təmbium maiakarı' nənja, maiarum anəŋgam mangaiəñdiwela, ardawodjieja ənəla-ənəla ənəŋənino:la, ardjeruñadjeruñ ən:na wunja, geñunəŋga maiamundunənəra mu:n kunja.

35 Mu:n maro: gewunja, wa laiburu pinjidin ənjudjau iŋənəgal inaiuri maiaranəra, ənəmba kəlekəlem, ənəmba karo:ŋgum, ənəmba mi:puradba, ənəmba məməŋənu;

36 Namba məlja-məlja iŋənəgal məra njinjumbu kulunu njirkunuñ.

37 Ge ənəñundjunuri ardaraia kuneñəŋgori, Mu:n maro:.

14

1 Pale lewəra tjaruñandu Wukiau, maia iroroi; ardenaiuri dadjurdkaria, wiri-wiri-naria kuda: kub-arkanjiro:na mululu iŋgadba wunja, bəda injarwu wunja.

² Gewunja kubadjun, Kari mañarijau, madji jauum pamänu peleñgäraia nanja.

³ Bethany nänja inganineri, maiarum maninja Simon leper ananggam. atja ingauwoneri mänari nänja, wonjaiinja njengunal alabaster mulugu kudai ängaiameri nära nard inia ḥara-ḥara, mulugu kule-mala, pälulu kundjuňu imri: nänja.

⁴ Mia atjäkekäria arge wurura ardji:la kauer-ämañ, Añudjakunja ängaiameri ḥara indja wundur kauwi:nu?

⁵ Gewunja ängaiameri ḥara indja ko:l pängani:nja kaiug dara wunja, ardjeja nänja paŋgano:wi:nja. Jau njimbärkaňurula.

⁶ O! Jesu kundjuňu, Njininja; äñudjakunja njirajanjeri? Wunia kundjuňara.

⁷ Ardjeja kudai njiri kädjinma njiduň, ḥam̄ba ñe wurajundju wunia wuriäŋgori, ḥaiu kädjinma wa panjiraňurun.

⁸ Njanäga kundjuňu ge wunja. Njanäba kauurlejau maiamala ro:k kunja.

⁹ Nidji kujenuriri, Ma maiagekärim maninja wälänu-wunia ardi:um kaluienie bandaia daraiu nänja, ge wonjaiin' njina geňu pitja njaluie ni: njingaňurieňu wunja.

¹⁰ Judas Iscariot, iarun twelve, (ännenňälja), nänja, ardenaiuri dadjur-dkäria kanmurkalaňuru, ängäni:näŋga wunja.

¹¹ Arka, wuno:murum ḥuru ängäni, tjudul kadineri, tjauaien kubadjunäŋga kaiug ingado: wunja. Aua kuňanjo:na ḥarunäŋgöwu wuniama ängäni:näŋga.

¹² Lewära kauurle maia iroroi ḥari, Wukiau ingarwunedu, inalalaia kubadjunäŋga, Njanäm njiriuri kundji:nhäri ardamanja anjerkungändju, Wukiau mindjäl tjuňundju wunja?

¹³ Inalalandu kaňajawandu, kundjunäŋgandu, Manaiudba ḥuru njirinjrandu pitja njinjamändjerandu i:dja wurawa agu mano: kaňuriri; irämalo:wandu;

¹⁴ Ma dära ingenuru wuriňgandu i:dja maiara' ḥara, Iniingundeja kundjiri, Njanäm balaium nauadjen ḥarim ḥaianäŋgam, ma Wukiau pitja mindjäl ñe ḥanalalaia nänja?

¹⁵ Aua njundju-njundju pitja njinjamimbandu balaium karan ḥarim manaiudba manamanja mäŋgandjuiena; ma ardamanja arandju ḥäri wunja.

¹⁶ Inalalandu keňajurandu manaiudba mamurkalalgandu, mara ko:nandu kädjinu geňunäŋgandu, Wukiau ardamanja kangändjunandu.

¹⁷ Kälekälem njingajina, aua keňgal twelve, (ännenňälja), nänja.

¹⁸ Wäli atjä angauwoneri, mindjäl kadjuňiri, Jesu kundjuňu, Nidji kujenuriri, iarun njiri nänja tjiriwin pitja mewara.

¹⁹ Wunmanbalı pakul kadineri, iarun iarun kubadjunäŋga, Naiu?

²⁰ Aua kundjunäŋgori, Iarun twelve, (ännenňälja), nänja, ḥaiu nänja ängägam maninja tjakäl kaiab.

²¹ Mia I:dj' inko:lu ko:ru keňuru kädjinu wiri-wiri kauwi:nanäŋga; O! wurgunu i:dja nänja aia nänja I:dj' inko:lu tjiriwin mäŋgauwi:na. Wunianäŋga ma i:dja aia ḥam̄ba wa pängalelwenna.

²² Wäli mindjäl kadjuňiri, maia kämañ, wunia kulula, kälemala, kano:na, kundjuňu, Iräm, indja äñjanäba.

²³ Cup kämañ, ingo:lbo:na kano:na, ardaráwaia djo:jo: kubadjunäŋga.

24 Kundjunqanqgori, Indja gulu ḥaianqnga, tjauaien ḥari, p̄alulu kānijaien ardaraawai wunja.

25 Nidji kūnenuriri, Kādjinba njele djo: pañenqan kurab wungalalidjerugu ḥara, lewāra ge njini iñunali pitja djo: ḥeju bāndaia God anqngā nanja.

26 Kan aqñqanina dānde kāriñjuru kurandu Oliva ḥari ḥuru.

27 Jesu kundjunqngori, Njidarawa pitja ḥari njirāmie; gewunja wiri-wiri kauwi:nu, Kukundja ḥara pitja ḥoiil ḥenqngā, kukundjeria pitja tjauala pāla arōwa.

28 Wunmanbu kunina, pāle bāri ḥanqundjāndieju, njidbānqale ḥuru pitja ḥejuñjuru Galilee ḥuru.

29 Gejau Peter kundjunqngā, Ardaraawai ḥambā ḥari aqñgāmienju, ḥaiu kāri.

30 Jesu kundjunqngā, Nidji kūnenu, weni wundugum, punāra tjaruñjandu wāli wa jero:l puñgen ḥari tjaruñjuri pitja ḥunjariiara.

31 O! njādbama djenbeñjuru kulula, ḥaiu ḥambā debāra ḥanqunqajā nūndju ḥanja, kādjinba pāñjariinu. Ge kādjinu kuda adarawai kubādjuñ.

32 Tambium madburkal Gethsemane māñgarimienā; inalalaia kundjunqngori, Nuruma atjā njirwa, wāli dadjurd ḥanqundju.

33 Kāmuri aua ḥanja Peter a James a John, wunmanbāli djenbeñjuru rangāri kejā, tjabāra mamienanqngā.

34 Kundjunqngori, ḥanjuma pakul djenbeñjuru ḥanunj, ḥamān njini; Nuruma atjā njidu, mu:n maro:.

35 Māñqale iraiu keñjajuru, kabālba ḥanja kauwona, dadjurd kundjuñ ḥambā kānun wunja aua i dāgu pāñgawāndjālu.

36 Kundjuñ, Abba, Iraia, darawa gole pindji:; cup wuna tjanø:ngu; wunmanbu kunina, kari ḥaiu ne ḥanqundju, O! nūndju ne tjuñundju.

37 Keñgal, māra kanbiri kulunu aqñqanuñiri, Peter kundjunqngā, Simon, ko:ru kulunu ḥununiri? Wawu mu:n pāmāndjo:ndjiri tjaruñjau?

38 Mu:n maro:, dadjurd wuri: pinjirinjuriri wungundjuie ḥuru; arkuma korega, arwiliria djima.

39 Njele keñjajuru, dadjurd kundjuñ, ḥāla-ḥāla tjaue njele kulula.

40 Njele keñgunal, māra kanbuna kulunu aqñqanineri, arkumbula nima djenbeñjuru kunineri; wa laiburu padinjā ḥanqngā workundjo:lba kubādjuñ.

41 Keñgal pālejau, kundjunqngori, Kulunu njidu weni, ḥoiba njidu, gole wāli, gejau kūnqñgunal; wāi, I:dj' īñko:lu t̄jiriwin īngauwi:nu arworia ardori ḥanja.

42 Bāri njidu, ḥariuri; wāi, aua t̄jiriwin māñgo:wara wodjulu kānun.

43 Maiirgi:r Kum, wali kaluleri, keñgal Judas, iāruñ twelve, (ānnenñjalja), ḥanja, aua ḥanja peleñqāraia kuldjuru a dia kudai, ardenaiuri dadjurd kāria i dāgu, wiri-wiri ḥaria, mababaia i dāgu.

44 Aua t̄jiriwin māñgo:nanqngā umiimbaie kano:na, kundjuñiri, Aua īñqngulbo:. aiakawāli; irām, ḥamululum irānjuru.

45 Wuno:murum īngeñgunal, maiirgi:r Kum kāmurkāla, kundjiri, Rabbi, ko:lbō:na.

46 Ardori kauerqāñdanala, kauerqāñ.

47 O! iāruñ arka ḥanja ma aqñauwelgenjiri, kuldjuru anqngā ri: kāmāñ, inaiuri dadjurd kāra inawodjieja ko:na, ini:um dur mo:na.

48 Jesu kandjo:lbāla, kundjunqanqngori, Ko:ru ba njireñgunal lulun ḥara ḥanja kādjinida, kuldjuru a dia kudai laburd tjaruñjunma wunja?

⁴⁹ Tjile-jile ɳanjuuninanuriri dadjurdkarim manaiudba ɳanja njinjuuniingundaleri, njiri wa pəŋjirajurunja; mia wuna kuniŋaiena mili-mili ko:rug aŋqamieŋu wunjä.

50 Ardarawaia kaueriandiwela, kubadaiila.

51 Algunja iārunj kāmalando:na aua nānja, wobi dāda nāra womura inqanina, inamiari iānabeka manma; laburd kaueraman;

52 Wobi dada nara kamangi:la, inamiari kundaiila.

⁵³ Jesu kielwa kaueranjurula inaiuri dadjurd kåra þuru; djæruk kadbiена аua нанja miriju ardenaiuri dadjurd kåria а mababaia a wiri-wiri naria.

⁵⁴ Peter bōwora kāmalando:na, mamulba njini, maiarum maninja, inaiuri dadjurd kāra anāngam; atjā kauwoneri mālāni' ḥāria nānja, aua dārarara kundjuniri kālaŋgala geniri wiānu.

⁵⁵ Ardenaiuri dadjurd ḁaría, karwadeja ardarawawaia kuda, kubärkjanjiro:na wunąqadjiae Jesu wunja bąda inęgarwu wunja; wa māra puńqarwi:nja.

56 Ardarawaiia tjibareja kadəŋqadjaienənəŋga, əŋqənəŋqadjaiena arge wurura wa panbađburkenja.

57 Atjäkekäria karwelgenja, tjbareja kadąñadjaienanąŋga, kubadjuńri.

58 Nuru kerkañjurula geñiri, Maña dadjurd kařim wondi mañgauwi:na ardori njininge pitja mañqamandju, lewara tjařuňuri naňja pitja wondi maño: maiakarim wondi mañgauwi:nu ardori maňamiađba.

⁵⁹ Wurunangowu anganadjaiena arge wurura wa panbadburkenja.

⁶⁰ Inaiuri dadjurd kąra pulaga nąnja kauwelgenja, Jesu burkai kaiabuna, kundjuniri, Nananya andja anqanaqadjaienau?

61 Aua kāmuk ko:na, kari wa paŋgaio:lbenja. Njele inaiuri dadjurd kāra burkai kaiqbuna, kundjunq̄aga, Ko:ru Christ ɳunun, Tjukul ɳara ɳununqula?

⁶² Jesu kundjuṇu, Naiu ḥanun; pitja māra irewu I:dj' īnko:lu atjā īngānuniri wundjurulu worawerdum maninja, īngēngaliri ḥanguban nanaŋ andjo:l' kari.

⁶³ Inaiuri dadjurd kąra wobi anąŋga dalar kąmąŋ, kundjiri, Njania miri adanadiaieia anganun kuriiri?

⁶⁴ Djadi njuru kuranjurula, njanjanga ni: njidun? Ardarawaia wure kubadijunananga iman kunja

65 Atjäkekaria wunmanbalì tjipta kauero:na, iminjum womura mar-wuna, paui kaueramanj, kubadjuñananga. Tjo:lba minje: mälani' ḡaría kaueraman dad kubadijunananga arđuna niijinge.

66 Wali Peter waiuru inganina maiarum maninja, njengal ndjaraunjunja niinawodijienja inajuri dadijurd kara ananganja;

⁶⁷ Māra ingo:na Peter kalguneri, kānindjanya, kundjiri, Nundju kuda: Nazareīh nara Jesu nania nunineri

⁶⁸ Aua kariina, kundjunjiri, Naiu wa laiburu pājanin, wa punjanenān
ŋāni kundjūri; dānde keŋanjuru māŋŋāli' ŋāri' ŋuru, gejau pūnāra jero:l
kundjuunu.

69 Njinawodjenja m̄ara ko:na wunmanbali njele arka ma angauwogenjiiri kundiūnanangori. India iarūn arka nania.

70 O! aua njele kariina. Wali pajejau njele arka ma ḥangauwelgenjiri Peter kubadjunanganha. Nidii nunun arka nania. Galilee nara nunnununiri.

71 O! Aua wunmanbali djadi kundjuňu, kanňuo:na, Wa laiburu paňaninnanqga i:dja indja iraňunbalundjiri.

72 Maiirgi:rkum tjlenda punara jero:l kundjuňu. Peter ni: kungajurula nqala-nqala Jesu genjunanqga. Punara tjlenda wali wa jero:l pungen nqari, tjärunjuri pitja nqunjariiara. Wuno:murum ge ni: kajurula, wola kundjuňu.

15

1 Maiirgi:rkum mämaňgunu ardenaiuri dadjurd karia, mababaia nänja, wiri-wiri nqaria kuda:, karwadeja ardarawaaia, kubärwadeňu, Jesu murd kauerämäň, kauerajurula, Pilate kaueränino:lananqga.

2 Pilate burkai kaiqbuna, Ko:ru nqunaiuru Jew arkananqga? Aua kaio:lbala, kundjunanqga, Kundjaluiři.

3 Ardenaiuri dadjurd karia de kubärwunananqga darawa.

4 Pilate tjile burkai kaiqbuna, kundjuňiri, Njundju kari wa pandjio:lbän? Wai, tjärui nqanqga wuna de nqunqumbärwu?

5 O! Jesu tjile wa paňga:o:lbenga; gewunja Pilate rangari keňa.

6 Maňqaria kurijau buranqai inqämäňerida arka nänja iaruň bur inqäni:neri, aua inqadialuwuna.

7 Iaruň känina inqärimiena Barabbas, murd inqämieno arka nänja bari aňgaiqndiena, i:dja bari aňgaiqndiena bąda aňganbärwuna.

8 Peleňgaraia pao kadina wunmanbali burkai kaueriqbuna ge kädjinu genjananqgoririda.

9 Pilate kandjo:lbala, Buranqai imnjamnjari kuri:ara Inaiuri Jew arkananqga?

10 Gewunja laiburu känina muňur kunja ardenaiuri dadjurd karia ingadino:la.

11 O! Ardenaiuri dadjurd karia kanbädjuruju:na peleňgaraia, aua Barabbas buranqai inqämäňanqgori.

12 Pilate tjile kandjo:lbala kundjuňanqgori, Nqani ge kuňenanqga iraqundim Inaiuri Jew Arkananqga?

13 Arka njele jero:l kubädjuiň, Wongaia nänja ande.

14 Pilate kundjuňanqgori, Anjudja kunja, nqanqga woru kundjuňu? Djenbeňuru jero:l kubädjuiň, Wongaia nänja ande.

15 Pilate korega kundjuňu peleňgaraia jedji aňgano: wunja, Barabbas buranqai kämäňanqgori, Jesu kanino:la, wodpiliba inqao:rala, wongaia wunja.

16 Maňani' nqaria kaielwa kauerajurula maiaru' nquru Praetorium; maňani' nqaria ardarawaaia ai kanbärwu.

17 Wobi tubudubulja tai kaueri:, imarulja wonqendja nqara paio ingarwuna, tai kaueri:.

18 Wunmanbali wulmai kubädjüanqnga, Imlaraňaia Inaiuri Jew arkananqga.

19 Imri: nqoil kubadjuňanqnga ki:lňgu njiniňge, ttipa: kauero:na, luňgu-lungudja kubädbäňanqnga.

20 Wuno:murum umbili inqadbaň, wobi tubudubulja bura: kauerämäňanqnga, wobi anqanga mandjia tai kaueri:la. Kielwa kauerajuru wongaia nänja inqärkände wunja.

21 Kauerandju iaruň tjanai inqeneri, Simon Cyrene nqara, Alexander a Rufus iranqangandu, inqenjuru wunja wongaia mano: kajuru wunja.

²² Kaueranjural təmbium maninja Golgotha, ge jąka wąli kaluieju, Təmbium pąndju ḥarim.

²³ Tjəmi kadinanq̄a wine luku-lukur kąra myrrh nąnja, aua wa pąŋgamenja.

²⁴ Wongaia nąnja kauerande, wobi anq̄ngaiia wolara kaueralgara, kubądžabuneri arkā wunja, ḥani ąq̄nam kubądžunjiri.

²⁵ Mämäŋgunu lewąra kunina, wongaia nąnja kauerandęju.

²⁶ Wiri-wiri de nari karan wiri-wiri kumbi:na, INAIURI JEW ARKANQ̄NGA.

²⁷ Aua nąnja wongaia nąnja lulun ḥarandu kauerandęjandu, iąkq̄ra worawerdu mānina, iąkq̄ra mamauiim maninja.

²⁸ Mili-mili ko:rug kąmienia, gejiri, Aua dulu: kaňuriena arworia nanja.

²⁹ Arka tjanaj ąngejeri jau kubądžunjanq̄ga, adbri: wona-wona kubądžunjiri, kubaluleri, A, ḥundju dadjurd kąrim mąndjəq̄unmąndjui, lewąra tjrūnuri wondi mąndjəq̄unbu,

³⁰ Pąmąndulbaie, wongai' i dągu jeri bowal.

³¹ Ge kądjini ardenaiuri dadjurd karia arge wurura umbili ingadbaŋ, wiri-wiri ḥaría kuda:, kubadjuŋ, Atjäkekaria kanmunduibala, aue wurura kądjinba pąŋgəmündulbaien.

³² Christ, Inaiuri Israel, jeri kauwenja weni wongai' i dągu, arkanindj wunja, wa parkudjaran. Auandu wongaia nąnja aua nąnja inğandienandu jau kundjuŋnəq̄ngandu.

³³ Njileŋqarinia njingqənina, wundugum mānina təmbium mararawam maninja jalangqaru njini.

³⁴ Jalangqarujau Jesu ḥala-ḥala daraiu jero:l kundjuŋu, Eloi, Eloi, lama sabachthani? Ge jąka wali kaluieju, God ḥaiananq̄ga, God ḥaiananq̄ga, ąnjudja kunija tjəndjəndiwela?

³⁵ Atjäkekaria ma ąngauwelgenjiri, ḥuru ąngqənina, kubadjuŋ, Wai, Elijah ai ko:jiri.

³⁶ Iarun tjəri kumąq, irgem maiawora kudam kąlabu kundjuŋu, ki:lŋu nąnja kungandęju, kąno:na djo: wunja, kundjuŋu, Kąninja, adjenindj Elijah ḥąmba inğengal jeri inğaiab wunja.

³⁷ Jesu ḥala-ḥala daraiu jero:l kundjuŋu, inğandj wudi keja.

³⁸ Jarala dadjurd kąrim manaiudba nąnja dalar keja karąj i dągu waiud' djini.

³⁹ Wuno:murum centurion, mąndjo:ri inğauwelgenjiri, māra ingo:na wurunəq̄gwu inğandj wudi inğena, kundjuŋu, Nidji i:dja indja God Iniko:lu kąnina.

⁴⁰ Wonjaia kuda: kadineri bowora kaueranindjajeri, arka nąnja Mary Magdalena, Mary karananq̄gandinja James pid:ndja a Joses, Salome kudanja;

⁴¹ Arka wuno:murum Galilee nąnja inğanineri, ingadbalando:neri, inğadawodjuneri; wonjaia ardara waia atjäkekaria, aua nąnja Jerusalem ḥuru pai ąngqəninal.

⁴² Kälekälem njingqənina, Wunamanjiau, ge jąka wąli lewąra kauurle Sabbath,

⁴³ Kejgnal Joseph Arimathea ḥara, kauadeja joimaląndja aua kuda: bąndaia God anq̄nja kanq̄njiro:na; dąraq̄u ḥara kejənuru Pilate ḥuru, kąniauwuna durgu Jesu.

⁴⁴ Pilate rąngari keja ḥąmba gole wuna debařa inğena; ai ingo:neri centurion, burkai kaiąbuna, ḥąmba ḥanq̄ngiau ḥana debařa inğena.

⁴⁵ Wuno:murum ɳuru iŋgaŋjurula centurion nañja, durgu Joseph kano:na.

⁴⁶ Aua wobi dada ɳara kamuraj, jeri ingaiabuna, wobi dada ɳara nanja murdba kamaŋ, kandenu kamenma nañja, kaiug nañja dur maŋgauwi:na; kaiug ruluba kungāŋjurulal kamenma maiamundum maninja.

⁴⁷ Mary Magdalena a Mary Joses karananqanja māra mo:nandu ma we iŋgandiena.

16

¹ Sabbath wundur kaniŋaiena, Mary Magdalena a Mary James karananqanja a Salome arkaniŋaria kanbađburaj, ąŋgenjal kunja, iŋgadjam ƿunja.

² Alinjari wundugum manma lewara kauurle, kamenma maŋgadburkal, māraŋunja bari njiŋganina.

³ Arge wurura kubadjunjiri, Ąŋguja ruluba kungāŋjurunjari kaiug kamenma maiamundu' nañja?

⁴ Kale ąŋqanun, māra kanbārwu kaiug gole ruluba kaŋurieno; daraiu djenbeŋuru kunina.

⁵ Kamenma dāra ąŋgenenal, aljunja māra kauero:na worawerdum manija atja iŋganiñeri, wobi iroroi tai iŋganiŋaiena; rangari kariña.

⁶ Aua kundjunangori, Rangari pjinjiriiri, Jesu Nazareth ɳara kārāŋanjiro:jiri, Wongaia nañja iŋgandiena; bari kānina, ɳuru kauia; maranindj tāmbium ma we iŋgarkandenu.

⁷ Njiriuri, wurinajngori inalalaia Peter kuda; Njidbanjale ɳuru keŋaŋuru Galilee ɳuru; ma pitja māra irewu, kādjinu gejanuri.

⁸ Dānde kariŋaŋuru, kanmenma i dāgu pälja njininuri; gewunja djedjerawa ɳaria, rangari njiniŋaienuri; kari wa puŋgadji:njananqgorj, njiŋgo: lgunenjuri.

⁹ Wuno:murum bari iŋganiña alinjari lewara kauurle, Mary Magdalena njāŋgurlenja māra kauwi:nanqā, njiŋge i dādj agulaia ąnjalja wai ąŋgaiabunananqā.

¹⁰ Njāŋga njeŋaŋuru, arka aua nañja ąŋganiñeri kundjuŋanqgori, iŋgademaleri, wola:wuri ąŋganiñeri.

¹¹ Arge, wuno:murum ɳuru ąŋganiña aua iedjer iŋganiŋaiena, mara iŋgauwi:nanqā, kubārkudjarala.

¹² Wuna pale dji:ɳuru māra kauwi:nanqāndu, wudawa iŋgenandiri, bundul' kuru.

¹³ Auandu keŋaŋurandu, atjakekəria kundjuŋanqgoriandu; arka kaueranqjudjaralandu.

¹⁴ Pālejau mara kauwi:nanqgori eleven, (annenŋalja), arge wurura, atja ąŋgauwoneri mindjāl kunja, jau kangāŋjurula arge karkudjarala, argulūm burudum, ąŋganbārkudjarala māra iŋgarwuna pālejau bari iŋganiña.

¹⁵ Kundjuŋanqgori, Njidjurli bāndaia daraiu ɳuru, wālānu-wunia wurinajngori ardarawaiia wondi ąŋgauwi:naia.

¹⁶ Aua wa pāŋgāŋjudjaran ɳari, baptize iŋganiŋaiena, pitja emundul-baie; aua iŋgāŋjudjura pitja wure ewi:.

¹⁷ Wuna umiimbaie pitja pāramalando: arge wa puŋgarkudjaran; ɳāŋjumba nañja agulaia pitja wai ąnbāro:, ąnbula iŋunali njiniŋge pitja pāralu;

18 Pąmälinja pitja tjərawąd ąnbąram, debąd kari ńąmba djo: ąŋgeňa wa bąda panbąrwun; adbąramareja ardo:ri pitja ąnbąrąmąndana, arge adbulugu pitja arąniiaie.

19 Gejau Inaiuri Jesu, pāle kalulanągori, ąndjo:l kuru kañurienä, God worawerduñ maninja atjä kauwona.

20 Arka kariňaňuru, maiagekärim maninja ardi:um kubąluleri, Inaiuri arka ńąnja ńuna kąnineri, ńąla-ńąla birem-bire kuñgandjuna umiimbaie njiniňe kąmalando:neri. Amen.

WULLUNNU-WUNIA LUKE NUNYA

PERTH, W.A. BRITISH AND FOREIGN BIBLE SOCIETY 1943.

Scheme of Phonetic Transcription as drawn up by Adelaide University Committee for Australian languages:

VOWELS:

: indicates long vowel

a as in father

ə as in cat

ɔ as u in cut

e as in red

i as in fit, ravine

o as in dot,

o: as in law

ø as in bone

u as in full, rule

DIPHTHONGS:

ai as in aisle

au as ow in cow

ei as in rein

oi as in boil

CONSONANTS:

as in English, except j which has the value of English consonantal y, as German ja.

ŋ the nasal ng as in sing.

1 Gewunja ardarawaia ardo:ri nənja kauerə-məŋ wiri-wiri wunja bəre-bare ge əri nənja wa pinjerkudjarən ɳəri,

2 Kədjinu ɻənju:mədino:la wundjanjuru i dəgu ɻədəŋədjajie arkunina ɳəla-ɳəla njerkundjuŋ,

3 Wunia məra kumbinara ɳaiu kuda:, wunbir-iau darawa kʊnʃəmələndo:na, namululum tʃədəmən-ma wiri-wiri ɳənʃəndjuŋ, Theophile ɳunia,

4 Laiburū ɳunjunun ɳidji ɳəla-ɳəla wunja ɳunʃənjiŋgundienna.

5 Kənina Herod inaiurijau Judea ɳəra iəruŋ dadjurd-ɳəra iŋumba Zacharias, Abijah ɳəra, məŋ-ɻəŋŋəŋgənja Aaron pəməmarənʃəŋgaia ɳərinja, ɳəŋjumba Elizabeth.

6 Mirinandu inia kəninandu mənʃəle God, ken-andiri ɳəla-ɳəla God anəŋga darawa nənja iwork-andu ɳəru-ɳəru.

7 Woŋlaŋ ino:randu, gewunja Elizabeth ɳəŋgundiinja ɳinina, mirinandu mababandu.

8 Ge kuniŋaiena, wəli aua dadjurd ɳəri geŋ-eri inaruba nənja mənʃəle God,

9 Kədjinu dadjurd-ɳəra geŋirida, aua nənja kumbana ɳəru iŋənim duru kəmni: wunja wuno:murum iŋgeŋa ɳəru dadjurd-kərim ɳəru Inaiuri anəŋgəm,

10 Peleŋgəraia ardarawaia worumbaia dadjurd kubədjuŋiri dənde inəŋimiau.

11 Məra kauwi:nananga wələnɳərə Inaiuri anəŋga, kauelgenjiri woraw-erduŋ maninja altar inəŋi' ɳərim.

12 Wuno:murum məra iŋgo:na Zacharias ko:lguŋala, luren kuməŋ.

¹³ Wälänŋära kundjuŋanäŋga, Puŋungulgunejiri, Zacharias, gewunja nad indjanumäŋ nuru kungäŋuriiena, mäŋgäŋna Elizabeth ibanaŋga pitja bari ejandäu, injumba pitja tjerim John.

¹⁴ Pitja tjukul indjanana, jedji ḥunjowá, ardaraawiia pitja tjukul ewuranana kuli:n ingalelwona.

¹⁵ Gewunja aua pitja inaiuri enu mäŋŋale Inaiuri; wine, djo: ḥäri wundjilwora kädjinba djo: pängenäŋ, pitja kälabu eni: Injandj Mämaia näŋa karanäŋgäŋna ḥanjulum i dagam.

¹⁶ Ardarawaia ḥango:lo:lia Israel pitja wolai ḥanjiab Inaiuri God arkanäŋga ḥuru.

¹⁷ Aua pitja ejeŋuru imijum mäŋŋale injandj näŋa, iurulba näŋa Elijah anäŋga, wolai wunja arkaui iraraia arkanäŋga woŋalaläŋjuja ḥuru, arka wa ḥuru paueranjurun ḥaria ardi:u'ḥäri nuru tjadäŋuria arkanäŋga ḥuru, brar kunja worumba ardamanja ḥangauŋanäŋga Inaiuri.

¹⁸ Zacharias kundjuŋanäŋga wälänŋära, ḥärurunäŋgowu wuna pitja laiburū ḥenu? Gewunja ḥaiu maba ḥanju, mäŋganja mabäŋja.

¹⁹ Wälänŋära kaiobala kundjuŋanäŋga, ḥaiu Gabriel ḥanju, ḥanjuŋumbalgenu imäŋŋaleŋjuru God, ḥanjanjawienal ḥanjuŋulunu wunja wälänŋära wunia wuna ḥangauŋuraldu wunja;

²⁰ Wai, ḥundjamugu pitja ḥunjänu, kädjinba pindjalun lewara njini wuna kāniŋaien, gewunja ḥäla-ḥäla ḥaianäŋga kundjäŋudjaralara, wuna pitja korug njämie tjadämiaw.

²¹ Peleŋgäraia kauerananaleri Zacharias, räŋ gäri kariŋa aua maranu dadjurdkärim maninja ingäneri.

²² Wuno:murum ba ingengunal kädjinba pungalunjanäŋgori, mära kauero:na aua mära ḥango:na ardidjieja, dadjurdkärim maninja; aua marali mo:nanäŋgori, iamidj atjä kāniñeri.

²³ Ge kuniŋaiena, wuno:murum ko:rug kämiena gejau aua gejiri, keŋaŋuru maiarum anäŋga' ḥuru.

²⁴ Päle wuna Elizabeth mäŋgäŋanäŋga mänduwanja njinina, njinge ḥundju-ḥundju njindjälgiena kunjila inŋälja, kundjuniri,

²⁵ Wunmäŋgowu Inaiuri kundjuŋara wuno:murum ḥanjuŋunindjäŋa edbrai ḥaianäŋga kundjäbunara wunja i:dja näŋa.

²⁶ Kunjila iakärajau wälänŋära Gabriel kānjanawienä God idägu malai-inde' ḥuru Galilee näŋa manumba Nazareth,

²⁷ Njimbäridja näŋa tjauien njingäniŋaiena i:dja näŋa injumba Joseph, David ḥära, njinge njimbäridja ḥanjuŋumba Mary.

²⁸ Njäŋgamurikalal kundjuŋu, Njimlaraŋaienia, tjukul ḥarinja, Inaiuri ḥundju näŋa kānuŋ.

²⁹ ḥäla-ḥäla ge näŋa iläla njinina, njiniäkamanma kundjuŋu, ḥanŋäŋga wulmai wuna?

³⁰ Wälän-ḥära kundjuŋanäŋga, Puŋungulgunejiri, Mary, gewunja God tjukul ḥünanala.

³¹ Wai, mänduwa pitja ḥunjänu, ibo:lidj pitja kuli:n indjo:, injumba pitja tjerim Jesu.

³² Pitja inaiuri enu, pitja erimie Karäŋ-ḥära mandj Inko:lu, Inaiuri God pitja eno: imäla' kärim David iranäŋga anäŋgäm.

³³ Aua pitja inaiuri enu Jacob ḥäria näŋa kädjinma, bändaia anäŋga kädjinba kui puŋgäniŋaien.

³⁴ Mary kundjuŋanäŋga wälän-ḥära, ḥärurunäŋgowu wuna pitja njänu, gewunja i:dja wa laiburū päŋjanin-näŋga?

35 Wälən-ŋara njindjo:lbäla, kundjunanq̄ga, Inandj Mamaia pitja bud njunjo:, wundjurulu Karən-ŋara mandj anq̄ga pitja djedba mewandjunu; gewunja kuda: aua mamaia ŋara ingelelwa ɻundju nənja pitja erimie God Inko:lu.

36 Wai, Elizabeth ɻawanja ɻundjanq̄ga kuda: ibanq̄ga mənduwa njinuŋ, mabənja njingənun, weni pula: jau nq̄nḡa nənja nq̄nḡarimienā nq̄ngundinjā.

37 Gewunja ɻala-ɻala kari God anq̄ga wundjurulu wuno:ra kədjinba puŋganin.

38 Mary kundjunu, Wai, njinawodjienja Inai-uri anq̄nganja; ɻaiu nənja kuninja ɻala-ɻala ɻundjunaŋga nənja. Gejau wälən-ŋara njindjəndiwe.

39 Gejau Mary bari njinina njimurkäla ɻuru kurorandu ɻuru mai-irgi:rkum malaiindem Juda ɻuru.

40 Maiaru' ɻuru dära njena Zacharias anq̄ngam, wulmai kundjunanq̄ga Elizabeth.

41 Ge kuniŋaiena, wuno:murum Elizabeth ɻuru njingajurula wulmai Mary gejūnanḡa, ianda mənduwanja nq̄nganq̄ga djuwəd kənina, Elizabeth kəlabu njini:na Inandj Mamaia nənja.

42 Nq̄nḡa jero:l kundjuŋu, ɻala-ɻala daraiu njiniŋge kulula, ɻundju tjukul ɻarinja woŋaia nənja, tjukul ɻara kurab ɻundju mənduwa.

43 ɻaru wuna ɻaiu nənja, kəranq̄nganja Inaiuri ɻaianq̄ga nq̄nqumurkala?

44 Gewunja, wai, ge-i-di-dägu, ɻala-ɻala wulmai ɻundjanq̄ga ɻani:um maninja kəni:na, ianda ɻaiu mənduwa djuwəd kənina tjukul wunja.

45 Tjukul ɻarinja nq̄nḡa wa pəŋgəŋjudjarenja, gewunja pitja ko:rug nq̄miae kaluienanq̄ga Inaiuri nənja.

46 Mary kundjuŋu,

Nq̄numa Inaiuri inaiur' Kəŋandju,

47 Nq̄nandj tjukul kəninaieŋu God ɻaiu kəremada nənja;

48 Gewunja aua njinindjəŋa njimbəldjinja njinawodjienja aŋaŋganja; Gewunja wai, pəle nənja worumbaia ardarawaaia ɻaiu tjukul ɻarinja pitja nq̄nbararim;

49 Gewunja iurulba ɻara wunaiuru kundju-ɻara;

Mama:iŋumba.

50 Wundjeriwie anq̄ga kunuŋ worumba nənja worumba njini arka ingarkugunuleri.

51 Wundjurulu alum njiniŋgem kanmiimbuna; Papa: ɻaria tjauala: kandjəndala ni: wunja ardi:um maninja.

52 Ardjlwora adbələkərim i dägam wai kandjəbuna,

Arwəlŋaia brai kənji:la.

53 Baia ɻaria barui kano:na ardinia njiniŋgeja; Tjiŋiria ardo:no:reja kənjaŋawuna.

54 Inawodjieja Israel kənawodjəŋa, Wundjeriwie anq̄ga ni: kənurula,

55 (Kədjinu kalulanq̄gori iraraia ɻarkanq̄nḡaia)

Abraham aŋgo:lo:lia kuda: kədjinma.

56 Mary nq̄nḡa nənja atja njinina kunila iaruŋuri, djo:li njininal maiarum nq̄nganq̄ngam.

57 Gejau Elizabeth nənja ko:rug kumienna kuli:n kunja; ibənq̄n bari kaiandala.

⁵⁸ Njingé wururia ኃዋዋዎ kuda: nuru kadina Inaiuri wundjeriwie wunaiuru kundjuንanęga; tjudul kadina njęngę nanja.

⁵⁹ Ge kuninaiena, pale lewära wunŋalu, karingunal ianda dur kunja, ingadimenja Zacharias iranęngę inęganjumbura.

⁶⁰ Karanęngęnja kandjo:lbäla kundjunju, Kari; pitja erimie John.

⁶¹ Kubadjunananga, I:dja kah nawawaia nanja wa pangarimien inumba wuna.

⁶² Irananga nunuin kadinananga narunangowu ingarim.

⁶³ Aua burkai kandjabuna mili-mili wunja, wiri-wiri kundjunu, Inumba John. Ardaraawai rangari karina.

⁶⁴ Maiirgi:r Kum iamundu pälkar kumiena, anbula, kulula, God ko:do:dala.

⁶⁵ Arge wururia karkulgundenä, kurorandu darawa Judaea nanja nala-nala wuna darawa njaauul-njaauul kuninaiena.

⁶⁶ Ardarawaiia nuru karkanurulaia kubadban ardi:um maninja, kubad-juniri, Anudja kara ianda indja pitja enu? Gewunja Inaiuri ino:ri aua nanja kunina.

⁶⁷ Irananga Zacharias kalabu kani:na Inandj Mamaia nanja, tjo:lbäa kundjunu, kundjuniri,

⁶⁸ Tjukul nara Inaiuri God Israel ananga; Gewunja mia kanmurkalal worumba anangaia, burangai kandjabuna,

⁶⁹ Tjirimbirinja umundulbaie narinj a bari njindjandalanari Inko:lu David naria nanja.

⁷⁰ (Kadjinu kalula ardjamundu nanja tjo:lbadaia mamaia ardindiria anangaia.)

⁷¹ Umundulbaie ardaurgundj narkananga nanja, ardo:ri nanja ar-darawaiia narkubarkundjuru;

⁷² Wundjeriwie kandju wunja iraraia narkananga nanja,
Ni: kanuru wunja tjauaien mama: ananga;

⁷³ Tjauaien genunanga iraia narkananga Abraham,

⁷⁴ Narkuno: wunja, ardaurgundj ardo:ri nanja nadbundulbaienu,
Luren kari arkunawod jenja,

⁷⁵ Mama: nanja, tjadęnuru nanja, imanęgle ኃኔру ኃኔdjedjera narkununjau.

⁷⁶ Jau, ኃኔndju, iąnda, pitja ኃኔnjerimie tjo:Ibäda Karan-ŋara mandj anęngę; Gewunja pitja ኃኔnjeju Inaiuri iminjum imanęgle ኃኔru tjuwałja anęngęiaa brar kunja;

⁷⁷ Worumba anęngęia laiburu ሁንዳንjo: wunja' umundulbaie
Umära arkanęngę wai kunja,

⁷⁸ Wundjeriwie God ኃኔrkanęngę wunja,
Wuna nanja puręnguręngunu karan ልp kajmnjengunalgarı,

⁷⁹ Lei ዓንጻ: wunja arge wundugum maninja atjä ዓንጻnniri, djedba debära ኃኔri nanja;

Nadjerdu kaielguruŋgu wunja kalumba jamulili ኃኔra ኃኔru.

⁸⁰ Iänd a kauwongenja, iandj birem-bire kaniŋaiena, bundul' danja kanineri gejau njini inęgamiimbienanęngori Israel.

2

¹ Gejau kuninaiena, ኃኔla-ኃኔla Caesar Augustus anęngę kunjęnęjuru bandaia daraiu wiri-wiri kumbi:nja.

² Wuna wiri-wiri kaurle kunina Cyrenius inaiuri inęganma Syria nanja.

3 Ardarawaia kariŋaŋuru wiri-wiri ḥŋgauwi:ŋu wunja, iarundjaraŋ
malaiindem anaqŋa'ŋuru.

4 Joseph kuda: pai kqñina Galilee ἀlp malaiindem Nazareth ἀlp Judaea
nuru malaiindem David ḥqri' ḥnuru māŋgarimienju Bethlehem, gewunja
David ḥqra aua madeja,

5 Wiri-wiri ingauwi:ŋu Mary māŋgānqāŋganja nānja, mānduwa:
njiŋqānineri.

6 Ge kuniŋaiena, wāli ma ingāninandu, ko:rug kumiena njānja kuli:n
kunja,

7 Bāri kaiqñdala ibaŋan iwluga, wobi murd kāmāŋ, kandeŋ buluman
maia ḥqrim maninja, gewunja balaium maui maiarum maninja auandu
wunja.

8 Gejau kukundja ḥqria kadina tāmbium ma nānja, duiba kariŋeri, wiri-
naria kanbādijāŋjeri wulo:lum.

9 Wālān-ŋāra Inaiuri amāŋga kauwelgenja arkanajedba, pālemba
Inaiuri anqŋa wo:ri kanbunerī, djenbeŋjeru karkulgunerī.

10 Wālān-ŋāra kundjunqānqgori, Pinjirgulgunejiri, gewunja wai,
wālānu wunia kūŋaŋjuralduri, tjukul ḥqri' djenbeŋjeru, worumbaia ar-
darawaia pitja njānunqānqgori.

11 Gewunja njiri nānja weni kuli:n kauwona Kāremada, aiqkawāli Christ
Inaiuri, malaiindem David ḥqrim maninja.

12 Wuna umiimbaienuri, iānda pitja māra irewu wobi nānja murd
ingāmienju, buluman maia ḥqrim maninja iŋgandienu.

13 Maiirgi:rkum wālān-ŋāra nānja kadina peleŋqāraia mālani' ḥqria
qndjo:l' kāria, God kauero:do:daleri, kubādjunjiri,

14 Pālemba God nānja karəŋ nānja, kabālba nānja jāmulili ḥqri, i:dja
wunianqānqgori.

15 Ge kuniŋaiena, wuno:murum wālān-ŋāria ḥnganbādjqāndiwela
qndjo:l' kuru, kukundja ḥqria kubālula arge wururu, Bethlehem ko:ru
madburka, wornindj wuna ko:rug kāmienju, wuna Inaiuri laiburu
narkunqānqgandjuna.

16 Pālja māniŋal, Mary māra njimbārwuna a Joseph a lānda we
ingauwoneri buluman maia ḥqrim maninja.

17 Wuno:murum māra karwuna laiburu kanbārkāndjuna ḥqla-ŋāla
wunja kaluienanqānqgori iānda indja wunja.

18 Ardarawaia ḥnuru ḥngānina rāŋqāri kariŋa ge kaluienanqānqgori
kukundja ḥqria nānja.

19 Mary ḥqla-ŋāla wuna darawa kunjaŋurula, ni: kunjaŋurula
njini:um maninja.

20 Gejau kukundja ḥqria djo:li kadina, pālemba ḥqra ingarkandjuna
God, ingarko:do:dala darawa wunja ḥnuru ḥngānina, māra karwuna,
kādjīnu kaluienanqānqgori.

21 Wuno:murum lewara wunjenŋālu ko:rug kāmienja iānda dur
kunja, iŋumba kundimaiena Jesu, iŋqārimaiena wālān-ŋāra nānja wāli
iŋqānunqānqgandu wunja.

22 Wuno:murum lewara ko:rug kāmienja njānja rar kunja ḥqla-ŋāla
nānja Moses anqŋa, kaŋjurulalgāndu Jerusalem maninja Inaiuri tjamī
iŋqānunqānqgandu wunja.

23 Kādjīnu wiri-wiri kauwi:ŋu ḥqla-ŋāla nānja Inaiuri anqŋa, Ar-
darawaia auauqñdija arwulgulgua pitja ararimie mamaia Inaiuri nānja,

24 Mama: ḥaqri tjāmi wunja kākđjinu kaluiēu ḥala-ḥala nānja Inaiuri anānja, kulkulkoiandu, O! wauarandu kauauilandu.

25 Gejau wai, i:dja kānina Jerusalem maninja īnjumba Simeon, i:dja aia iādunjurū, inia kānina, kuna:naleri jāmbula ḥaqri Israel arkanānja, İhāndj Mamaia kāninanānja.

26 Kumiimbaienānja İhāndj Mamaia nānja aua kadjinba debāra pānjenān wāli māra pānjo:nja ḥaqri Christ Inaiuri anānja.

27 Aua kengunal İhāndj nānja dadjurdkārim maninja; wuno:murum inenaiurgāndu īānda Jesu īngānurulalgāndu gejūnānġāndu kadjuñirida ḥala-ḥala nānja,

28 Gejau aua ḥuri kāmān, wunia kululanānja God, kundjuňu,

29 Weni, Inaiuri, inawodjieja ḥundjanānja abi:lu ḥaqri kejenjañuru, ḥala-ḥala ḥundjanānja nānja;

30 Gewunja ḥambula māra kuño:na umundulbaie ḥundjanānja,

31 Ge wunamanja tjuñungāndjuna adbānñāle ḥuru worumbaia ardarawaiia adbiňum;

32 Marāma worumbaia ḥanjāmīmbu wunja Worumba ḥundjanānja Israel pālēmba arkanānja.

33 Iranānja a karanānjanja rāngāri kejandu ge kaluiena aua wunja;

34 Simeon pali ko:nandu, kundjuñanānja Mary karanānjanja, Wai indja kandieju ḥāngauwona wunja, pai kunja ardarawaiia Israel nānja, umiimbaie wunja pitja njaluie ḥānda wunja.

35 Jau, kuldjuru ḥunnjāndj ḥundjanānġāmandj pitja dad njenu; gewunja ni: ardi:um mararawam maninja pitja ḥanjāmīmbiae.

36 Tjo:lbādinja njinineri Anna, Phanuel pamarānānjanja, worumba Asher ḥārinja, maba manja, kulanānja nānja njinīna tjaūqdba mānñalb pānān pālejau,

37 Njimauarinja njinineri tjaūqdba eighty-four, (djenbeñuru), dadjurdkārim wa pāmāiñdiwenja, luñgudja njiñgānineri, njiñgālamindji:ñjiri, dadjurd genjeri, wundugum, lewārajau.

38 Ge-i-di-dāgu njenjunal, God ko:lbo:na, kundjuňu aua wunja ardarawaiianāngori umundulbaie Jerusale' ḥaqri ka:da:neri.

39 Wuno:murum ko:rug kāmāñandu darawa ḥala-ḥala nānja Inaiuri anānja, djo:li kāninalgāndu Galilee nānja malaiindem anānġāndam Nazareth.

40 İānda kauwongenja, dārāngu īngānina, ini:u'ñjara, God jedji kauwo-nānja.

41 Kejanurandu inenaiurgāndu tjaūqdba kādjina Jerusale' ḥuru mānāri Wuikiau ḥuru.

42 Wuno:murum aua wiila īngānina, pai kāninandu mānāri genjandirida;

43 Wuno:murum ko:rug kāmāñandu, wāli djo:li īngāninalgāndu, Jesu wiila pale atjā kānineri Jerusalem maninja; inenaiurgāndu wa laiburu pānānjanjāndu.

44 Aua pelengāraia pulāgori nānja ḥali kundjuñandu, tjaruñiau kejanurandu kalumba nanja, kānāñjiro:nandu arge wurura nānja a laiburia nānja.

45 Wa mara pānjo:njandu ḥaqri, djo:li kaninalgāndu Jerusalem, īngānāñjiro:wandu.

46 Ge kuniñaiena, pāle lewāra tjaruñuri, mara ko:nandu dadjurdkārim maninja, atjā īngānineri pulāgori adiñgundieja nānja, ḥuru ḥāngajuruleri, burkaiba ḥāngaiqabuneri.

47 Rəngəri karija ardarawaia ɳuru īngarkaŋuruleri aua ini:u' ɳarı əŋgaio:lbala.

48 Wuno:murum mära ingo:nandu rəngəri keñandu, karanəŋganja kundjuŋanəŋga, Ibaia, əŋudjakunja wuruŋəŋgowu kundji:ŋunjarendu? Wai, iro:lidj ɳaiu kuda: ɳunbärkəŋjiro:nandiri pakul ədinanandiri.

49 Aua kundjuŋanəŋgandu, Əŋudjakunja tjařəŋanjiro:nandiri? Wawu laiburu pinjidinjandiri naiu pəŋənjin Iraia ɳaianəŋga ɳarı?

50 Auandu wa punjanenjenjandu ɳarunəŋgowu gejunəŋgandu.

51 Jeri kauwona auandu nənja, Nazareth mamurkalal; ɳuru kaŋurulandiri; karanəŋganja ɳəla-ɳəla wuna darawa njini:um maninja kuŋganjuruleri.

52 Jesu kauwongenjaŋuriri ini:u' ɳara, iŋanəba nənja, jedji karwo-nanəŋga God, i:dja kuda:..

3

1 Tiberias Caesar inaiuri-jau, Pontius Pilate inaiuri Judaea nənja, Herod inaiuri Galilee nənja, Philip ɳawanəŋga inaiuri Iturea, təmbium Trachonitis nənja, Lysanias inaiuri Abilene nənja,

2 Annas a Caiaphas inaiurgandu dadjurndərandu, ɳəla-ɳəla God anəŋga kunjəŋgunaldaga John Zacharias iŋko:lu bündul' dənja.

3 Aua mamurkalal təmbium mararawum wo:ri mo:neri Jordan, ardi:um kululeri baptism kuluŋan kunja, uməra wai wunja;

4 Kədjinu wiri-wiri kauwi:nu mili-mili nənja ɳəla-ɳəla Isaiah tjo:lbəda anəŋga, ɳəla-ɳəla iəruŋ jero:l gejiri bundul' dənja, Brar wuriŋuru kalumba Inaiuri anəŋga, Tjuwalja anəŋgaia tjađəŋjuru arandjunuru;

5 Mənjaraim mararawum kələbu pitja meniŋjaie, Taləmban, kurandu darawa, waiuru pitja nənjiŋjaie; Wunkoli-koli tjađəŋjuru pitja nənju, Arkwiangai kalumba wongələlum pitja arənu,

6 Arwiliria ardarawaia umundulbaie God anəŋga pitja mära pəro:.

7 Gewunja kundjuŋanəŋgori peleŋgəraia īngadburkalal baptize əŋgandjui:nu wunja aua nənja, Njiri kauauilaia kauanja ɳaria, əŋguja nənjiŋgundəla wurarai wundji:la kengal?

8 Gewunja bəri iraianda kurab kuluŋan inia wunja; wa piriri njirge wu-rura nənja, Ari kudai Abraham irai; kujenuri God gole bari punjaianda kaiug wuna nənja woŋələləŋju Abraham wunja.

9 Weni ɳadjura kandieu ɳuwonus wondudba nənja; gewunja ɳuwonus darawa kurab inia wa bəri pəŋgaiəndən ɳarı, dur kumbi:nu, wia' nənja kundjəbienu.

10 Gejau peleŋgəraia burkai kaueriəbuna, kubədjuŋiri, Nani kundjedju?

11 Aua kandjo:lbala, kundjuŋanəŋgori, Aua wobi iarunəndu kudai, kəno:nja aua ino:ra, aua ɳənja kudai kədjinu kundji:nja.

12 Kaiug-ɳaria kuda: kaueramurkalal baptize əŋgandjui:nu wunja, arge kubədjuŋanəŋga, Iniŋgundeja, ɳəni kunjedju?

13 Aua kundjuŋanəŋgori, Purəmureri tjlenda njiri wunja wiri-wiri kauwi:nu.

14 Malani' ɳaria kuda: burkai kaueriəbuna, kubədjuŋiri, Ari kuda: ɳəni kunjedju? Aua kundjuŋanəŋgori, I:dja kari kwiar pariiri, bəre paraŋuriri, laŋguŋ njirkanəŋga jedji njirwa.

15 Worumbəia ardarawaia īngadanaleri, ardi:ąka man ma ni: əŋgənineri John wunja, ɳəməba aua Christ əŋgənun;

¹⁶ John kandjo:lbala, kundjunqanqgori ardarawaia, Naiu ko:ru baptize njinji: agu njininge; O! keŋgal iɑruŋ ii:lwora man daga naiu nanja, njaniovu njanunjamiri burangai inanjuma irkälja ierdu nqara anqanga; aua pitja baptize njinji: Injandj Mamaia nanja, wria' nanja.

¹⁷ Mændju' nqara anqanga ino:ri nanja, maianjarim anqangam pitja rargarim djenbēnuru mewandju, wheat pitja djaruk ema maiarum maninja, bululuk pitja wori nje wia' nanja kädjinba puŋgamaren nqari.

¹⁸ Wuniijngundie darawa tjäkekäri kululanqgori wälənu-wunia i:dja nanja.

¹⁹ O! Herod inaiuri, inqgämaiambienä aua nanja Herodias wunja nawanqga mäŋqanqanqanja, dara wunja Herod worn kandjuneri,

²⁰ Wuna kuda: kungandenu darawa nanja, bur ki:la John burkärim maninja.

²¹ Ge kunina wuno:murum i:dja ardarawaia baptize ąŋqanıñaiena, Jesu kuda: baptize inqganiñaiena, dadjurđ genjiri, qndjo:lu pälkär kumienä,

²² Jeri kauwonal Injandj Mamaia ijanaiba kuluko:ka kädjindja aua nanja, nqala-nqala andjo:l'di dagu kunjängunal, Naiu ɻunnjungu:la, nedura nqanqundjunu, tjukul ɻunana.

²³ Jesu ɻundju-ɻundju pununqula känineri, nali kuniñaiena Joseph inqko:lu, Heli inqko:lu,

²⁴ Math at inqko:lu, Levi inqko:lu, Melchi inqko:lu, Janna inqko:lu, Joseph inqko:lu,

²⁵ Mattathias inqko:lu, Amos inqko:lu, Naum inqko:lu, Esli inqko:lu, Naggai inqko:lu,

²⁶ Maath inqko:lu, Mattathias inqko:lu, Semein inqko:lu, Josech inqko:lu, Joda inqko:lu,

²⁷ Joanan inqko:lu, Rhesa inqko:lu, Zerubbabel inqko:lu, Shealtiel inqko:lu, Neri inqko:lu,

²⁸ Melchi inqko:lu, Addi inqko:lu, Cosam inqko:lu, Elmadam inqko:lu, Er inqko:lu,

²⁹ Jesus inqko:lu, Eliezer inqko:lu, Jorim inqko:lu, Matthat inqko:lu, Levi inqko:lu,

³⁰ Symeon inqko:lu, Judas inqko:lu, Joseph inqko:lu, Jonam inqko:lu, Eliakim inqko:lu,

³¹ Melea inqko:lu, Menna inqko:lu, Mattatha inqko:lu, Nathan inqko:lu, David inqko:lu,

³² Jesse inqko:lu, Obed inqko:lu, Boaz inqko:lu, Salmon inqko:lu, Nahshon inqko:lu,

³³ Amminadab inqko:lu, Arni inqko:lu, Hezron inqko:lu, Perez inqko:lu, Judah inqko:lu.

³⁴ Jacob inqko:lu, Isaac inqko:lu, Abraham inqko:lu, Terah inqko:lu, Nahor inqko:lu,

³⁵ Serug inqko:lu, Reu inqko:lu, Peleg inqko:lu, Eber inqko:lu, Shelah inqko:lu,

³⁶ Cainan inqko:lu, Arphazad inqko:lu, Shem inqko:lu, Noah inqko:lu, Lamech inqko:lu,

³⁷ Methuselah inqko:lu, Enoch inqko:lu, Jared inqko:lu, Mahalaleel inqko:lu, Cainan inqko:lu,

³⁸ Enos inqko:lu, Seth inqko:lu, Adam inqko:lu, God inqko:lu.

4

¹ Jesu kālabu iñgānijaiena Injandj Mamaia nānja, djo:li kānina Jordan alp, kaielgurungi:na Injandj nānja bundul' kuru.

² Lewāra forty (da:ra) ko:ndjui:na agula nānja. Gejau kari wa mindjal puñgenjiri; wuno:murum gejau ko:rug kāmaiena, baia ko:na.

³ Agula kundjuñanān̄ga, Nundju nām̄ba God nūnñungula, kaiug wuna minjenān̄ga ge njini mān̄ari nān̄u.

⁴ Jesu kai:o:lbala, Wiri-wiri kumbi:ju, I:dja iedjer pitja wa pāñganin mān̄ari njiniñge ekamandj, O! nāla-nāla God anān̄ga darawa njiniñge.

⁵ Pai kanjurula, kāmiimbuna tāmbium mararawam bāndaia nānja nōa-noa.

⁶ Agula kundjuñanān̄ga, Pitja nūnjano: wundjurulu wuna dara, pālemba kān̄agam, gewunja kunauwi:nara, aua lai nanñumbunanān̄ga kān̄ano:;

⁷ Gewunja nūndju nām̄ba lun̄gudja nūnñunuñjara, darawa nūndjanān̄ga pitja nān̄u.

⁸ Jesu kaio:lbāla kundjuñanān̄ga, Wiri-wiri kumbi:ju, Lungudja bānunān̄ga Inaiuri God nūndjanān̄ga, auekamandj inawodju.

⁹ Kanjurulal Jerusale' nūru, kauwelgendjuna manjuri nānja dadjur-dkārim maninja, kundjuñanān̄ga, Nundju nām̄ba God nūnñungula, nūnge nūndju-nūndju wai pāiabie nūru-i-dāgu;

¹⁰ Gewunja wiri-wiri kumbi:ju, Wālānn̄aria anān̄gaia pitja njenāngori nūndju wunja, nūnbāranindj wunja,

¹¹ Ardo:ri nānja nūnbārañjuru, madji nūndjerdu kaiugu nānja duk puñgām.

¹² Jesu kaio:lbāla kundjuñanān̄ga, Kuluienu, Pāndjo:ndjuiri God Inaiuri nūndj anān̄ga.

¹³ Agula, wuno:murum dara wuñgundjuie ko:rug kāmāñ, wali kaiqāndiwela.

¹⁴ Jesu djo:li kānina Injandj iurulba nānja Galilee nānja: djo:jān kunjāñajuru aua wunja tāmbium mararawam wo:ri mo:nēri.

¹⁵ Kaniñgundala dadjurd-kārim maninja arkanān̄gam, ko:lbo:wi:na ardarawaaia nānja.

¹⁶ Nazareth mamurkala ma dāldja iñgauwi:na, kādjīnu genjirida, Wunaiuruñjau dāra keñajuru dadjurd-kārim maninja, kauwelgenja ka:lu wunja mili-mili nānja.

¹⁷ Kāno:wi manān̄ga mili-mili tjo:lbāda Isaiah anān̄ga, mili-mili pālkar kāmāñ, inarub māra mo:na ma wiri-wiri kauwi:na,

¹⁸ Injandj Inaiuri anān̄ga nāiu nānja, Gewunja nāndja:mala wālānu-wunja ardjeja ardi:um nānñulunān̄gori wunja; Nannjanawuna ardi:um nānñulunān̄gori burāngai bur añganijiri, Arkumbambulidjia kale māngarwu wunja, Kubāñ-kubāñ nāria burāngai añganñuma wunja,

¹⁹ Ardi:um nānñulu wunja wunia Inaiuri anān̄ga.

²⁰ Mili-mili tjilibid kāmāñ, i:dja kāno:na, atjā kauwona; arkumbula ardarawaaia dadjurd-kārim maninja kūni:nidjauwi:nanān̄ga.

²¹ Wun-man-bāli kundjuñanān̄gori, Weni ko:rug kumieju wiri-wiri wuna njidi:um maninja.

²² Ardarawaaia kādāñjaienān̄ga, rāngari kariña nāla-nāla wunia nāri keñgnal iamundu i dāgu, kūbādjūñ, Wāwu indjā Joseph iñko:lu?

²³ Aua kundjuŋanqgori, Nidji pitja wureluara, bäre-bäre wuna, Bänmändja, ḥundju-ḥundju pämurdui; ge ḥuru arkunina kānijaiena Capernaum maninja, ḥuru kuda: dju kālguwam ḥundjanqgan maninja.

²⁴ Aua kundjunu, Nidji kūnenuri, tjo:lbäda kari wa pāŋgāmien kālguwam anāŋgam maninjā.

²⁵ O! Nidji kūnenuri, Ndjo:ro:rinja njindarawanja njiladinja Elijahau Israel nānja, wuno: murum andjō:lu bur kānijaiena tjaudbajau māiarunjurim, kūnjlā inŋalja, moro:do:d njinina djenbejeru bändaia daraiu nānja;

²⁶ Elijah wa pāŋgājanawienja ardari' nānja, O! Sarepta nānja ekama, Sidon nānja, woŋaiinjā ndjō:rinja nānja.

²⁷ Leper ḥaria ardaraawaiā kadina Israel nānja Elisha tjo:lbädajau, atjāruŋjuwa wa panbuduwijā, Naaman Syria ḥāra ekamandj.

²⁸ Ardaraawaiā ardji:la kauerāmāŋ dadjurdkārim maninja, wuno:murum wuna ḥuru ḥāŋgānina.

²⁹ Bari kadina, wai kaueriqbuna malaiindem dānde ḥuru, kauerielgurungula wo:nāŋgāli tālāmbān ḥuru ma maliindem arkanāŋgam wondi māŋgauwi:na, wai inŋadžāb wunja imri: ḥuru.

³⁰ O! aua bulumāŋ keŋa arka nānja, keŋanuru.

³¹ Jeri kauwonā Capernaum nānja, malaiindem Galilee nānja. Kānijungundaleri Wunaiurujau;

³² Rāŋgāri kariŋa wuniŋgundie nānja, gewunja nala-ŋala anāŋga wundjurul' kari kunina.

³³ Dadjurdkārim maninja i:dja kānina injandj agula inuru kudai, jero:l kundjunu, ḥāla-ŋala daraiu,

³⁴ Ai! ḥāni kunjedjunu, ḥundju Jesu Nazareth ḥāra? Nunjanqunālāqānunmāndju wunja? Laiburu ḥānunjanu ḥundj' ḥāŋguja, Mamaia God anāŋga.

³⁵ Jesu kāmāiambuna, kundjunjiri, Kāmuk bowi: ba bengaldāga. Agula inŋaiqbuna pūlāga nānja, be kenjunałdāga, wa mareja puŋgāmenja-nāŋga.

³⁶ Rāŋgāri kunjanqunālāqānunmāndgori ardaraawaiā, arge wurura kubäluleri kubädjunjiri, ḥāndjādja ḥāla-ŋala wuna? gewunja wunaiuru nānja, wundjurul' dānja, arkandj arduria kundjuŋanqgori, arka ba karingal.

³⁷ Djo:jān aua wunja kunjanqanju tāmbium mararawa' ḥuru wo:ri mo:neri.

³⁸ Bāri kānina dadjurdkārim i dāgam, dāra keŋajuru maiaru' ḥuru Simon anāŋgam. Simon kurumāŋgānja lādja djenbenuru kundjuŋjiri; burkai kaueriqbuna nāŋgānja.

³⁹ Njindjanāla, lādja kāmāiambuna, wuna njindjāndiwela; maiirgi:rkum bāri njinina, kanawodjāna.

⁴⁰ Wuno:murum mārāŋjunja nāŋgawoneli, ardaraawaiā adbāramareja kudai, mareja dji:dji: ḥāria, kanbādawungulalda; ardaraawaiā iārunj-iārunj ino:ri kanmāndanāla, kanmurduna.

⁴¹ Agulaia kuda: ardaraawaiā ba karingunālāqānunmāndgori, jero:l kubädjunjiri, kubäluleri, ḥundju God ḥunjanqula. Aua kāmāiambuna, wa pa:nāŋjunja ka:ralu wunja, gewunja arka laiburu ḥāŋgāni-naŋga aua Christ inŋgānina.

⁴² Māmāŋgunu, ba kenjunał, keŋajuru bun-dul' kuru; peleŋgāraia kauerājanjiro:nanjuriri, kauerāmūrkālal; inŋarkanenja, aua arka wa pandjāndiwenjuru.

43 O! kundjunqanqori, Malaiindem maikekärim maninja wälänu-wunia kunjalunja bandaia wunja God anqanga, gewunja nqanqawiena.

44 Ardi:um kululeri dadjurd-käram maninja Judaea nänja.

5

1 Ge kunina, wuno:murum pelengqaraia aua nänja kudmun ingadjandala nquru karkanjuru wunja nqala-nqala God anqanga, aua kaelgenjiri duñunda agu Gennesaret,

2 Mära kumbunandii namändi tjarunpandu kumbälgenjandu duñunda agu; djaia nqaria kariñanjuru wundj'-i-dagu, net arkanqanga kulai kanbärwuneri.

3 Dära keja namändi tjarun nänja, Simon anqanga, burkai kaiqbuna ingenjuru wunja ruluk iräu kabäl'b'i dägu. Atja kauwona, pelengqaraia kaniñgundala namändi nänja.

4 Wuno:murum ka:luleri wudun genü, aua Simon kundjunqanqaga, Njirinjuru tjalani nquru, net njirkanqanga wai araiab arema wunja.

5 Simon kaio:lbala kundjunu, Inaiuri, wulo:lum mararium kerqarinjiri, kari wa panjädbenja; mia nqala-nqala nqundj anqanga nänja net pitja iñaiab.

6 Wuno:murum ge kadjunu, bur kanbäri:la djaia wiri-wiri nqaria djenbeñuru; gewunja net arkanqangai ka:lemineri.

7 Mara:li marwunanqangi arkanjalja namändi tjakari nänja, aqgenqal aqganbädawodju wunja; arka kariñgunal, namändiandu kälabu kubärkandjuna ge njini pitja jauq kauwenjandu.

8 Wuno:murum Simon Peter känindjäna kauwona Jesu iluñgu nänja kundjunjiri, Tjändjandiwe, gewunja nqai i:dja umära nqari, Inaiuri.

9 Gewunja aua rängari keja, ardarawaia aua nänja kuda:, wiri-wiri nqaria djaia aqganbädburan.

10 Ge kädjinu James a John, Zebedee iñko:landu, auandu iñanqalguri Simon nänja. Jesu Simon kundjunqanqaga, Purjungulgunejiri, wuna pâle i:dja pitja aqndjaméri.

11 Wuno:murum namändi karkanjurulal kabalba nänja, darawa kubädbängi:la, kaueramañando:na.

12 Ge kunina wuno:murum aua malaiindem maiaruñum maninja inganineri, wai! i:dja leper nqara iraraia; aua wuno:murum Jesu mära iñgo:na, imiñum maninja kauwona käniauwima, kundjunjiri, Inaiuri, nqamba tjuñudju wunja, nqai rargari tjangandju.

13 Aua ino:ri la mamaj, kämändanqala, kundjunjiri, Koru dudbäla, kuñe wunja, rarwu bånu; maiirgi:r Kum leprosy kaiqandiwela.

14 Kundjunqanqaga, I:dja kari pincili:nqangoriri, O! baiunuru, pâmiimbaienqaga dadjurd nqara, tjamí bånu rargari nqunqunina moïa, ge Moses genjida, umiimbaie wunja arka nänja.

15 Mia kunjanqanjuru djenbenjuru djo:jan aua wunja, djaruk kadbierna pelengqaraia nquru iñgarkanjuru wunja, aqgamurdu: wunja mareja arkanqangai.

16 Aua kejanjuru bundul' kuru, dadjurd kundjunu.

17 Tjaruniau kaniñ gundaleri, Pharisia a adiinqundieja nqala-nqala nqaria ma atja kadineri, arka aqgenqunal malaiindem mararawum alp Galilee nänja, Judaea nänja, Jerusalem maninja; wundjurulu Inaiuri anqanga aua nänja kunina aqgamurdu wunja.

18 Gejau, wai! i:dja mano: kaueranuruleri inarugu nänja i:dja iaña iñgânina, markandjuro:na iñgarkanjural kunja iñgarkande imanqajale nquru.

19 Wuno:murum wa māra pāmarwi:nja ḥaqrunq̄owu iṅgarkaṇjural kunja peleŋq̄araia wunja, pai kadina maiarum malerdu' ḥnuru, jeri kaueriqbuna malerdu' ḥnuru inarugu kuda: pulaga nānja imq̄anq̄ale Jesu.

20 Wuno:murum aua māra ḥaqgo:na arka wa paueraq̄udjarenja ḥari, kundjuṇu, I:dja, umāra ḥundjanq̄a wai kundjābienjanu.

21 Wunmanbaṇi wiri-wiri ḥaria a Pharisia kubārwađen, kubādjunjiri, Indja ḥanguja woru ka:luri? ḥanguja umāra gole wai puq̄aiq̄ab, God auekamandj?

22 O! Jesu laiburu kānina ardi:um maninja, kandjo:lbāla, kundjunq̄anq̄ori, ḥjudja njidi:um maninja kurawadejiri?

23 Nānq̄a wunia man dāgu ḥānq̄ulu wunja, Umāra ḥundjanq̄a wai kundjābienjanu, ḥānq̄ulu wunja, Bāri bānu, wudawa baiu?

24 Laiburu njirkunuŋ wunja I:dj' iṅko:lu wundjurulu kudai kabālba nānja umāra wai kunja, kundjunq̄anq̄a iāla, Kunjenu, bāri bānu, ḥnurarugu t̄jārawād minjām, baiunjuru maiarum njimdjanq̄a ḥnuru.

25 Maiirgirrkum adbānq̄ale ḥnuru kauwelgenja, t̄jārawād kumāq̄ wuna nānja we iṅgauwoneri, maiarum anānq̄am mamurkālānju, God ko:do:daieri.

26 Ardarawaiā rānḡari kārija, God kauero:do:dala, luren kubādbāneri, kubādjunjiri, Rānḡari weni māra worwuna.

27 Wuna palejau keñajuru, māra ko:na kaiugu ḥāra iṅumba Levi atja iṅq̄anineri kaiug karim maninja, kundjunq̄anq̄a, T̄janmalando:..

28 Aua darawa kundjāndiwela, bāri kānina, kāmalando:na.

29 Levi maia ardaiur' kangāndjuna aua wunja maiarum anānq̄am maninja; peleŋq̄are djenbenuru kaiugu ḥaria atjākekāria auandu nānja atjā katina.

30 Pharisia, wiri-wiri ḥaria arkanq̄aia kuda:, inalalaia jau kanbārkaṇjurala, kubādjuniri, ḥnjudja kunja kaiugu ḥaria nānja, arwod' dānja, mindjāl kuriiri, djo: njirinjiri?

31 Jesu kandjo:lbāla, kundjunq̄anq̄ori, Adbuludja bānmandja wa lai pānq̄awon-nānq̄ori, O! adbāramareja lai kauwonq̄anq̄ori.

32 Wa pānq̄engunjal ai wunja t̄jādānuria, O! rworia kulunq̄an kunja.

33 Kubādjunq̄anq̄a, John inalalaia tjile-jile kadjamindjāna, dadjurd kubādjiri, ge kādjīnū Pharisia arkanq̄aia, O! ḥnunalalaia mindjāl kubādjiri, djo: kāriñiri.

34 Jesu kundjunq̄anq̄ori, Pānq̄moia jalālanq̄aia, wāli pānq̄moia arka nānja iṅq̄anijiri, ko:ru kāriāmindja?

35 O! lewāra pitja njejenq̄al gejau pānq̄moia arka nānja pitja emālānjaie, gejau pitja arejamindja, lewāra ge nānja.

36 Bare-bare kuda: kundjunq̄anq̄ori, I:dja kari aia dalar iṅgāmieju wobi inunjali nānja wa pāngānden wobi inungule nānja; madji inunjali dalar pāngām, inunjali inungule nānja wa pidjin pāngauwi:ngāndu.

37 I:dja kari wine inunjali wa pāngānden waiām mānunq̄ulem maninja; madji wine inunjali waiām muñgur pāmo:, pāfulu pāngānu, waiām pitja bāda pamo:wi:;

38 O! wine inunjali kandienja waiām mānunq̄lim maninja.

39 I:dja kari inungule djo: iṅgeña wa lai pānq̄awon-nānq̄a inunjali; ge wunja kundjiri, Inungule inia man dāga.

6

¹ Ge kunina Wunaiurujuau bulumäŋ keŋa corn nänja, inalalaia ri: kubädjuniri, mindjäl kubädjuŋiri, corn ardori nänja wuräŋgäŋ kubädjuniri.

² Pharisia atjäkekaria kubädjun, Äŋudja kunja kuriiri ge wunia ḥjur-nuru Wunaiurujuau?

³ Jesu kandjo:lbäla kundjuŋu, Wawu laiburu pinjidinjiri wuna David geju wuno:murum baia iŋgo:na, arka aua nänja kuda:?

⁴ Dära iŋgenjiri maiaru' ḥnuru God anäŋgam, kanmäŋ maia adbiimbaie ḥaría, mindjäl kundjuŋu, arka aua nänja ka:no:na, arge mindjäl kunja wunia ḥnuru-ḥnuru, dadjurdhäria argekamandj?

⁵ Kundjunjananäŋgori, I:dj'iŋko:lu inaiuri kąnuŋ Wunaiurujuau.

⁶ Ge kunina Wunaiurujuau tjäkäriau dära keŋ-anjuru dadjurdhärim maninja, kaniŋgundäla; i:dja ma kānineri, worawerdum anäŋgam maralgam;

⁷ Wiri-wiri ḥaría a Pharisia kaueranindjaneri ḥambä Wunaiurujuau iŋgamurdu, māra karwuna-nänja wunja de iŋgarwu wunja.

⁸ Aua laiburu kāninananäŋgori ni: ḥanġanineri, kundjunjananäŋga i:dja ino:ri dalga kudai, Bäri bānu, bowelge pūlaga nänja; aua bäri kānina, kauweljenja.

⁹ Jesu kundjunjananäŋgori, Burkai njinjiab, Wuniowu Wunaiurujuau wunia workundju, woru workundju? Inaui workumbundulba, bāda arkumba?

¹⁰ Wunjili:wa kanbuna ardarawaia nänja kundjunjananäŋga, Njuno:ri la māma. Ge kundjuŋu, ino:ri kumurdui:na.

¹¹ Ardji:la bäri kānina, arge wurura kubärwadeňu ḥani Jesu kadjunanäŋga wunja.

¹² Gejau kunina dande keŋanjuru tälämbäŋ ḥnuru dadjurd kunja, kädjinma wundugum dadjurd kundjunjananäŋgeri God.

¹³ Wuno:murum mämäŋgunu njinganina, ai kanbuna inalalaia, arka nänja kanmuräŋ twelve, (annenŋälja), arge kandimäla arkanjawieja,

¹⁴ Simon aua kuda: iŋqarimala Peter, Andrew iwomale, James a John, Philip a Barthomolew,

¹⁵ Matthew a Thomas, James Alphaeus iŋko:lu a Simon iŋqarimalaiena Zealot,

¹⁶ Judas James iŋko:lu a Judas Iscariot, aua iŋqanina tjiriwin ḥaría.

¹⁷ Jeri kauwonal arka nänja kauweljenja wauim maninja, pelengäreia ardarawaia inalalaia, pelengäre djenbeŋjuru worumba Judaea marara-wum ălp, Jerusalem ălp, maiamiŋgum Tyre a Sidon,

¹⁸ Arka ḥanġengunal aua ḥnuru iŋgarkanjuru wunja, ḥanġamurdui: wunja mareja arkananäŋgaia, arka pāmbäla ḥanġanineri agulaia arduria nänja kadburduwi:na;

¹⁹ Pelenqäre ardarawaia kubärkäŋiro:na iŋ-gadbandana wunja, gewunja wundjurulu auedägu kunjäŋgunal, ardarawaia kanmuraduna.

²⁰ Ambula ba:l kumäŋ inalalaia nänja kundjuŋu, Tjukul ḥarı njidje, gewunja njirkanäŋga bändaia God anäŋga.

²¹ Tjukul ḥarı njiri baia ḥarı weni, gewunja pitja barui njiranowi:. Tjukul ḥarı njiri wola: wur-ăŋundju weni, gewunja pitja djirai njiräŋu.

²² Tjukul ḥarı njidje wuno:murum i:dja njin-ŋumbärkundjuru, wolara njinŋumbärkaru, jau njin-ŋumbärkajuru, njirkumba wai kadjäb woru käd-jinu I:dj'iŋko:lu wunja.

23 Gejau tjukul njidu, kurkudjal njidu, gewunja wai! wunaiuru lą̄ngugu njirkaną̄ga andjo:l' dą̄nja; gewunja ge ką̄djinu iraną̄ngoria kubą̄dju-njanaŋgori tjo:lbą̄daia.

24 O! Wurgunu njiri ną̄nja, tjinj:i:ra, gewunja ją̄mbula njirkaną̄ga gole kuramą̄n.

25 Wurgunu njiri ną̄nja, weni barui wurą̄jund:ju, gewunja pitja baia njinjo:. Wurgunu njiri dji-rai ɳą̄ri weni, gewunja pitja wola: wureju, dji:rwa njirę̄n.

26 Wurgunu wuno:murum i:dja ardarawaia wunia njiri wunja ka:lu, gewunja ge ką̄djinu ira-ną̄ngoria kubą̄dju-njanaŋgori tjo:lbą̄daia t̄jibareja.

27 O! Kujenuri ɳuru njirkunuŋjiri, Ardauurgu-nuria njidarieną̄ngori, wunia wuriną̄ngori ark a njinjumbą̄djo:ndjuriria,

28 Wunia wuraluną̄ngori arka woru ka:lunuri, dadjurd wuri: arka wunja woru kadjunuri.

29 Aua ɳunmą̄nulp maiaruŋum ɳoil ge, maiak-ą̄rim kuda: ino:, aua ɳunjuno:ŋgu wobi ɳundja-ną̄nja, iaką̄ra wunja pą̄ndjamaią̄mbiri.

30 Ano: ardarawaia ɳunnjumbą̄diauia, aua wulą̄nbiri ɳundjaną̄ngori ɳunjuno:ŋgu, pą̄ndjaniauwirı̄.

31 Lai njirkumbą̄naną̄ngori i:dja kadjunuri ge ką̄djinu wuriną̄ngori.

32 Njiri ɳą̄mba lai ą̄ngawonanuri arka lai njirwaną̄ngori, ɳanaŋgora wungulbo:wie njiri ną̄nja? Gewunja arworia kuda: kadarienjaną̄ngori ą̄nganariejaną̄ngori.

33 Njiri ɳą̄mba wunia wurą̄jundjuną̄ngori arka wunia kadjunuri, ɳanaŋgora wungulbo:wie njiri ną̄nja? Arworia kuda: ge-i-di-dą̄gu kubą̄dju.

34 Njiri ɳą̄mba njirkunawodjaŋa arka ni: njirkunuŋjaną̄ngori arą̄yunma njele, ɳanaŋgora wungulbo:wie njiri ną̄nja? Arworia kuda: kadawodjieŋu arwɔr' ɳundju-ɳundjia ge-i-di-dą̄gu kadba njele.

35 O! Njiri ardauurgunuri njidarieną̄ngori, wunia wuri:, arano:wodju wa ni: pińjidin njele; lą̄ngugu wunaiuru pitja ɳajanunuri, pitja njiranu Karą̄n-ɳara mandj njinjungula, aua inia inę̄gənuŋjaną̄ngori aljaljadbuneja a arworia.

36 Araijeriwu, Iro:lidj ką̄djinu ą̄ngaineriu.

37 Wure paro:jiri, pitja wa wure pińjirwi:n; bą̄da paro:jiri, pitja wa bą̄da pińjirwi:n; wai wuraią̄b, pitja wai njejäbienuri.

38 Arano:, pitja ɳjano:wi:nuri, wunaiuru, wunia, pą̄ndjuk ɳą̄ri, lukuluk ɳą̄ri, tjauaiba ɳą̄ri mą̄lą̄ma njirkaną̄ngam maninja pitja ɳjınbařano:; gewunja ką̄djinu arą̄janoo: ge ką̄djinu pitja ɳjano: wi:nuri.

39 Bäre-bäre kuda: kundjunyaną̄ngori, Ambulidj ambulidj kaielgurun? Wawu dagulum maninja pą̄ngawengą̄ndu?

40 Inalala karą̄n wa pą̄ngę̄nin inaiuri ną̄nja; O! ardarawaia gole ko:rug ą̄ngamieŋu inaiuri ką̄djinidjia pitja arą̄nu.

41 Ajudja kunja mandjanindj t̄jurnim nawalo: lidj ambula ną̄nja, ɳuwonu ɳungubul' dą̄nja wa pindjanindjən?

42 ɳaruną̄ngowu pitja djeną̄nja nawalo:lidj, Nawaia, nali mą̄jamal t̄jurnim ɳungubul' dą̄nja, ɳunge ɳundju-ɳundju ką̄djinba pindjanindjən ɳuwonu ɳungubul' dą̄nja? ɳunminum mą̄ljaljadbune, ɳundjurle wai t̄jəb ɳuwonu ɳungubul' dą̄nja, gejau pitja wunia mandjanindj t̄jurnim nawalo:lidj ambula ną̄nja mandjią̄ba wunja.

43 Gewunja ɳuwonu wunia kurab iwori wa bari pą̄ngaią̄ndan, t̄jäkäri njele ɳuwonu woru kurab inia wa bari pą̄ngaią̄ndan.

44 Nuwonu darawa laiburu kuniŋaienj kurab kañanqga nänja; gewunja wonqandja nänja wa pämädburän tñili:um, kari iruñulu kakadja ñaqri nänja kanera.

45 I:dja inia wunia injaui nänja wunia ba kungañural; i:dja iwori woru injaui nänja woru ba kungañural; gewunja dñara injaui nänja iamundu kuluiri.

46 Añjudja kunja tjärarim Inaiuri, Inaiuri, wa piriin ge ñaqanqundju?

47 Aua ñaqnjämurkal, ñala-ñala ñaianqga ñuru inqanuu ge kaminje, pitja njinjämiimbu ñanguja kädjindja inqanuu.

48 Kädjindja kañuu i:dj a maiarum mängandenjiri, aua tjäri geñiri tjalani, maiarum mängandenju kaiugu nänja; worumbam mängenjunal, maro:ralim dai mango:na maiarum ma nänja, kädjinba jälala pamo:nja, gewunja tjädam mängandien.

49 O! Aua ñuru inqanuu, wa pungen, kädjindja i:dja maiarum mängandenju kabälba nänja waiuru mano:ruma, ma nänja maro:ralim dai mo:na, maiirgi:rkum mauwona, djenbeñuru malemi:neri.

7

1 Wuno:murum wudun geñu ñala-ñala dara anqngga worumba ñuru ñaqanineri, Capernaum maninja dära keñanuru.

2 Centurion iärun i:dja anqngga ara inqanineri, kungädjuneri, inqanarienananqngga.

3 Wuno:murum Jesu wunja ñuru inqanina, kanqñajawuna aua nänja arwawongaria Jew ñaría, burkai kaueriäbuna inqençgal wunja, i:dja anqngga inqamurdu wunja.

4 Wuno:murum Jesu inqadburkalal, njädbama burkai kaueriäbuna, kubädjuneri, Inia kañuu aua wunja wuna tjuñundju.

5 Gewunja worumba ñari kanañerunjari, aue ñundju-ñundju wondi mango:na dadjurdnärim ñari wunja.

6 Jesu arka nänja keñanuru. Wuno:murum maiarum bowora wa pänganinja, centurion arkanjalja aua nänja kanqñajawuna, kundjuñanqngga, Inaiuri, djädjeri pindjii:ri; gewunja ñaniowu ñanuñamiri ñunñunqñangal waiuru malerdum ñaianqnggam;

7 Gewunja ñäwe wurura wa punjenja ñania ñanqunuñ ñunñunmurkal; O! ñala-ñala minje, gejau i:dja ñaianqngga pitja emurdui:.

8 Gewunja ñaiu kuda: i:dja ñandieñu wundjurulu waiuru, mälani'-ñaría ñaiu kudai waiuru ñaiu nänja, indja kuenqanqga, Baiu, aua keñga; iäkära, Bengal, aua keñgal; i:dja ñaianqngga, ge dju, ge kundju.

9 Wuno:murum Jesu wuna ñuru inqanina, rängari keña, wäljarai kauwona peleñgare inqad balando:neri, kundjuñanqnggori, Kuñenuri, wa puñgäñudjarien-ñari wuna kädjinu wa mära puñgo: nja, kari Israel nänja.

10 Arkanjawieja djo:li kadinal maiarum maninja, i:dja mära kauero:na imulugu.

11 Ge kunina mängundjiau, keñanuru malaiinde' ñuru mängumba Nain, inalalaia peleñgare djenbenuru aua nänja kariñanjuriri.

12 Wuno:murum malaiindem maiamundum wodjulu inqaninal, wai, mano: kungañuriena durgu i:dja, karananqngja iäruñamandj, ñanqngga ndjo:rinja; peleñgare djenbeñuru malaiinde' ñaría ñanqngga nänja kadina.

13 Inaiuri, wuno:murum mära njinggo:na, njängagieriwuna, kundjuñanqngga, Wola: pindjii:ri.

14 Wodjulu keñgunal, mano:ñari kumandanala, arka mano: inçarkañurula karwelgenja. Aua kundjuñu, Algunja, kuñenu, Barí banu.

15 Imandja atja kañina, wunmanbalı kululeri, karanqanqanja aua njino:na.

16 Ardarawaia karkulguneseri, God kauero:do:dala, kubadjuñiri, Tjo:lbäda inaiuri bari kañi:na nari nänja, God worumba anqanga mia kanmurkalal.

17 Djo:jan wuna aua wunja kunjanqanju Judea mararawa' ñuru, tãmbium mararawam wo:ri mo:neri.

18 John inalalaia wuna darawa kubadjuñanqanga. John inalalandu ai ko:nandu,

19 Kanjanjawunandu Inaiud' dänja, kundjuniri, Nundju aua ingeengal, iakarawu kedana?

20 I:gandu wuno:murum ingamurkalalgandu, kundjunandu, John Baptist arendu anqanjawunandu ñundju nänja kundjiri, Nundju aua ingeengal, iakarawu kedana?

21 Ge-i-di-dagu ardarawaia kanmurduna mareja, widji, agulaia arworia, ardarawaia arkumbambulidja ka:no:na mängadidja wunja.

22 Aua kai:lbälandu kundjuñanqandu, Njiriandu, wurinqandu John araqunindjanandu, ñuru njikuninandu; arkumbambulidja kale kadju, arwonwondadjia wudawa qñgeña, leper ñari a rargaria qñgandjuñu, wonaia ñuru qñgänuñ, adbän bari qñgaiñdien, ardjeja wälänu-wunia kalui:janqngori;

23 Tjukul ñara aua ñaiu nänja wa djiyan pungamän.

24 Wuno:murum wälännärandu John anqandu ingenjanurandu, wunmanbalı peleñräraia kululanqngori John wunja, Anjudja njirinanuru bundul' kuru mära wunja? Ki:lgü jalala mändjum maninja?

25 O! Anjudja njirinanuru mära wunja? Idja wobi mumula tai inqanqaiena? Wai! arka wobi adbalalaia nänja, tjin:ra qñgeña, maiarum ardaiud' dänja kadun.

26 O! Anjudja njirinanuru mära wunja? Tjo:lbäda? Jau, kuñenuri, inaiud' ban daga tjo:lbäda nänja.

27 Indj-indja aua wunja wiri-wiri kauwi:na, Wai! wäläñ-ñara ñaianqanga kajanqadjanju mängäle ñunmiñum, Aua kalumba ñundjanqanga pitja brar njeñuru mängäle ñundju.

28 Kuñenuriri, Arka nänja kuli:n qñgauwi:na wonaia nänja kari inaiud' ban daga John nänja; O! aua pidi:n njini bändaia God anqanga nänja inqanuñ, inaiud' ban daga aua nänja känuj.

29 Worumba ardarawaia ñuru qñganina, publicandjia, God kauero:do:dala, arka John nänja baptize qñgandju:na;

30 O! Pharisia, ñala-ñala ñaria kuda:, wai kubadjabuna ñala-ñala wuni:u' ñari God anqanga, arka wa baptize parkandjujenja aua nänja.

31 Gewunja anjudja kadjindjia kañandju i:dja woi mängadberi andja? Anjudja arka kadjindjia?

32 Arka kadjindjia wonaialañuja tjo:lgarim maninja atja qñganuñ, atjakekaria ai qñganbärwiria arka kadjiri, Dendem marwunuri, wa djor pirinjia; Wola: kunjedjuñunuri wa pararemenja.

33 Gewunja John Baptist kengunal wuro:dbori wa mindjal puñgenja, wine wa djo: pañgenjenja, gejau kuri:, Aua agula kudai.

34 I:dj' inko:lu keñgunal mindjal generi, djo: ingenjeri, gejau kuri:. Wai, i:dja albanda, djo: ñara, injanjalja publicandjia a arworia.

35 Wuni:ndjāru tjādājuru kungandjui:na wonālalānjuja ardarawaiia kānānja nānja.

36 Iārun Pharisee burkai kaiābuna mindjāl kunja aua nānja; dara kejajuru maiarū' njuru Pharisee anāngam, atjā kauwona mindjāl kunja.

37 Gejau, wai, wojaiinja, nānja maliindem maninja njiwodj, wuno:murum laiburu njiānganina aua atjā ingānineri maiarum maninja Pharisee anāngam, kānurulal alabaster ḥāngaiamieneri ḥāra.

38 Pale ierdu nanja njimbālgenja wola: gejeri, wunmanbāli ierdu kulai kumbuna mandud' jiniāngem, tjakāra njiānige njimri: ḥāri wulināgra kundjunjiri, ierdu kūnugulbo:na, ḥāngaiamieneri ḥāra njiānige kundjamāla.

39 Pharisee, wuno:murum māra ko:na, aua burkai ingaiābuna, iniāka manma kundjuju, Indja, nāmā tjo:lbāda ināgānun, laiburu ināgānun ḥāngunja, ḥājudja kārinja nānja ināgāmāndana, njiwodj njiāngānun.

40 Jesu kaio:lbāla kundjuñānānja, Simon, ḥājudja-kāna ḥānu. Aua kundjuju, Inaiuri, minje.

41 I:dja iārunj, iārunjandu tjaue kumbunanān-j-gandu; iākara tjaue kumbunanānja kaiug wunjen-ἡālu, iākāra kaiug darawa.

42 Wuno:murum ino:randu ingāninandu, ko:lulwa wai kimdjābunanānāngandu. Nāniandu aia kānarieñunānāngandu?

43 Simon kaio:lbāla kundjuju, Kunenānja ḥāna aua darawa wai kaiābunanānja. Aua kundjuñānānja, Nidji kundj:i:nu.

44 Wālāre njimurkala wojaiinja, kundjuñānānja Simon, Ndjanindj wojaiin' njina? Maiarum nundjanānāngam dāra ḥēngunal, agu ḥāierdu wunja wa pāndjano:nja; O! nānja ḥāierdu kulai kumbuna mandud' jiniāngem njiānganānāngam, wulināgra kundjuju tjakāra njiānige njiānganānja.

45 Wa pānjāngulbo:nja; O! nānja ḥānunjeñgunalgule wa wudun puñgenja ko:lbo:na wunja ḥāierdu.

46 Nāmri: wurñi:wa njiānige wa pindjiamenja; O! nānja ḥāierdu ḥāngaiamieneri ḥāra njiānige kundjamāla.

47 Gewunja kujenu, Umara njiānganānja wai kundjābieñimānja, ge darawa kunuj, gewunja djenbeñjuru nedura geju. Aua pidi:nu wai kaiābieñunānja, aua pidi:nu nedura kundjiri.

48 Gejau kundjuñānānja wojaiinja, Umara ḥāndjanānja wai kundjābieñānju.

49 Ark a aua ḥānja atjā ḥāngauwoneri wunmanbāli arge wurura kubādju, ḥānguja īndja, aua kuda: umāra wai kaiāb?

50 Aua kundjuñānānja wojaiinja, Wa puñgāñudjarien ḥāri nundjanānja ḥānmundulbāla; abi:la baiu.

8

1 Ge kunina lo:jenda palejau aua kejajuru malaiindem, maiarundjeruñuma, ardi:um kululeri, kungāñuruleri wālānu-wunia bāndaia God anānja, twelve aua nānja;

2 Woñaiia atjākekāria arka ḥāngamurdui:neri agulaia arduria a mareja, Mary njiāngarimieno Magdalena, njiānge-i-dāgu ḥāngena agulaia ḥānjalja,

3 Joanna mangāñānānja Chuza inaiuri Herod nānja, a Susanna a njindarawanja ndjkekārinja, arka ḥānganbādo:neri wulānbiri arkanānāngai.

4 Wuno:murum peleñgāraia djenbeñjuru djaruk ḥāngaiamieno, injadburkalal malaiindem mararawum alp, kulula bāre-bāre nānja.

5 Tjalanganja ḥāra keḥanjuru wolumbaṛa wunja tjalanganja anānganja. Wali wolumbaṛa geniri, ndjkekarinja njāngari:na kalumba iaminim maninja; djam̄baṛa njindjo:riena, punaria wuño:ru ḥāria mindjal kubadjuṇanāga.

6 Ndjkekarinja njāngari:na kaiugu nānja, njinge ba wa kundjuṇal, njindalga njinina gewunja agu njino:ra.

7 Ndjkekarinja njāngari:na wonandja nānja, wonandja ba wa kubadjuṇal, limbitja kauero:na.

8 Ndjkekarinja njāngari:na kabalba māniū maninja, ba wa kundjuṇal, kurab bari kaiqandala irara. Wuna ka:lula, jero:l kundjuṇu, Aua ini:um kudai ḥuru wunja, ḥuru kāninja.

9 Inalalaia burkai kaueriābuna, Nānāngā bāre-bāre wuna?

10 Aua kundjuṇu, Njiri nānja kuno:wi:nu laiburu wunja wundjalgeje bandaia ḥāri God anāngā, O! atjakekarīa bāre-bāre nānja, gewunja madidjeri wa pāmadidjan, ḥuru aŋgānuṇiři wa puŋgadenā.

11 Bāre-bāre wima kunuŋ. Tjalanganja ḥāla-ḥāla God anāngā kunuŋ.

12 Arka kalumba iaminim maninj a ark a ḥuru aŋgānina, gejau kengal agula kano:ngu ḥāla-ḥāla ardi:um maninja, madji wā puŋgarkudjarān, arāmündulbae nāna.

13 Arka kaiugu nānja arka wuno:murum ḥuru aŋgānina tjkul ḥāri ḥāla-ḥāla kubadba, arka wondudba ardo:no:reja, pulagajau wa puŋgarkudjarān, aŋgo:ndjui:nu jarāngā kaduŋ.

14 Njinge pulaga wonandja nānja, arka ḥuru aŋgānina, wurgunu nānja, wulanbi' dānja, tjkul ḥāri arkau nānja aŋgeñuriri, limbitja karwi:nu, kurab kari wa bari paueriāndan.

15 Njinge kabalba manium maninj a, arka kaduŋ, argulum māniū, alinjārī nānja, ḥāla-ḥāla ḥuru aŋgānina, njādbā kubadba, kurab bari kaueriānda njāmula ḥāri.

16 I:dja kari wuno:murum tjanaim duru ki:la wa bur puŋgennāngā aŋgam maninja, wa puŋgan-den inarugu waiuru, O! tjanai' ḥāra nānja kuŋgande, gewunja arka dāra aŋgeñgaliri tjanaim pitja māra ewuro:

17 Gewunja kari kaelgaiena ḥāmba wa pitja māra puŋgauwi:n; kari wundjalgeje ḥāri ḥāmba wa pitja laiburu puŋganiñaien, ḥāmba wa pitja marāma nānja puŋgeñgunal gāri.

18 Gewunja maranindj ḥārunaŋgowu ḥuru njirkunuŋ, gewunja aua kudai aua nānja pitja njāno:wi:, aua ino:ra pitja eno:ngie aua nānja ge māra kauwi:nu aua kudai nāna.

19 Kaueramurkalal karanaŋganja a ḥawawanaŋgaia, aua nānja kadijniba pareŋgunjal peleŋgare nānja.

20 Kului manāngā, Nundju karanja, nundju nawawaia, dānde karwelenjiri, Māra ero: kubadžiri.

21 Aua kandjo:lbala kundjuṇaŋgori, Naiu karanja, naiu nawawaia kaduŋ arka ḥāla-ḥāla God anāngā ḥuru aŋgānuŋ, ge kadju.

22 Ge kunina māŋgundjiau aua dāra keḥanjuru namandi nānja, aua njundjuṇundju inalalaia kuda:, kundjuṇaŋgori, Wo:ndum kanalu ḥāriuri; bari kubārkajurula.

23 Wali kariŋanjuriri aua kulunu kānina. Adadjiri māndjum maiqabaiābenal wo:ndum maninja, kālabu kundjuṇiři, arka wunauurgun' nānja kadina.

24 Kaueramurkalal bari kaueriāndala, kubadjuṇiři, Inaiuri, Inaiuri, debāra ḥāriuri. Aua bari kānina, mamaiāmbunandu māndjum a palāŋgarinjia wo:ndum maninja, wudun kundjuṇandu, tjumulu kunina.

25 Kundjunqanqori, Nənəm wa punqaqudjarien-ŋarı njirkanaŋga? Arka karkulguneneri, rəngarı kariňa, arge wurura kubadjuńiri, Indja ąnjudja kara, aua məndjum, wo:ndum genaŋgandu, mauandu ɳuru kaŋjurandu?

26 Madburkala təmbium Gerasenia arkananqam, ma inalu Galilee.

27 Wuno:murum ba iŋgenqunal pəl' dənja, i:dja kəmaŋdjerəla malai-indem əlp, agulaia kudai, golema wobi wa tai paŋqaninja, maiarum maninja wa atja paŋqaninja, O! madem maninja.

28 Wuno:murum Jesu məra iŋgo:na, jero:l kundjuňu, Naiu ɳəni kuŋenu, Jesu ɳunŋungula God Karəŋ ɳəra mandj? Burkai ɳunjıab, paŋqanbiri.

29 Gewunja aua genanqanqaga agula inuru ba iŋgenqaldaga i:dja nənja. Gewunja tʃile-jile laburd iŋqamən, kanurienna bur iŋqanı:na tʃənadjanq nənja, ierdü-ŋəria nənja, tʃənadjanq dalar kəmaŋ, kaŋanq-wienä agula nənja bundul' kuru.

30 Jesu burkai kaiqbuna, Nunŋumba ɳənqanqaga? Aua kundjuňu, Legion, gewunja agulaia ardaraawaa dəra əŋgenanjuru aua nənja.

31 Arka burkai kaueriqabuna kari pungenjanqanqori əŋgeŋanjuru tjalani ɳuru.

32 Ma kadina wirinjəri pig ardaraawaa no:wa kadineri təlambən nənja; burkai kaueriqabuna aua ənqanqanq wunja əŋgeŋanjuru arkə nənja; aua kaŋanqula.

33 Agulaia i:dja ba kariŋgunaldaga, pig ɳuru dəra kariŋanjuru, wiri-ŋəri tʃəri kubadburəŋ wo:naŋqali-i-dagu wo:ndu' ɳuru, jauarəra kubadjuń.

34 Arka barui əŋganbədo:neri wuno:murum məra əŋgo:na ge tjumən kəmienä, pəlja kubadjuńiri, kubəlula malaiindem maninj a, wauim maninja.

35 Arge kariŋanjuru mara wunja ge tjumən kəmienä, Jesu kauerəmürkalal, məra kauero:na i:dja aua agulaia iŋgadjəndiwela atja iŋqanineri, tai iŋqanı:na, ini:um kudai, Jesu ierdü nənja; karkulguneneri.

36 Arka kuda: məra əŋgo:na kubadjuńanqanqori ɳərunqanqowu iŋqamundulbaiena aua agulaia kudai.

37 Peleŋqaraia ardaraawaa təmbium Gerasenia wo:ri məŋgarwuneri burkai kaueriqabuna əŋgaiqəndiwe wunja, gewunja djenbeŋjuru karkulguneneri; aua naməndi nənja dəra keŋanjuru, djo:li kəninanjuru.

38 Mia i:dja aia agulaia iŋgadjəndiwela burkai kaiqbuna aua nənja iŋqanun wunja; O! kaŋanqawuna, kundjuńiri,

39 Djo:li bənuŋuru təmbium ɳundjanqanqag' ɳuru, minje wunaiuru God əŋqanu. Aua keŋanjuru, malaiindem mararawum maninja djo:jan kumajeri wunaiuru Jesu genanqanqaga.

40 Wuno:murum Jesu djo:li iŋqaninal peleŋqaraia kauerəməŋ; gewunja ardaraawaa kauerananaŋla.

41 Gejau wai! keŋunal i:dja iŋumba Jairus, aua inaiuri dadjurdiŋrim maninj a iŋqanina, kauwona Jesu ierdü nənja, burkai kaiqbuna iŋgenqal kunja maiarum anqanqam,

42 Gewunja pamaranja ndjəruŋamanj a aua kudai, njaŋga woralinja, kungqadjuńiri. Wali iŋgenanjuri peleŋqaraia aua nənja naia kadbiens.

43 Wənaiinja ndjəruŋ, njaŋga golema gulu wo: kumbənanqanqeri, njaŋga kədjinba piŋjimurduienja i:dja kari nənja.

44 Iwelbam njeŋqunal kəmaŋdanala iamiŋgum wobi anqanqaga, mai-irgi:r Kum dumbulu gulu njaŋqanqanqag' tʃimi kunjaŋa.

45 Jesu kundjuṇu, Aŋguja nənmaṇdanəla? Ardarawaia kari kubədjuṇ. Peter kundjuṇu, Inaiuri, peleŋgare nəndju nənja dərəuk kadbięiri, nəndqəo karkaŋurieŋiri.

46 Jesu kundjuṇu, Aŋguja nəna nənmaṇdanala; gewunja laiburu nənina wundjurulu nəndqəndjədiwela.

47 Gejau woŋaiŋja, wuno:murum məra ko:na wa pinjindjəlgaienja, djedjeriwa njeŋgunal, njimbana imənŋale nəru, aŋudjakunja inŋaməndanəla nənja kundjuṇu peleŋgare adbənŋale nəru, nərunaŋgowu maiirgi:rkuŋ nənqəmurdueina.

48 Aua kundjuŋanəŋga, Pəmaranja, wa panjənjudjarenja, nənumundulbaieŋ; abi:la baiu.

49 Ge-i-di-dagu aua kaluleri, kengal iarun dadjurndərim inaiuri-i-dagu, kundjuŋiri, Pəmaranja nəndjanəŋga gole njimənja, inaiuri djadjeri pindjiinəŋgeri.

50 Jesu nəru inŋanina kaio:lbəla, Puŋungulgunejiri; dja pənjaŋudjareri, pitja njemundulbaie.

51 Maiarum mənqamurkala, wa panqənja:i:dja kari dəra əŋgeŋgal kunja, argekama Peter a James a John, woralinja iranəŋga a karanəŋqənja.

52 Ardarawaia wola kubədjuŋiri, njimbədemə-leri. O! aua kundjuṇu, Wola piriiri; wa debəra pinjənəŋ dəga, kułunu njinuniri.

53 Arka kauerii:la, laiburu əŋganina nənja debəra njiŋeŋa.

54 Aua njino:ri kuməŋ, ai kundjuṇu, kundjuŋiri, Woŋaləŋunja, bəri bənu.

55 Njinandj djo:li njimurkaiena, maiirgi:rkuŋ bəri njinina, gejau aua kundjuṇu, Njino: mindjəl kunja.

56 Gejau inenaiurgandu rəŋgəri keŋandu; O! aua kundjuŋanəŋgandu i:dja kari piriinəŋgoriri ge tjuŋan kəniŋaiena.

9

1 Twelve ai kanbuna, kano:na wundjurulu, iaŋari, agulaia ardarawaia nənja, mareja nənja, əŋqəmurdə wunja.

2 Kanŋanawuna ardi:um kalu wunja bəndaia God anəŋga, adbəramareja abdulugu əŋgandju wunja.

3 Kundjuŋanəŋgori, Kari parəmeri li:wu njirkənəŋga wunja, kari tjəndura, kari bururu, kari maia, kari kaiug; kari wobi iarunəŋdu parəmeri.

4 Maiarum maua dəra njirkunjənəŋrə, ma atja njidu, ma-i-dəqəm maraiqəndiwe.

5 Arka njiri wa pinjibədəban, wuno:murum malaiindem maue marənqəndjəndiwe, tjuŋnim njidjerdu nənja jaləla wuri:nəŋga umiimbaie wunja arka nənja.

6 Arka kariŋəŋrə, maiarundjeruŋuma buluman kariŋa wələnu-wunia ardi:um kubəluleri, kanbədburduneri kədjinma.

7 Gejau Herod inaiuri nəru kənina darawa tjuŋan kəmienə, lara kundjuṇu, gewunja kaluiena atjəkekəria nənja John bəri əŋgaiqəndienə iməndj-i-dagu;

8 Atjəkekəria nənja Elijah mara əŋgauwi:na; atjəkekəria nənja tjo:lbəda iarun ardindi' dənja bəri əŋgaiqəndienə njele.

9 Herod kundjuṇu, John imri: nəiu dur kuŋo:na; O! indj' əŋguja aua wunja wuna nəru nənjuŋun? Məra iŋo:, kundjuṇu.

10 Arkanjawieja djo:li ḥngqaninal, kubadjunqanqaga ge kadjuṇu. Aua kanmurāṇ, kariṇaṇuru argekama malaiinde' ḥnuru maṇumba Bethsaida.

11 O! Peleñgaraia laiburu ḥngqanina, kaueramalando:na; aua kanmurāṇ, kululanqanqori bandaia God anqanqaga wunja, arka lai kauwonanqanqori adbulugu wunja aua kanmurduna.

12 Mārajuna gole njimbānaṇuriri, arge twelve karingunal, kubadjunqanqaga, Peleñgare ḥnnanqawu, kariṇenjanuru maiarund- jerunuma, tāmbium ma-i-dāba, ma atja kadinja, māṇari māra kauero:nja, gewunja nāri ḥnurma bundul' danja ḥndun.

13 Aua kundjunqanqgori, Njiri arano: mindjal kunja. Arka kubadjun, Ari ḥnja kari, argekamandj wuro:dbori iārunjuri, djaia iārunjandu, ḥnjerkuma māṇari peleñgare ḥndja wunja.

14 Gewunja arka peleñgare djenbeñuru, five thousand. Aua inalalaia kundjunqanqgori, atja ari: ardaraia fifty ḥnja.

15 Ge kubadjun, ardaraia atja kanbāri:la.

16 Gejau aua kanmaṇ wuro:dbori iārunjuri, djaia iārunjandu, ḥndjo:lu kale kāmukāla, wunia kululanqanqori, kalemala, inalalaia kāno:na peleñgare adbanqale ḥnuru anqanbārkande wunja.

17 Mindjal kubadjun, ardaraia barui kubadjun, gejau kadburienia ilemia arli:wa ḥngēna ḥngam manqennalb, twelve.

18 Ge kunina, aua iārunjamandj inqanina, dadjurđ generi, inalalaia aua ḥnja kadina, burkai kandjābuna kundjunjiri, Peleñgaraia nāi' ḥnguja kubadjarer?

19 Kauerio:lbāla, kubadjun, John Baptist, atjākekāria Elijah, atjākekāria iārun tjo:lbāda ardindi' ḥnja bāri inqanina njele.

20 Aua kundjunqanqgori, O! njiri nāi' ḥnguja kuriara? Peter kaio:lbāla, kundjuṇu, Christ God anqanqaga.

21 Aua nāḍbama kundjunqanqgori i:dja kari wuna piriinqanqoriri;

22 Kundjunjiri, I:dj' inko:lu darawa kundjii:nja, pitja wai kaiqbienja, mababaia ḥnja, dadjurđhāria ardenaiud' ḥnja, wiri-wiri nāria ḥnja, pitja bada kauwi:nja, gejau pāle kulunu tjaruṇandu pitja bāri kaiqandienja.

23 Ardaraia kundjunqanqgori, Aua nāmba lai kauwonanqanqaga ḥnqunmalando: wunja, aua ḥnundju-ḥnundju kari kāni:nja, wongaia anqanqaga tjile-jile kumenja, ḥnqunmalando:nja.

24 Gewunja aua lai kauwonanqanqaga inaui kāmundulba wunja, pitja njoqakaliba; aua inaui kōqakaliba nāiu wunja, aia pitja n̄qamundulba.

25 Gewunja bāndaia daraiu ḥnudjakunja i:dja kuma, aua ḥnundju-ḥnundju inqoakalibieju, inqawelbunēju?

26 Gewunja aua djiān kārnara, nāla-nāla nāianqanqaga kuda:, aia pitja I:dj'iniko:lu djiān nāmanqanqaga, wuno:murum inqengal pālemba ḥnja anqanqam, Iranqanqaga, wālānqāria mamaia arkanqanqaga kuda:.

27 Nidji kūnenuriri, atjākekāria kaduṇ ḥnuru ḥngawelgenjiri, arka wa pitja debāra pareṇjan māra njini kadjo: bāndaia God anqanqaga.

28 Ge kunina nāla-nāla wuna pālejau, lewāra wunjalu, kāmuranqori Peter a John a James, pai kāninanjuru tālāmban ḥnuru dadjurđ kunja.

29 Wāli aua dadjurđ generi imijum dji: manina, wobi anqanqaga iroroi pālemba kānina.

30 Gejau wai, i:gāndu kululandiri aua ḥnja, inqaninandu Moses a Elijah.

31 Auandu māra kauwi:nandu pālemba nanja, kundjunjandu debāra anqanqaga wunja, ge pitja ko:rug kāma Jerusalem maninja.

³² Peter, auandu kuda: aua nənja kulunu ko:nori; wuno:murum barele iŋgəninuri, kanindjənori pəlemba anənja, i:gəndu kuda: iŋgawelgenjandiri aua nənja.

³³ Ge kunina, wali iŋgaiəndiwejandiri, Peter kundjunjanənga Jesu, Inaiuri, wunia kunuŋ əringguri ɻjurū wunja, jəndalpa maiarunjurim wondi mewi:njuri, maiarunjum ɻundju wunja, maiarunjum Moses wunja, maiarunjum Elijah wunja; wa laiburu pəŋgəninja ge geñu.

³⁴ Wali wuna geñeri, əngubən kunjəŋgunal, djer njindjabuna arka nənja; arka karkulguneneri wali əngubən dəra əŋgeñajuriri.

³⁵ Gejau ɻala-ɻala kunjəŋgunal əngubəndj-i-dəgu, kundjunjiri, Indja ɻəmənda iŋənñumən, ɻjurū iraŋjuru.

³⁶ Wuno:murum ɻala-ɻala wudun geñu, məra kauwi:na Jesu auekamadj. Kumuk kumbunori, gejau i:dja kari wa puŋgadji:njənəŋgori ge məra ko:ño:ri.

³⁷ Ge kunina, məŋgundjiau wuno:murum tələmbəndj-i-dəgu jeri əŋgəuwonal, peleŋgaraia ardaraawia kauerəməndjeralā.

³⁸ Gejau wai, i:dja peleŋgaraia nənja jero:l kundjuňu, kundjunjiri, Iniŋgundeja, burkai ɻunjiaqb, imnjanindj ɻəmənda, ge wunja iaruŋjara.

³⁹ Wai, agula kəma, maiirgi:rkum jero:l kundjiri, tjanjalar kəri kandjuiři, njini pəŋgaiəndi-wen, kuməq pitja kundjunəŋgeri.

⁴⁰ Burkai kaŋaiəbuna ɻunalalalaia aua wai kunja, arka kədjinba puŋgadji:nja.

⁴¹ Jesu kaio:lbəla, kundjuňu, O worumba njirkudjarie, njirkolikoli, njənəŋgiau njiri nənja ɻənən, njinma; indjəŋungula imal.

⁴² Wali iŋgeŋgaliri agula kaiəbuna, djenbeñuru dalar kəmən; Jesu kəmaiajəmbuna agula inuru, worala kəmurduna, kənino:la iraŋjŋa.

⁴³ Ardarawaia wundjurulu God anənja rəngəri kubədburaawuna. Wali rəngəri kadburauwuneri darawa aua genjiri, kundjunəŋgori inalalaia.

⁴⁴ ɻala-ɻala wuna kungandienja njidi:um maninja: gewunja I:dj' iŋko:lu pitja eno:wi:i:dja ardo:ri nənja.

⁴⁵ ɻala-ɻala wuna wa puŋgadenja, kundjəlgaienanaŋgori, wa laiburu padin kunja, karkulguneneri ɻala-ɻala wuna burkai iŋgadjab wunja.

⁴⁶ Kadəŋənəŋnəŋdaieneri arge wurura, əŋguja arka nənja inaiuri pitja enu.

⁴⁷ O! Jesu məra ko:na əŋgənəŋnəŋnəŋdaieneri ardi:um maninja, worala kəmən, kauelgendifuna iwoffəra nənja,

⁴⁸ Kundjunəŋgori, Aua iŋgam indja worala ɻənən umba wunja, ɻaiu njinma; aua ɻənənnuma, kəma aua ɻənənjaŋawuna; gewunja aua pidi:ndja njinawara nənja, aia inaiuri kənun.

⁴⁹ John kaio:lbəla kundjuňu, Inaiuri, iaruŋ məra kerwuna ɻənən umba nənja agulia wai əŋgaiəbuneri, kedbaiəjəmbuna gewunja wa pəlimba piŋedjinguri.

⁵⁰ Jesu kundjunəŋnəŋga, Pəndjəmaiajəmbiri: gewunja aua wa ɻənde pənəmən ɻəri, ɻəri nənja kənun.

⁵¹ Ge kunina wuno:murum gejau ko:rug kəmaiaeneri aua pai iŋgənjerienja wunja, imiŋum ɻəndbama mandenu iŋgenjuru wunja Jerusale' ɻjurū.

⁵² Wələnəŋjəria imiŋum mənəŋjəle kanjəŋawuna. Arka kariŋjuru, dəra kariŋjuru maiarundjeruŋma Samaritan ɻərim, mənəmanja wunja aua wunja.

⁵³ Arka wa paueramenja, gewunja imiŋum iŋgeŋjəjuriri Jerusale' ɻjurū.

54 Inalalandu, James a John, wuna mära ko:nandu kundjunjandu, Inaiuri, lai kumbanqanu kun jedjandu wiqanu kunjanqunjal qandjo:l' di dägu arka wori wunja?

55 Wälqarai kauwona, kämaiämbunandu.

56 Karijanjuru maiarundjeruquma maiakärim.

57 Wuno:murum ängenequriri kalumba näna iäruñ kundjunjanqanga, Naiu nünjamalando: nänam nünjunjanjuru.

58 Jesu kundjunjanqanga, Kanqanguria do:lo:dba kudai, punaria wujo:ru näria waiaru, O! I:djinjko:lu ino:ra nänam imri: we ki:

59 Aua kundjunjanqanga iäkära, Tjanmalando:. O! aua kundjuñu, Tjändjabawurle ro:k inj: iraia näianqanga.

60 Kundjunjanqanga, Ädban ro:k kadi:nja ädban arkanqangaia; nündju baiuñuru ardi:um minjalu bändaia God anqanga.

61 Iäkära kuda: kundjuñu, Naiu nünjamalando: Inaiuri; O! tjändjabawurle änqanawendja wunja arka maiarum näianqangam maninja.

62 Jesu kundjunjanqanga, I:dja kari ino:ri la mängam plough näna, wararkar inqanun, inio:wu känunämiri bändaia God anqanga.

10

1 Wuna palejau Inaiuri kangandjuna atjäkekäria seventy, arka kannanqawuna iäriäruñandu iminjum mängiale manaiudba mararawa' njuru, tåmbium mararawa' njuru, ma aua nündju-nündju pitja ejengal.

2 Kundjunjanqgori, Wulgundjiri ko:ru wunaiuru, O! i:dja kadäguja; gewunja burkai iriab Inaiuri wulgundjiri nära änjanqawu wunja i:dja wulgundjiri njuru.

3 Njidjurli; wai, njinjanjawu kukundjera kädjindjia känqanguria näna.

4 Puranquriri kaiug kari, bururu kari, njidjerduñäri kari; i:dja kari wulmai piriinqangoriri kalumba näna.

5 Maiarum maua njirkunjanjuru, wuri:wurle, Jämulili maiarum mäna näna.

6 Jämulili injko:lu ma nämba inqanun, jämulili njirkanqanga ma näna pitja atja nänu; nämba kari, njiri näna pitja djo:li nänu.

7 Maiarum maua näna atja njidu, mindjal wuranqundjiri, djo: njirkunjaneri arge njinjumäbädo:; gewunja inawodjieja länugu anqanga inia känunjanqanga. Pinjiriiri maiarum maiaru' njuru.

8 Manaiudba maua njirkunjanjuru njinjumäbädbä, mindjal wuri: arge njidbäñäle näna ängandie,

9 Adbäramareja ma näna aramurdu, wuranqgori, Bändaia God anqanga gole wodjulu kunjanqunalduri.

10 Manaiudba maua njirkunjanjuru njiri wa pinjinbadban näri, njiriñuru kalumba ma njuru, wuri:.

11 Tjurnim manaiudba njiri närim ari ardjerdu näna mänganun, wulinqara kun jedju njiri näna; mia laiburu njidu bändaia God anqanga wodjulu kunjanqunal.

12 Kunjenuri gejau Sodom maniam man dägam pitja menu manaiudba maua näna.

13 Wurgunu nündju näna, Chorazin, wurgunu nündju näna, Beth-saida; gewunja nämba Tyre näna, Sidon näna, kandjui:na rängari käninanurendu, golema kulunqan mängawenjandu atja mängawonandu sackcloth näna, pimbinal' däna.

14 O! Tyre nənja, Sidon nənja, wunia man dągu pitja njanu wurejau njirendu nənja.

15 Nundju, Capernaum, ąndjo:l' kuru brai ɳundjandieŋ? Mamara' ɳuru pitja wai ɳunjebabie.

16 Aua ɳuru ɳinŋungaŋuru ɳuru ɳangaŋuru; aua ɳinŋunŋandjunŋandjo: ɳanŋandjunŋandjo:; aua ɳanŋunŋandjunŋandjo: kąŋandjunŋandjo: aua ɳanŋunŋanjawuna.

17 Arge seventy djo:li kadinal tjukul ɳarı kubadjuŋ, Inaiuri, agulaia kuda: waiuru kanbarkanderenŋarı ɳunŋumba nənja.

18 Aua kundjunŋanŋgori, Mąra kąjо:na Satan, mąljinja kądjindja, inǵauwona ąndjo:l' dı dągu.

19 Wai, ɳaiu ɳjino:na wundjurulu djambla wunja pąmalinja nənja, bandjia nənja, wundjurulu darawa inauurgundj anąŋga, kari kądjinba pąmbala pinjinbarkandjun.

20 Mia, tjukul pinjidi:ri wuna nənja, agulaia waiuru ąnganbarkanderenŋuri, tjukul ɳjidu gewunja njirkumba wiri-wiri kauwi:na ąndjo:l' dąja.

21 Ge-i-di-dagu tjukul kąnina İnandj Mąmaia nənja, kundjuŋu, Nungulbo:, Iraia, Nünaiuru ąndjo:l' ɳara, kabalba ɳara, gewunja wuna kundjaielgenj ardi:u' ɳaria ɳuru, ardi:um dąranguja ɳuru, kandjamiimbuna wongalalŋuju: jau, Iraia, gewunja wurunŋęgowu wunia kuniŋaiena ɳungubul' dąja.

22 Darawa kunauwi:nara Iraia ɳaiananŋga nənja, i:dja kari wa laiburu pąŋqanın ąŋguja İnko:lu Iraia ekamandj, ąŋguja Iraia İnko:lu ekamandj, aua kuda: İnko:lu ko:rega inǵanuŋ inǵamiimbu wunja.

23 Wälŋarai kauwonanŋgori inalalaia, argekama kundjuŋu, Tjukul ɳarı arkumbula mąngadidjeri ɳiri maraŋunindj;

24 Gewunja kuenenuri, tjo:lbadaia ardarawaaia ardenaieri kuda: lai kumbananŋgori mąngadidjä wunja ge ɳiri maraŋunindj, wa pąmadidjenja; ɳuru wunja ɳiri ɳuru wuranŋunganŋurula, wa ɳuru puŋgarkanŋurinja.

25 Wai, iaruŋ ɳala-ɳala ɳara kauwelgenja ko:ndjuna kundjuŋiri, Iniiŋgundeja, ɳani kune ɳaiedjer kądjinma ɳanŋunuŋ wunja?

26 Aua kundjunŋanŋga, ɳanŋanŋga wiri-wiri kauwi:na ɳala-ɳala nənja? Narunŋęgowu mili-mili mąra kąnd jo:?

27 Aua kaio:lbala kundjuŋu, Pąnarienŋga Inaiuri God ɳundjananŋga ɳunŋulum mararawam, ɳunŋäu dara, ɳundjurulba mararawam, ɳuni:um mararawam; mąmuŋgälja ɳundjananŋga kuda: ɳundju kądjinjda.

28 Aua kundjunŋanŋga, Tjədäm tjiangdo:lbala; ge dju ɳundjedjer ɳunjanu.

29 Aua Naiądąjuru ɳandjuie kundjuŋu, kundjunŋanŋga Jesu, Ąŋguja mąmuŋgälja ɳaiananŋga?

30 Jesu kaio:lbala kundjuŋu, I:dja iaruŋ jeri kauwonanŋuriri Jerusalem i-dagam Jericho ɳuru; kauwona lulun ɳaria nənja, wobi bura kaueramąjananŋga, ɳoiil kubadjuŋanŋga, kariŋajuru kaueramąŋgi:la wodjuļu kuiŋgadjunerı.

31 Wali iaruŋ dadjurđaŋra kalumba tjaue keŋgunal, mąra ingo:na, kanalu keŋa.

32 Ge kądjinu iaruŋ Levite, tąmbium ma inǵeŋgunal, mąra ko:na, kanalu keŋa.

33 Mia, Samaria ḥara iaruŋ ingeňanjuriri keňgusal ma inġanina, māra iŋgo:na, kaieriwuna.

34 Kāmurkalañjuru, malum anaqgam murd kundjuňu, pälulu kundjuňu ḥaġa oħlu, wine, kandeňu punara nānja anaqgamandj, kanjurula maiaru' ḥuru, kanaleri.

35 Mäqgundjiau kumäq kaiug tħarunjandu, maiaruŋħara kąno:na kundjuňu, Aneri, kaiug tħakbari ḥundju ḥambha kąndjano:, ḥaiu wuno:murum djo:li ḥanġunuñjal piṭja ḥunjan:

36 Njanja arge iaruŋuri ni: ḥunuj mämuŋgħalja inġanina aua inġauwona lulunjaria nānja?

37 Aua kundjuňu, Aua ingaieriwuna. Jesu kundjuŋanqja, Baiunjuru, ge-i-di-daqu dju.

38 Wali ənġeňanjuriri, maiarundjeruňuma mamurkalal; woġajin ja ndjaruňunja, njaqumba Martha, kāmäq maiarum njaqanqam maninja.

39 Njanga ḥawanja kudai, njangarimiena Mary, njanga kuda: atja njimbana Inaiuri ierdu nānja, ḥala-ḥala anaqga ḥuru kunġaňjura.

40 O! Martha lara kundjuňiri darawa maiarum maninja; kāmurkalal kundjuňu, Inaiuri, kari ḥundju nānja ḥawanja ḥandjandiwela ḥaiaruŋ maiaru' wunja? Gewunja minjenqga njiġengħal ḥanġunawodju wunja.

41 Inaiuri njangao:lbala kundjuŋanqja, Martha, Martha, ni: ḥunuj, lara kundji, darawa wunja,

42 Tħarunjuma kuninja; Mary ge wunia kumäq, wa puġgano: əngienqga.

11

1 Ge kunina, wali aua tħembium maninja inġanina dadjurd ġeneri, wuno:murum wudun ġenu, iaruŋ inalala kundjuŋanqja, Inaiuri, ənmiimbu dadjurd njerkundju wunja, kądjinu ge John kuda: ənġġamiimbuna inalalaia.

2 Aua kundjuŋanqgori, Wuno:murum dadjurd wurajundju, wuri:, Iraia ar-arkanqja əndjo:l' dānja, Njundjumba māma: kuninja, Bandalia ənundjanqja kunjaqgunjal. Lai kauwonanu kuninja, kabalba nānja kądjinu əndjo:l' dānja.

3 Maia ar-arkanqga lewara wunja kądjinma ənjan:

4 Umara ar-arkanqja wai minjo:niżżei; gewunja əri kuda: wai njerkum-bunqgori ardarawwa tħaje ənġanbärwunżari. Əri kielwa pandjaňuriri wuġġundjuie nānja, O! ri: ənqħaż-żebha nānja.

5 Gejau kundjuŋanqgori, Ənġuja njiri nānja jälai kudai, indjaqunmurkaňjuru wulo:lum, tħuġundjaŋnqja, Jälai, maia iaruŋuri nunjanawodju;

6 Gewunja jälai ənianqja kandjalu inġengħal ḥanġmurkalal, ənqo:ra ənqħandienja imqanqale ḥuru.

7 Aua mamulba piṭja ejo:lblo: nje, Panjannqalingeri; maiamundu gole bur kunina, woġjalalānija ənianqga əħai nānja ardaragu nānja kaduñ; kądjinba bari pañqanin, puġgano:n.

8 Kunjenuri, əħambha wa bari pañqanin, wa pañqano:n, jälai anaqga inġanuŋ, tħile-jile inġaniau piṭja bari enu, eno: irarrawaia lai inġauwonaŋnqgori.

9 Njaiu kunjenuri, Iraniau, piṭja njaño:wi:nuri; araqnjiro:, piṭja māra arewu; denden maro:, palkar ənġamienuri.

10 Gewunja ardarawwa inġadiu kubädbä; aua kąqanjiro: māra kumbu; aua denden mango: piṭja palkar ənġamienqga.

¹¹ Njania njiri nanja iraia iŋgänuŋ iŋko:lu ɳämba iŋgäniaw wuro:dbo:ri, pitjowu eno: kaiug? Djaia iŋgäniaw, aua djaia wunja pitjowu eno: kauanja?

¹² Wonaui namba inganjau, pitjowu eno: bandja?

¹³ Gewunja njiri, njirworu njirkunuŋ, n̄amba laiburu njirkunuŋ wunia araujuno: woŋalaləŋua njirkanəŋgaia, djenbeŋuru man dagu Iraia andjo:l' kara pitja anjanjo: Injandji Mamaia arka inqadiau?

¹⁴ Agula wai ko:neri iamidja kulula; pelengaraia rāngari karinā.

15 O! Atjäkekaria arka nänja kubadjuŋ, Beelzebub nänja, agula inaiuri, wai kanbiri agulaia.

16 Atjäkekäria, kauero ndjuneri, burkai kaueriäbuna umiimbaie ąndjo:l' kari.

¹⁷ Aua laiburu kānina ardi:um maninja, kundjuɳaɳaŋgori, Bandaia daraiu dalar kāmienā ɳānde kaua ɳundju-ɳundju wulinqara kumbi:ɳu; maiarum kuda: ɳanda maiarum, mauwona.

¹⁸ Satan ḥambā ḥanda aua ḥundju-ḥundju dalar iṅgamieju, ḥarunajgowu bandaia anṭaga pitja ḥawwelge? njiri wurajundjiri Beelzebub nanja nai agulaia wai anqanumbiri.

¹⁹ Naiu ካምბა Beelzebub እንዳ ገዢልል ወይ እንደሆምበ, እኩያ እንዳ
ነግድባንድ ወይ እንጂባርው? Gewunja arka wureንaria pitja aranunuri.

20 O! niau ḥam̄ba God ino:ri nānja agulaia wai ḥaqn̄jumbu, gejau kunjanqunalduri bandaia God anaŋga.

²¹ Wuno:murum i:dja iurulwora tjinalja kudai maiarum anq̄gam manganeri, wulanbiri anq̄ngaia j̄amulili kadun.

²² Mia, nqamba iurulwora man daga aua nqanja inqengal, puluru ingi:, eno:ngu tjinalja irarawaia pàraqd inqamurauwuna, wulànbiri anqangaiakala anjo.

²³ Aua ɳaiu ɳanja ɳamba wa paŋganin, ɳanda ɳanmeri; aua ɳaiu ɳanja ɳamba wa djaruk panman, tjauware kanbiri.

²⁴ Agula inuru, i:dja īngaiāndiwela, keñuriri maro:do:d kuru, Noiba kāñanjiro:jiri, wa māra pungo:n, gejau kundjiri, Djo:li ḷenu maiarum ḷaianan̄gam ma-i-dägam ḷaianan̄jāngunāl.

25 Gejau keŋgal, māra mo: brar māŋganiŋaien̄u, mānamanjam.

26 Gejau kejuriri kanmaŋ agulaia atjäkekäria ąnnennälja arwod' ban dagaia aua nənja, arka karingal, ma atjä kadun, päljau i:dja aia iwod' ban dagaia aurle nənja.

²⁷ Ge kunina, wuna generi, woŋaiŋja ndjāruŋ pelengare nānja ḥala-
ŋala njāŋganāŋga brai kundjāndala, kundjuŋanāŋga, Tjukul ḥarim
njāŋulum kuli:n hūnŋumbuna, tjukul ḥari ḥamugu muka tjuŋunbuna.

²⁸ Aua kundjunjan̄ga, Jau, tjukul ḥ̄aria man dagaia arka ḥ̄ala-ḥ̄ala God anan̄ga nuru ḥ̄angānuŋ, ge karkaŋuru.

²⁹ Wuno:murum pelengaraia djaruk ḥangamienanq̄ga wunmanba.li kundjunju, Woi marajunm̄ndjiri ḥandja arworia kadunj; umiimbaie kubārkānjiro:; umiimbaie wa pungano:wi m̄ngori umiimbaie Jonah ananq̄ga wundakama.

³⁰ Kadjinu Jonah imiimbaie Nineveh ḥaqia nānja iŋqanijaiena, wunmangowu pitja enu I:dj' inko:lu woi maraqunmandjiri andja nānja.

³¹ Njinaiudj araworinja pitja bari njenu wure nənja i:dja woi maraŋunməndjiri əndja nənja, nŋaŋga pitja wure njo:nəŋgori; gewunja njengunal bəndjaia umindjuŋuru-i-dagu ɻənru kajuru wunja wuni:ndjuru Solomon ananqa, wrai, inaiud' ban daqa Solomon nənja ɻuruma kanun.

32 I:dja Nineveh ḥarıa pitja bəri arənu wure nənja woi marəjunməndjiri ḥəndja nənja, pitje wure paronənqori; gewunja arka kuluŋan karwona ḥəla-ḥala Jonah anənqə nənja; wai, inaiud' ban daga Jonah nənja ḥuruma kənun.

33 I:dja kari tjanaim duru mənqı:la, wa pəmanden təmbium maielgaiem maninja, kari kuni:n waiuru, O! tjanai' ḥarı nənja, gewunja arka dəra ənqəngalirli tjanaim mənqadidjalirli.

34 Tjanaim ḥunnuṇaba nənja ambula kənun: ḥungubulu tjadəjuru kənun, ḥunnuṇaba mararam maro: manuŋ; woru kənun, ḥunnuṇaba mararam duiba ḥərim mənun.

35 Gewunja manindj madji maro: ḥundju nənja duiba ḥərim pəmənu.

36 Gewunja ḥunnuṇaba mararam ḥəmba maro: ḥərim mənqanuŋ, duiba ḥərim manɔ:ram, maro: ḥərim pitja mararam menu, kədjinu tjanaim pəlemba ḥərim marəm ḥunnuṇjanoo:

37 Wali kaluleri, iaruŋ Pharisee burkai kaiqb mindjal kunja aua nənja; dəra keňənjeru, atja kauwona rnindjal kunja.

38 Pharisee məra ko:na rənqəri keňa auurle wa kulai puŋgo:nja wali wa mindjal puŋgenja.

39 Inaiuri kundjuṇanənqə, Weni njiri Pharisia rar gəri karandju ilerduŋuru cup, ilerduŋuru plate, O! njirkuluŋuru kəlabu njirkuninjaienju lulun, uməra.

40 Njiri woŋəla, wawu aua ilerduŋuru inqandeŋu, injuŋuru kuda: kandeŋu?

41 Mia lulwa arano: wulənbiri gole parano:, gejau wai, darawa rar gəri kunuŋanuri.

42 Wurgunu njiri nənja, Pharisia, gewunja jedmənqanu birwidinjəri kurano:, wuk kuro: wure, ḥedura God anənqə; ge piriin, tjakəri wuk puro:jiri.

43 Wurgunu njiri nənja, Pharisia, lai mənqauwonanuri adbəlakərim mənnəleñjərim dadjurduñjərim maninja, lai kauwonanuri wulmai tjaŋjərim maninja.

44 Wurgunu njiri nənja, gewunja njiri kədjindjia ro:kñərim wa məra pəmarwi:nja, i:dja wudawa ənqənjeri wa laiburu padin.

45 I:dja ḥəla-ḥala ḥəra kaio:lba kundjuṇanənqə, Iniŋgundeja, ge tjuŋundjiri kandjəmaŋambu əri kuda:.

46 Aua kundjuŋu, Wurgunu njiri nənja ḥəla-ḥala ḥəria kuda:, gewunja njiri nimaia i:dja nənja karande, njiri parəməndaneri nimaia njido:ri tjařuŋ njiniŋe.

47 Wurgunu njiri nənja, gewunja do:lo: wondi wuro: tjo:lbədaia arkanənqə, iraraia njirkənənqəgaia bəda ənqənbařwuna.

48 Gewunja njidənqədjaienju, arənqənu: ge iraraia njirkənənqəgaia kadjuŋu, arka bəda ənqənbařwuna, njiri do:lo: wondi wuro:.

49 Gewunja kuda: God wuni:ndjəru kundjuŋu, Aŋənqəjawunənqgori tjo:lbədaia, arkanəwieja kuda:, atjəkekəria pitja bəda ənbařo:, pitja ənbařo:ndju;

50 Gewunja gulu: tjo:lbədaia ardaraawaiia arkanənqə pəlulu kənijaiena bəndaia wununqule wundjaŋuru-i-dəgu burkai njejabie woi marəjunməndjiri ḥəndja nənja.

51 Gulu: Abel anənqə ge-i-dəgu gulu: njini Zachariah anənqə, aua debəra inqənja wia' ḥərim dadjurduñjərim pulaga nənja; Jau, kuŋenuri, burkai njejabie woi marəjunməndjiri ḥəndja nənja.

⁵² Wurgunu njiri nənja ɳala-ɳala ɳaria, gewunja kurəmələŋəla laqəd ɳari; njiri wa dəra pinjirinənjanuru, arəməiəmbuna arka dəra ɳənjanənjariri.

⁵³ Wuno:murum ma-i-dəgam ingengunal, wiri-wiri ɳaria a Pharisia njədbama ɳənda kubədbənənənəngə, burkai kaueriəbuna kalu darawa wunja.

⁵⁴ Kauerananaleri, kadba wunja iamundu nənja.

12

¹ Puləgajau, wuno:murum peleŋgəraia djenbeñuru djasruk əngəmienə, gewunja arge wurura djaməbəba kanbədjo:rəla, wunmanbalı kundjunanəngori inalaia arkurle, Maranindj leaven Pharisia arkanənəngə, gejəkawəli tjibare.

² Kari kuni:n kəni:nu, ɳəməba wa pitja məra puŋgauwi:n; kari kaielgaienə, ɳəməba wa pitja laiburu puŋgənənjaen.

³ Gewunja ge wundugum wuraŋulula, lewara pitja ɳuru nənjanjaie; ge ardi:um maninja kujioa wuraŋundjuŋu balaium maninja, pitja jero:l nənjanjaie karəŋ maařum maninja.

⁴ Kunjenuri, jalalaia ɳaianənəngəga, paro:lguneri arka njirkənəba mənəgarwuja, pəlejau kari kədjinba puŋgadjin.

⁵ O! Njinjanıiŋgunda ɳəŋguja irəŋungulguna: Iro:lguna aua gole bəda ingo:na wundjurulu kudai wai kunja maməru' ɳuru; jau, kunjenuri, iro:lguna.

⁶ Wawu wurira iərunjuri kado:wi:nu kaiug tjařuŋandu pidi:n kunja? Kari iərun woŋala wa pəŋgənənjaen God ambula nənja.

⁷ Tjařkara kuda: njibri: ɳari darawa laiburu kuniŋaienə. Pinjirgulgunejiri, wurira ardaraawia nənja njidia ma njiduŋ.

⁸ Kunjenuri, I:dja ɳəməba ɳaiu wunja gejiri i:dja adbənənəle ɳuru, aua kuda: wunja I:dj' iŋko:lu pitja nje adbənənəle ɳuru wələnŋəria God anənəngə;

⁹ Aua ɳaiu wunja ɳəmidja gejiri i:dja adbənənəle ɳuru, pitja ɳəmidja eniŋjaie wələnŋəria God anənəngə adbənənəle ɳuru.

¹⁰ Aua I:dj' iŋko nənja ɳala-ɳala ɳənda kəma, pitja wai njejabienənəngə; O! aua Injandj Mamaia inqənju:, wa pitja wai puŋgəiabienənəngə.

¹¹ Wuno:murum njinjumbərkənəral dadjurndərim maninja, arde-naiud' dənja, wundjurul' dən-ja, lara piriiri ɳərunənəngowu, ɳənənəngə arənənəngə: Iba, wuraŋulu;

¹² Gewunja Injandj Mamaia pitja njinjanıiŋgunda ge-i-di-dəgu ɳənənəngə wuraŋundju.

¹³ Iərun peleŋgəre nənja kundjunanənəngə, Iniŋgundeja, minjenənəngə ɳəwaaia ɳaianənəngə wulən'biri karəŋəl karbi:njara.

¹⁴ Aua kundjunanənəngə, I:dja, ɳəŋguja ɳəŋgandəne wure ɳəra, karəŋəl ɳəra, njiri nənja?

¹⁵ Gejau kundjunanənəngə, Maranindj, njiri ɳundju-ɳiundju njirkənərue wuŋgələnənda dara nənja, gewunja i:dja inəui kui wulən'biri ardaraawia kudai.

¹⁶ Bəre-bəre kundjunanənəngə, kundjuniri, Kabəlba i:dja tjiŋi:ra anənəngam wunia bəri kandjəndəla.

¹⁷ Iniňkamanma kundjunju, kundjuniri, ɳəni ɳe, gewunja ɳəno:ra ma kurab ɳaianənəngə aŋənəngande?

18 Kundjuju, Wuna ñe; jaręga mąjo: maiarum ḥaianą̄ngam, pitja wondi mąjana manaiud' ban dągäm, ma pitja djaruk ḥąjam corn ardarawaiia ḥaianą̄ngai, wulənbiri ḥaianą̄ngai.

19 Pitje ḥenę̄ngga ḥaianui, ḥaianui, ḥundju kudai wulənbiri ardarawaiia golema ḥąngandiena; ḥoiba bąnu, mindjal dju, djo: baiu, tjuduk bąnu.

20 O! God kundjuną̄ngori inalalaia, Gewunja kunenuri, Lara piriiri njirkauui wunja, ḥaianą̄ngga mindjal wurənundju, kari njirkanąba wunja, ḥaianą̄ngga tai njirkunuñ.

21 Wuna kądjinu aua wulənbiri ḥąngarą̄num aua ḥundju-ḥundju wunja, tjiñi:ra kauiąk God nanya.

22 Kundjuną̄ngori inalalaia, Gewunja kunenuri, Lara piriiri njirkauui wunja, ḥaianą̄ngga mindjal wurənundju, kari njirkanąba wunja, ḥaianą̄ngga tai njirkunuñ.

23 Gewunja njirkauui wunaiud' ban dągu mąjari nanya, njirkanąba wobi nanya.

24 Ni: aranjuriri woŋguraia, arka wa panbarkanden, wa djaruk panbađban, ardo:ra maiarum, ardo:ra maiaŋarıim, God barui kano;; njidiā man dągaia djenbenjuru punaria nanya.

25 Anguja njiri nanya, lara gejiri, iwąndu gole pą̄ngande irindja nanya?

26 Gewunja njiri ḥąmba pidi:nma kądjinba piriin, ḥąndja kunja lara kuriiri tjakari wunja?

27 Ni: wuranjuriri maruku, ḥaianą̄ngowu bąri kąnuñ, paii wa puŋgadjin jarkai wa puŋgadjin; O! kunenuri Solomon palembe mararam aną̄ngam maninja wa tai pą̄nganinja tjařuñ wuna kądjinu.

28 Wurkalam ḥąmba God ge kądjinu tai mą̄ngi:, maue weni kabalba nanya mą̄nganuñ, mą̄ngunu mą̄ngaiabieňu wia' nanya, djenbenjuru ma njiri, njirkudjarie.

29 Parənjanjiro:jiri ḥaianą̄ngga mindjal wurənundju, ḥaianą̄ngga djo: njirkunyanya, lara piriiri.

30 Wuna darawa kubärkənjiro:jiri worumbaia bąndaia nanya; Iraia njirkaną̄ngga laiburu kąnuñ njiri wuna ḥąma wurənundjiri.

31 Mia wurənjanjiro: bąndaia God aną̄ngga, gejau wuna darawa pitja njanunuri.

32 Pinjirgulgunejiri, wiri:m pidi:ndja; gewunja lai kumbənaną̄ngga Iro:lidj bąndaia njanunju: wunja.

33 Aro:gule wulənbiri njirkaną̄ngai, ardjeja arano;; wurəndju njiri ḥundju-ḥundju wunja bururu kądjinba wununğule puŋgənin ḥarı, wulənbiri qndjo:l' dąńja kądjinima ḥarı, ma lulun ḥara kari wa wodjulu parenę̄, wuno:lu wa panmą̄ndjun.

34 Gewunja ma wulənbiri njirkaną̄ngga ḥąnganuñ, ma kuda: njidi:um pitja menu.

35 Njirkwierlumba murd kąninja, tjanaim njirkananą̄ngam duru mani:nja;

36 Njiri kuda: i:dja kądjindjia njidu inaiuri arkaną̄ngga ingadaneri, wuno:murum djo:li īnganuñal mąjaria pą̄nan ḥarı dągu; wuno:murum īngeŋgal, denden mą̄ngō:, maiirgi:r Kum pälkär părəmaną̄ngga.

37 Tjuduk ḥarı arda wodjieja arge, wuno:murum inaiuri īngeŋgal, mą̄ngajo: mu:n mą̄ngarwiri; nidji kunenuri, murd enie, arge atjä ḥąjni:, pitja ejenjal, ḥąjanowodju.

38 ḥąmba kąngulnam, ḥąmba maiaium, īngeŋgal, wuruną̄ngowu mą̄ra ḥąngō:, arge tjuduk ḥarı kadun.

39 Wuna laiburu njidu, inaiuri maiaru' ḥara ḥamba laiburu iṅgānina ḥajudjau lulunŋāra iṅgeŋunal, mun māŋgo:na, wa pāŋgānāŋunja maiarum anāŋgam kurug māŋgauwi:nu.

40 Njiri kuda: njidamanja njidu, gewunja gejau wa ni: pinjidin ḥari ejenŋal I:dj' iŋko:lu.

41 Peter kundjuŋu, Inaiuri, ari kundjinjāriri bāre-bāre wuna, ardarawaia?

42 Inaiuri kundjuŋu, Ānguja aua nidji, ini:u' ḥara maiaru' ḥara, aue inaiuri karāŋ ewāndenāŋgori i:dja anāŋgaia, māŋgaria ḥāŋjano: wunja tjdāmīau?

43 Tjukul ḥara inawodjieja aue, wuno:murum inaiuri iṅgeŋgal, māra ingo: ge kādjinu gejiri.

44 Nidji kūnjenuri, karāŋ ewāndenāŋgori ardarawaia anāŋgaia.

45 O! inawodjieja aue ḥamba ini:um maninja gejiri, Inaiuri ḥāianāŋga wi: kundjal, wunmanbaļi ḥāŋgāmandjuiri algalgunjia, arwāriwāriđia, mindjāl gejiri, djo: iṅgeŋiri, pulwul iṅgeŋiri.

46 Inawodjieja aue inaiuri anāŋga pitje ejenŋal gejau wa ni: pāŋgānīn ḥari, gejau wra laiburu pāŋgānīn ḥari, pitje dur ewu, anāŋga ḥari pitje eno: arkudjarieja nāŋja.

47 Inawodjieja laiburu iṅgānina Inaiuri anāŋga ḥāma genjeri, inamanja wa pāŋgānina, wa puŋgenja inaiuri ḥāma genjeri, wodpiliba ejo:rie djenbeŋjuru;

48 Aua wa laiburu pāŋgānina, genu wodpili kāri, aua wodpiliba ejo:rie pidi:nu. Aua dara kāno:wi: ḥānāŋga aua nāŋja dara pitja burkai njejābiŋāŋga; aua dara ḥāŋgānino:, aua nāŋja dara pitja ewārāŋiau.

49 Nēŋgunal wiānu ḥānāŋungande wunja kabālba nāŋja, ḥānāŋga ḥāma nāŋjundju ḥamba gole duru kāniŋaiena?

50 Baptism ḥāiū kudai wuna nāŋja baptize ḥāni:nja, ḥāruŋgōwu ḥānda ḥāmieňu ko:rug kāmīe njini.

51 Ni: njiduŋ ḥānāŋunjāŋgunal jāmulili kabālba nāŋja aŋānūno: wunja? Kāri, kūnjenuri, dalar kāri.

52 Gewunja pitja arānu wendj-i-dāgu ḥānālja maiarum maiarum maninja, dalar arāmie iārunuri ḥānda iārunjāndu, iārunjāndu ḥānda iārunjuri.

53 Dalar arāmie iraia ḥānda iŋko:lu, iŋko:lu ḥānda iraia, karanja ḥānda ibanjā ḥānda karāŋja, ḥālindjanja ḥānda ḥālindjanja.

54 Kundjunjāŋgori peleŋgāraia kuda:, Wuno:murum māra wurāŋunbu ḥāŋgubān bāri kānuniri Marāŋām maninja, maiirgi:rkum kuri:, Adja kēŋgaliri, ge kādjinu kunuŋ;

55 Wuno:murum jālāŋgāra wo: kauwonal, kuri:, Māra-māra pitja njānu, ge kunuŋ.

56 Njidbinum njiljaljadbune, laiburu njiduŋ māra wunja kabālba māniŋum, andjo:lu umiňu, ḥājudja kunja wā laiburu pinjidin māra wunja wendjiau?

57 ḥājudja kunja njiri ḥāndju-ḥāndju nāŋja wunia wa wure puro:n?

58 Wali ḥānāŋunjāŋjānuru inauurgundj nāŋja inaiur' kuru, kalumba nāŋja līa māma ḥārunāŋgōwu bura ḥānāŋunjāŋjānāŋga, madji lalewa ḥānāŋunjāŋjānuri wure ḥara ḥāru, wure ḥara ḥānāŋuno: bur ḥāranāŋga, bur ḥara puŋjungānde bur ḥārim man-inja.

59 Kunjenu, ma-i-dāgām wa pitja ba puŋunjāŋan tjuŋuno:na njini darawa.

13

1 Atjäkekäria ma kadina ge-i-di-dagu kadjunanqaga Galilee näria wunja, gulu arkananqaga Pilate nämbär ko:nä mäma:näri arkananqaga näna.

2 Aua kandjo:lbala, kundjunanqagori, Ni: njidun arge Galilee näria arwod' ban dägaia Galilee näria ardarawaia näna, gewunja wuna känijaienananqgori?

3 Kari, kuñenuri, O! njiri nämba wa kuluñan pinjirwan, ge kädjinu njidarawaia pitja debäd njireju.

4 Arka qänjenqalja arge mängauwonanqgori maiarum karängenma Siloam närim, ängämändjo:na, ni: njidun arka arwod' ban dägaia i:dja ardarawaia näna Jerusalem maninja atja ängauwoneri?

5 Kari, kuñenuri, O! njiri nämba wa kuluñan pinjirwan, arge kädjindjia pitja debäd njireju.

6 Bare-bare wuna kuda: kundjuñu. I:dja iärun tjilium kudai mängandiëna kabälba anängam maninja; keñgunal kurab känjanjiro:na maua näna, wa mära pango:nja.

7 Kundjunanqaga kabälba nära, Wai, tjaudba maiaruñurim neñgunal kurab känjanjiro:na tjilium mäna näna, wa mära pango:nja; dur mo:; äñudjakunu kabälba mängaringiri?

8 Aua kaio:lbala, kundjunanqaga, Inaiuri, maninja tjaudba mäna kuda:, wo:ri mäñäminjo:jiri tjaři mäño: njini, tjañunim mäñande,

9 Gejau nämba kurab inqäm, wunia; nämba kari, pitja dur mändjo:.

10 Kaniñgundaleri maiaruñam dadjurdnärim maninja Wunaiurujuau.

11 Wai, woñaiinja njañandj mareja kudai golema, tjinçur njinina, kädjinba tjañdajuru pinjimbälgenja.

12 Jesu mära njañgo:na, ai njimbuna, kundjunanqaga, Woñai, bur a njunmieñu mareja njañdjananqaga näna.

13 Ino:ri njimändanäla, maiirgi:rku ndjädañuru njingandjuiena, God ko:do:dala.

14 Inaiuri dadjurdnära ii:la kämanj Jesu Wunaiurujuau njañgämurduna, peleñgare kundjunanqgori, Lewära tjakäri kunuñ nuna wunja; gejau njireñgal njirämurdwi: wunja, kari Wunaiurujuau.

15 O! Inaiuri kaio:lbala kundjuñu, Njidbiñum njiljaladbune, wawu njidaraawia Wunaiurujuau burängai pinjirämäñ buluman, donkey njirkananqaga jändalpa näna, wawu pinjiränjurün djo: wunja?

16 Njañga, Abraham pamaranja njañganuñ, njañge Satan murd njañgaman wai, golema, wawu burängai pinjämäien wuna murd kunja Wunaiurujuau?

17 Wuna genü ardaurgundj' ardarawaia anängaia djian kubädbäñ, peleñgare ardarawaia tjkul kadina darawa wundjurul' kari aua näna känijaiena.

18 Gejau kundjuñu, Äñudja kädjinu bändaia God anänga, äñudja kädjinu künandju?

19 Kädjinu tjalqanqaga mustard, njañge i:dja njimañ, njañgandeñu kabälba anängam maninja; njañgawelgenja njuwonu njini kuniñaiena, punaria wuno:ru näria wuñgalalidjerugu näna atja kadina.

20 Njele kundjuñu, Äñudja kädjinu künandju bändaia God anänga?

21 Leaven kädjinu, woñaiinja inqäm, inqaielgeñu iroroi iärunjuri näna, irarawaia leaven inqä niñaiena njini.

22 Buluman keñanjuru manaiudba, maiarundjeruñama, kaniñgundaleri, keñanjuriri Jerusale' njuru.

23 İaşruŋ kundjuŋanqəŋga, Inaiuri, kadəguja kaduŋ əŋgəmündulbaieŋu? Aua kundjuŋanqəŋgori,

24 Jäkunu wuri: njirkunjaŋa wunja maiamunu pidi:nma ɳuru, gewunja ardaraŋwaia, kujenuri, jäkunu bäre dära əŋgeŋa wunja, kadjinba pareŋən.

25 Wuno:murum inaiuri maiaru' ɳara bari inqanina, maiamunu bur ki:la, dände njirkumbäl-geŋüriri maiamunu nənja denden maraŋunbiri, wurəŋundjiri, Inaiuri, palkar minjamanjari; aua njinjo:lba, pitja njenuri, Wa laiburu pəŋəninuri, ɳarū njirkunun;

26 Gejau pitja wureju, Mindjal kunjedjuŋ, djo:jo: kunjedjuŋ ɳunmənŋale ɳuru, kandjəniŋgundaleri kalumba nənja ar-arkanqəŋgaia;

27 Aua pitja nje, Kunjenuri, wa laiburu pəŋənin ɳarū njirkunun; njidjiliara, njidaraŋwaia woru wurəŋundju.

28 Pitja njənu wola, kadur arwiäk, wuno:murum mära arəŋunbu Abraham, Isaac, Jacob, tjo:lbädaia ardaraŋwaia, bändaia God anəŋga nənja, njiri dände pitja wai njirkunjabieŋu.

29 Pitja areŋgal Worinjari ǎlp, Marajam ǎlp, Bembaram ǎlp, Arawori ǎlp, pitja atja arəwa bändaia God anəŋga nənja.

30 Wai, kaduŋ pəlenqaria pitja arənu mənŋaleŋqaria, kaduŋ mənŋaleŋqaria pitja arənu pəlenqaria.

31 Ge-i-di-dägu karingunal atjakekaria Pharisia kubadjunjanqəŋgeri, Dände pəmınjeju, baiuŋuru məndj'-i-dägu, gewunja Herod Bäda iŋo: kundjunjiri.

32 Aua kundjuŋanqəŋgori, Njidjiliŋuru, wurinanga aue fox, Wai, agulaia wai kaŋo:, dudbal kaŋandju, weni, məŋgunu; məŋgundjiau pitja ko:rug njəmie.

33 Mia madj ɳenjenja weni, məŋgunu, məŋgundjiau, gewunja tjo:lbäda kädjinba debära pəŋəŋen dände Jerusalem.

34 O Jerusalem, Jerusalem, tjo:lbädaia ɻndjəŋunbiri, kaiug do: tjuŋundjunanqəŋgori arkawieja ɳundju nənja, wodi darawajau ɳama kuŋeŋu džärük əŋqəŋnuma ɳundju wonjalaləŋjuja punara kädjinu džärük əŋgəm bi:rwidori ɳəŋganqəŋgaia ɳəŋgälum maninja, ɳundju wa ɳama pindjiŋiŋa.

35 Wai, maiarum ɳundjanqəŋgam mamaŋgienənu wulingara kərim; kujenuri, Naiu wa pitja mära pəŋjaroo:n wuna njeŋengal djini gejau wurəŋundju, Tjukul ɳara aua inqengal Inaiuri injumba nənja.

14

1 Ge kunina wuno:murum inqenjanuru maiaru' ɳuru iаšruŋ Pharisee inaiuri anəŋgəm Wunaiurujau maia mindjal kunja, kaueranindjəŋeri.

2 Wai, i:dja iаšruŋ imənŋale ɳuru kən kundjuŋu.

3 Jesu kandjo:lbäla, kundjuŋanqəŋgori ɳala-ɳala ɳaria, Pharisia kuda: kundjunjiri, Wuniowu Wunaiurujau karəmurdı wunja, wuniowu ɳuru-ɳuru?

4 Arka kumuk kubärwuna. Aua kəməŋ, kəmurduna, burəŋgai kəməŋ.

5 Kundjuŋanqəŋgori, ɻnguja njiri nənja, wonjaləŋ, buluman kudai, windjeri nənja inqauwona, wawu maiirgi:r Kum ri: pəndjəmən Wunaiurujau?

6 Arka wuna nənja kädjinba njele pauerio: Ibenja.

7 Bäre-bäre kundjuŋanqəŋgori arka ai əŋgauwi:na, mära əŋgo:na ɳərunanqəŋwu məŋgadbaŋäm abdalikərim mənŋale ɳərim, kundjuŋanqəŋgori,

8 Wuno:murum ai ɳunɳumbi:ɳu iɑruŋ nənja məɳqari pənan ɳəria nənja, atjə puɳuniri adbalikarim məɳqələ ɳərim maninja, madji ai ɳəgauwi:ɳu aua nənja inaiud' ban dagaia ɳundju nənja,

9 Gejau iŋgeŋgal aua ai ɳunɳumbuna, genu, Adbalikarim indja ino:, gejau djiɳ pindjam, adbalikqiam waiuru məɳdjaŋunma.

10 O! Wuno:murum ai ɳunɳumbi:ɳu, baiu, atjə bənu adbalikarim waiur' karim maninja, gewunja wuno:murum iŋgeŋgal aua ai ɳunɳumbi:na, pitja njenu, Jəlai, karəŋ ɳuru baiunjur; gejau pitja iŋo:lja indjam adbaɳhəle ɳuru ardaraia atjə ɳəŋqənui ɳundju nənja.

11 Gewunj a aua ɳundju-ɳundju karəŋ iŋgandjuienu pitja waiuru ejəbie, aua ɳundju-ɳundju waiuru iŋgandjuienu pitja karəŋ ejəbie.

12 Aua kuda: kundjuɳənqəga aua ai iŋgo:na, Wuno:murum ɳəŋqənqənqəndju məɳqaria, lewəra, wunduga' jau, ai pandjo:jiri jaɬalaia, ɳəwawaia ɳundjanənqəga, njiri madeja, məmungqəlia tjini:ria, ɳəmba wa arka kuda: njele ai ɳunɳumbarwu, pitja pəle ɳuru ɳənbarano: njele.

13 O! Wuno:murum məɳqaria ɳəŋqənqənqəndju, ai ɳənq: ardjeja, aralidjia, arwondawondadzia, arkumbambulidzia;

14 Gejau tjukul pitja ɳunɳənq, arka ardoreja ɳunɳumbədo: pəle ɳuru; pitja njəno:wi:nu pəle ɳuru bəri ɳəŋqaiabieŋu atjədənquria.

15 Wuna ɳuru kənina iɑruŋ atjə iŋganina aua nənja kundjuɳənqəga, Tjukul ɳəra aua məɳqari mindjal ge bəndaia God anənqəga nənja.

16 Aua kundjuɳənqəga, I:dja iɑruŋ məɳqaria ardaraia ƙangəndjuna, ardaraia ai kanbuna;

17 Kənənqawuna inawodjieja anənqəga məɳqrijau ge wunja arka ai ɳəgauwi:na, Njireŋgal, gewunja ardamanja kaduŋ.

18 Arka ardaraia tʃərunjama karkəriina. Auurle kundjuɳənqəga, Kabəlba məɳqəmuraŋ, madj nejuŋjur məɳqanindj wunja; burkai ɳundjəb, ɳənjinja.

19 Iaqəra kuda: kundjuŋu, Buluman ɳənqəlja iɑruŋandu ɳəri kənənqənq, nejuŋjur jəkunu aŋo:ndju; burkai ɳundjəb, ɳənjinja.

20 Iaqəra kuda: kundjuŋu, Məɳganja pənqən ɳəwona, ge wunja kadjinba pəneŋən.

21 Inawodjieja keŋgusal, wuna wələnu kungənurulaldaga inaiuri anənqəga. Gejau inaiuri maiaru' ɳəra ii:la kəmaŋ, inawodjieja anənqəga kundjuɳənqəga, Baiunjur maiirgi:r Kum kalumbə ɳuru, tjuwalja ɳuru malaiindem maninja, ɳənqənqəndju ardeja, aralidjia, arkumbambulidzia, arwondawondadzia.

22 Inawodjieja kundjuŋu, Inaiuri, kuniŋaiena ge tjuŋundjuŋu, wali balaium manuŋiri.

23 Inaiuri inawodjieja kundjuɳənqəga, Baiunjur kalumbə ɳuru, bun-dul' kuru, ɳəŋgandju ɳəŋgeŋgal kunja, maiarum ɳəianənqəgam kəlabu məɳqəniniŋaien wunja.

24 Gewunja kuŋenuri, i:dja kari ai ɳəgauwi:na məɳqaria ɳainənqəga pitja wa panbərkargunən.

25 Peleŋqəraia ardaraia kariŋ aua nənja, wararkar kənina, kundjuɳənqəgori,

26 I:dja iɑruŋ ɳəmba ɳənqənqənq, ɳəmba wa paŋgundjurun iranənqəga, karənqənqənq, məɳqənqənqənq, woŋqələləŋju anənqəga, ɳəwawaia, ɳəwawaia, jau, inau ianənqə ma kuda:, kədjinba pənqən in ɳənqəlala.

27 Aua Wongaia anənqəga wa mano: puɳgajurun, ɳəmba wa ɳəwelbam pənqənmalando:n ɳəri, kədjinba pənqən in ɳənqəlala.

28 Gewunja ḥəŋguja njiri nənja ɣama gejiri maiarum wondi məŋgo: ɣara, wawu aurle atjə paŋqanin, wawu pəmənindjəŋ wodi mararawam kudai, ɣəmba gole ko:rug məŋqam.

29 Madji waiuru ɣana pəmənde, ko:rug kədjinba pəmemən, ardarawaia məŋgadidjeja wunmanbali umbili paueram,

30 Puŋgadju, I:dja indja wondi məŋgo:neri, kədjinba ko:rug pəməmenja.

31 ḥəŋguja inaürü iŋgeňuriri mələnim məŋgo: wunja inaürü iákqara nənja, wawu aurle atjə paŋqanin, puŋgawaden aua kudai mələniňaria peleŋgare, ɣəmba iŋqəmərkə aua iŋqəməndjera mələniňaria peleŋgaraia tʃilenda kudai?

32 ɣəmba wa puŋgen, iákqara wəli bəwora iŋqənuŋ, wələnnəra kaňaňawu, jəmbula ɣarı kənianu.

33 Ge kədjinu njidarawaia, aua ɣəmba wa panməŋgi:n ardarawaia anəŋgaia, aua kədjinba paŋqanin ɣənalala.

34 Kərəmbalja inia kənun; O! kərəmbalja ɣəmba gula-gula iŋqəniňaiena, ɣərunaŋgowu wulapanjařa eniňiae?

35 Inia ɣəru-ɣəru kabəlba wunja, tʃənunim wunja, dənde kaueriab. Aua inii:um kudai ɣəru wunja, ɣəru kəninja.

15

1 Gejau kauerəmərkələləri ardarawaia publicandia arworia kuda: ɣəru iŋgarkaňuru wunja.

2 Pharisia, wiri-wiri ɣəria kuda: jau karkaňuriena kubədjuňiri, Indja arworia kamma, arka nənja mindjal kundju.

3 Aua kundjuňanqəgori bəre-bəre wuna, kundjuňiri,

4 I:dja ḥəŋguja njiri nənja, kukundjeria one hundred, (ardarawaia), kudai iŋqənuŋ, iáruŋ arka nənja ɣəmba iŋgoiməla, atjəkekəria bundul' dənja wawu panməŋgi:n, paŋqənqənjiro:n aue iŋgoimienja, məra iŋgo: njini?

5 Wuno:murum məra iŋgo:na, da kundjuňanqə, tʃukul kənun.

6 Maiarum məŋqəmərkələ, ai kanbu jalalaia, məmənqəglia anəŋgaia, kundjuňiri, Tʃukul njidu naiu nənja, məra iŋqənqəmbuna kukundjera ɣəianqəngə iŋgoimienja.

7 Kuňenuriri, ge kədjinu tʃukul kənun andjə:l' dənja iwori iáruŋ kulujən iŋgauwona, ardarawaia atjədaňuria man dəgaia arka wa lai kulujən puŋgauwonanqəgori.

8 Woňaiňja ḥəŋgunja kaiug wunnenqələ kudai njingənuŋ, tʃəruŋ ɣəmba koiim, tʃənaim wawu duru punggi:n, maiarum brar puŋgen, njədbama pəmənindjəŋ məra njo: njini?

9 Wuno:murum məra ko:na, ai kanbu jalalaia, məmənqəglia njənganqəgaia, kundjiri, Tʃukul njidu naiu nənja, məra iŋqənqəmbuna kaiug ge iŋqənqəmələ.

10 Ge kədjinu, kuňenuriri, tʃukul kənun adbənqələ ɣəru wələnnərja God anəŋgaia iwori iáruŋ wunja kulujən iŋgauwona.

11 Kundjuňu, I:dja iáruŋ ko:landu iáruňandu kudai.

12 Pidi:ndja auandu nənja kundjuňanqəngə iranqəngə, Iraia, tʃənjan:o: wulənbiri arge ɣəianqəngəgaia pitja arənu. Aua kərnəl kundjuňanqəngəndu iedjer ɣəria anəŋgaia.

13 Paľeļau maranu puŋqənən dəgu pidi:ndja iŋko:lu džəruk kanmən ardarawaia, keňanuru təmbiúm bəwora ɣəru, ma tʃaueri kundjuňanqəgori wulənbiri ardarawaia iməra njini kənineri.

14 Wuno:murum ardarawaia wolumbära genu, baia djenbeñuru tambium ma kanbuneri, aua wunmanbäli ino:ra känineri.

15 Gejau keajanuru pidjin käninañjurandu i:dja nänja tåmbium ma njara, aua kaajanjawuna yardba nuru pig barui ängano: wunja.

16 Nänjulum barui mäjanjo: kundjuñu, waiam maninja pig mindjal kadjuñu, i:dja kari wa pängano:njanängja.

17 Wäli aua ini:um kudai, kundjuñu, Wodi ardarawaia ardawodjieja iraia naijanängja mäjanjo: ko:ru ardara man dägaia kaduj, naiu njuruma baia nänbiri, kuñadjuiri.

18 Bäri nenu, iraia naijanängja inämurka, pitja nenanängja, Iraia, umära kuñeju nända ändjo:lu, njungubul' kuru.

19 Weni näniowu nänunjamiri tjanñungula nänñundimieu wunja, naiu tjançandju inawodjieja iärun nündjanängja kädjindja.

20 Bäri känina, iranängja kämurkäla. Wäli bowora inäqanina, iranängja mära ko:na, kaieriwuna, wäri-wäri kämurkäla, kauwona ileñga nänja, ko:llbo:na.

21 Inko:lu kundjuñanängja, Iraia, umära kuñeju nända ändjo:lu, njungubul' kuru, weni näniowu nänunjamiri tjanñungula nänñundimieu wunja.

22 O! Iraia kundjuñanänggori ardawodjieja anängai, Maiirgi:rkuñ irämal wobi inia njara-njara, tai iri:, imärlulja ino:ri nänja irande, ierdunäri ierdu nänja,

23 Irämal buluman kauila wurñi:wu njara inägandjui:na, iro:, mindjal wodju, tjukul njadu,

24 Gewunja indja inängula imän känineri, iedjer känunjiri, koiimienä, mära kauwi:nu.

25 Gejau inko:lu iwongara yardba nänja känineri; wäli inägençunaliri maiarum mängamurkälaliri, kan njari, djour njari njuru künjanängula.

26 Inawodjieja ai ko:na, burkai kaiäbuna, Änjudja ge?

27 Aua kundjuñanängja, Numbomale keñgunal, iro:lidj ko:na bulumän kauila wurñi:wa njara inägandjui:na, imulugu inägamän.

28 Aua ii:la kämäñ, wa dära pängenjan kundjuñu; gewunja iranängja ba keñgunal, burkai kaiäbuna.

29 Aua kaio:lbäla, kundjuñanängja iranängja, Wai, golema naiu njunjunawodjan, kädjinba njala-njala nündjanängja puñalemi:nja, kädjinba pängano:nja nänigunja kauila, naiu tjukul nänjuñuñ wunja jalalaia naijanänggaia nänja;

30 O! wuno:murum indja inägäñungula inägençunal, aua mindjal genü nündjedjer njaria arkurindjalja nänja, kandjo:na aua wunja buluman kauila wurñi:wa njara inägandjuiena.

31 Aua kundjuñanängja, Inängula, nündju kädjinma naiu nänja njunuñ, ardarawaia naijanänggaia nündjanänggaia kaduj;

32 Wunia kunina tjukul arkunun, erkungo:do; da wunja, gewunja indja njunbomale imän känineri, iedjer känunjiri; koiimienä, mära kauwi:nu.

16

1 Ge kuda: kundjuñanänggori inalalaia, I:dja tjini:ra känina, aua i:dja maiaru' njara kudai, de inägauwi:nanängja wulänbiri anänggaia tjaueri genü.

2 Ai ko:na, kundjunqan̄ga, Nqanqan̄ga wuna ηuru ηanqunuηan̄nu? Minje ηundjanqan̄ga maiaru' ηari wunja; gewunja ηam̄ba njele kqdjinba puηanindaga maiaru' ηara.

3 Aua maiaru' ηara ini:akamanma kundjun̄u, Nqani kuqe, gewunja inaiuri ηaianqan̄ga kuno:ηgulara maiaru' ηari? Kqdjinba t̄ari p̄amqo:n, ηad ηanqunqan̄ja d̄iqan kuηam̄.

4 Laiburu ηanuη ηani ηanqundju, gewunja wuno:murum ηanqundjabieju maiaru' ηari i d̄agu, ηanb̄aram maiarum arkanqan̄gam maninja.

5 Ai kanbuna i:dja miriηu tjaue karwunanqan̄ga inaiuri anqan̄ga, kundjunqan̄ga auurle, Wod' ardaraia tjaue kandjo:nanqan̄ga inaiuri ηaianqan̄ga?

6 Aua kundjun̄u, Oil one hundred, (irarawa). Aua kundjunqan̄ga, Mili-mili ηundjanqan̄ga iminjam̄, atjaban̄u maiirgi:r̄kum wiri-wiri dju fifty, (anjenenqalja).

7 Burkai kaiqbuna iak̄ara, Nqndju wod' ardaraia tjaue kandjo:nanqan̄ga? Aua kundjun̄u, Wheat one hundred, (irarawa). Kundjunqan̄ga, Mili-mili ηundjanqan̄ga iminjam̄, wiri-wiri dju eighty, (anjenenqalja).

8 Inaiuri ko:do:dala aua maiaru' ηara iwori gewunja wuni:un̄ari geju; gewunja bandaia wuna q̄ng:lo:lia ardi:un̄aria man d̄agaia arlew̄araia nqan̄ja arkuileja nqan̄ja.

9 Kuñenuri, jañigaiia arandju njiri ηundju-ηundju wunja mammon wor' kari nqan̄ja, gewunja wuno:murum ηaib̄ara kandju, pitja njinb̄aram maiarum kqdjinma ηarim maninja.

10 Aua p̄arad mureja pidi:n nqan̄ja inqan̄nuη, p̄arad mureja kqan̄nuη wunaiud' d̄an̄ja; aua p̄arad mureja kari pidi:n nqan̄ja wa p̄angqan̄in, p̄arad mureja kari wa p̄angqan̄in wunaiud' d̄an̄ja.

11 Gewunja p̄arad mureja ηam̄ba wa pinjidin̄a, mammon wor' kari nqan̄ja, q̄nguja p̄arad njinmuraū nidji ηari wunja?

12 Ηam̄ba p̄arad mureja wa pinjidin̄a iak̄ara anqan̄ga wunja, q̄nguja njinjano: njirkanqan̄ga mandj?

13 Inawodijieja kari kqdjinba p̄angqanawodj̄angqandu inaiuri iarunandu; gewunja iak̄ara pitja ewandjuru, iak̄ara pitja enarienqan̄ga, O! iak̄ara pitja ewodik̄ana, iak̄ara pitja enqandjanqandjo:. Njiri kqdjinba p̄angqanawodj̄angqandu God, mammon kuda:.

14 Pharisia, kaiug lai kauwonqanqgori, wuna ηuru karkaqjurula, umbili kaueram̄aj.

15 Kundjunqanqgori, Njiri njiduj t̄jadqan̄ru njirkandjuieju i:dja adb̄anqale ηuru, O! God laiburu kqanqanuri njirkulum, gewunja ge i:dja nqan̄ja karq̄ kqan̄uη, God ambula nqan̄ja wod' d̄aka ma kunuη.

16 Wuniingundie, tjo:lb̄adaia kuda: John njini; ge-i:dgu p̄alejau bandaia God anqan̄ga wunia kuluiena, i:dja ardaraia ma ηuru d̄jin kadbienjiri.

17 Korega w̄ali kunuη andjo:lu a kabalba kqmburuk m̄angqanuηandu, pidi:nu wuniingundie nqan̄ja kqdjinba puηgauw̄an̄.

18 Aua m̄angqanqan̄ja njangandenejuru, ndj̄ak̄arinja njingam̄, wurni kqan̄uη; aua njangam̄ njanḡga njangandiena kulanqan̄ga i d̄agu aua wurni kqan̄uη.

19 I:dja iarun̄ t̄jini:ra kqan̄ina, tai kqan̄ina tubudubulja wobi imälala nqan̄ja, kqdjinma wuniama mindjal kundjunjiri.

20 Iarun̄ ieja, iñumba Lazarus, kandiena maiamundu anan̄ga nānja, aua wulubāda iraraia,

21 Lai kumbunanānja barui iñgānowi:nu wunja arge nānja aŋgarineri pälalo:nma tjin̄i:ra anan̄gam i dāgu; kānān̄guria kuda: karingunal mula kūbārwunanān̄ga widji anan̄ga.

22 Ge kunina ḥad kāra debāra keja, manuk kañuriena wälann̄garia nānja mālāma ḥuru Abraham anan̄gam; tjin̄i:ra kuda: debāra kena, ro:k kāni:na.

23 Mamāram maninja bal kumān̄, pāmbaloa nānja iñgānina māra ko:na Abraham bōwora, Lazārus kuda: mālāma nānja.

24 Jero:l kundjuju, kulula, Iraia Abraham, tjāndjeriu, Lazarus iñan̄jawu umāndja ino:ri tjākāl iñgaiab wunja agu nānja, ḥanbula ḥaianān̄ga imaiia iñgandju wunja, gewunja ḥāmāreja ḥānun wiānū wuna nānja.

25 Abraham kundjuju, Iñangula, ni: minjan̄uru ḥundju wunia kudai ḥundjedjer ḥunjunina, ge kādjinu Lazarus woru; weni ḥuruma aua jāmbula kauwi:nu, ḥundju ḥunmareja ḥunuuj.

26 Wuna darawa tjākāri wāli, pulāga njiri ari nānja tjārigulum man-aiudba maniñaien̄, gewunja arka ḥurāk ḥewa kādju ḥuru i dāgam njiri nānja kādjinba ḥurāk parwān̄, kari ma i dāgam ari nānja kādjinba ḥurāk parwān̄.

27 Aua kundjuju, Gewunja burkai ḥunjiaib, iraia, aua iñan̄jawu maiarum iraia ḥaianān̄ga ḥuru,

28 Gewunja ḥaii kudai ḥawawaia annalja; aua kundji mjanān̄gori, madji arka kuda: ḥām̄ba wa parengunal gāri tāmbium māna nānja, pāmbaloa ḥārim.

29 Abraham kundjuju, Arka kudai Moses, tjo: lbādaia kuda:, arge ḥuru kanbārkañurun̄a.

30 Aua kundjuju, Kari, iraia Abraham; mia ḥām̄ba iarun̄ imāndj i dāgu ḥāgāmurka ḥuru, kuluñan̄ pitja arōwa.

31 Aua kundjuñanān̄ga, ḥām̄ba wa ḥuru panbārkañurun̄ Moses, tjo:lbādaia kuda:, kādjinba paririmbaien̄ ḥām̄ba iarun̄ bāri iñgandien̄ imāndj i dāgu.

17

1 Kundjuñanān̄gori inalalaia, Madj kunjāngunjal womālai kari, O! wurguno ḥānunān̄ga aua ḥānja keŋgal.

2 Wunia man dāgu aua wunja ḥām̄ba kaiug mill kāri murd kāmieñu iurup nānja, wai iñgaiabieñu wo:ndu' ḥuru, ḥām̄ba nāri iñgām iarun̄ birwidin̄aria qāndja nānja.

3 Maranindj njiri ḥundju-ḥundju wunja. Nawalo:lidj ḥām̄ba woru genu, imaiñambu, kuluñan̄ ḥām̄ba iñgauwona, wai tjābunān̄ga.

4 ḥām̄ba woru genu wunñālu lewāra tjāruj, wunñālu kaleñ ḥunjun̄murka, gejiri, Kuluñan̄ ḥāwona, pitja indjieriu.

5 Arkājawieja kubādjuñanān̄ga, Inaiuri, pārād ḥāri wunaiud' minjand-jun̄ari.

6 Inaiuri kundjuju, Njiri ḥām̄ba pārād wurāñunma tjālāngan̄ja mustard kādjinu, wurāñundjunān̄ga tjiliim māna, Ri: pām̄ie, wai pāiabie wo:ndu' ḥuru, pitja nñinjārāngāla.

7 ḅānguja njiri nānja inawodjieja kudai iñgānuj tāri iñgena, kukundje-ria barui aŋgano:, wuno: murum iñgenjal yardba i dāgu, pitja djenān̄ga, Maiirgi:rkuñ bengal, atjābanu, mindjāl kunja?

8 Wawu pindji:nan̄ga, Brar dju ge mindjäl ḥan̄undju, tai bānu, tjanawodju mindjäl ḥan̄undju njini, djo: ḥan̄unjan̄ha njini, pālejau pitja mindjäl dje, djo: ḥunjeneju?

9 Inawodjieja ko:lbo: gewunja kundjunu aua genunan̄ga?

10 Ge kadjinu njiri kuda: wuno:murum wurān̄undju ge kāni:nanuri, wuri:, Ari ardawodjieja adia ḥuru-ḥuru, kunjedjuŋ kunjedji:nja.

11 Ge kunina wāli īngēnajan̄riri Jerusale' ḥuru, bulumān kena pulaga nan̄a Samaria a Galilee.

12 Wāli dāra īngēngunaliri maiarundjeruŋum, kauerāmāndjerala i:dja ḥan̄enjenjalja leper ḥāria, arka bōwora jo:la kubādjuŋ,

13 ḥāla-ḥāla arkanan̄ga brai kubādjan̄dāla kubādjuŋ, Jesu, Inaiuri, ḥandjeriwu.

14 Aua ḥan̄ganindjāna kundjunan̄n̄gori, Njiriu, njidbiimbaien̄na dad-jurd ḥāra. Ge kunina, wāli ḥan̄gejan̄juriri, kadburduiena.

15 Iāruŋ arka nān̄ja, wuno:murum īnganindjienna aua īngāmurdui:na, wāl̄n̄jārai kauwona, ḥāla-ḥāla daraiu ko:do:daleri God.

16 Kauwona imin̄um maninja ierdu imān̄jale ḥuru, ko:lbo:neri; aua kuda: Samaria ḥāra.

17 Jesu kaio: lbāla kundjuŋu, Wawu ḥan̄enjenjalja panburui:nja? Atjākekāria ḥānia?

18 Wawu māra parwimja wāl̄n̄jārai ḥāgauwona God īngarko:do:da wunja, indja edbul' ekamandj?

19 Gejau kundjunan̄n̄ga, Bāri bānu, baiun̄ru; wa puŋgān̄udjarien̄ ḥāri ḥundjan̄n̄ga ḥun̄mundulbāla.

20 Burkai īngaiybiena Pharisia nān̄ja ḥājudjau kengal bāndaia God anan̄ga, kandjo:lbāla, kundjuŋu, Bāndaia God anan̄ga wa puŋgeŋgunal mu:n̄ njininge,

21 Kari pitja puŋgadjin, Wai ḥuru, ma; gewunja bāndaia God anan̄ga mamulba njiri nān̄ja kunuŋ.

22 Kundjunan̄n̄gori inalalaia, Lewāra pitja njejenjgal ḥāma wurān̄undjiri māra wunja lewāra tjarui I:dj' īn̄ko:lu anan̄ga, pitja wa māra puro:n.

23 Pitja bārenuri, wai ma, wai ḥuru; njiri kari arwelbam, parāmalando:jiri.

24 Gewunja kādjīnu māl̄irin̄ja mal kundjiri kanalu waiuru andjo:l' dān̄ja indal' djini waiuru andjo:l' dān̄ja, ge kadjinu pitja enu I:dj' īn̄ko:lu lewāra anan̄ga nan̄ja.

25 Darawa wungurle madj kundji:nja, madj kaiqbienja ḥandja arkulieja nān̄ja.

26 Noahjau kādjīnu, pitja nān̄u I:dj' īn̄ko:lu lewāra anan̄ga nān̄ja:

27 Mindjäl kubādjuŋiri, djo: kariñeri, pān̄an̄ karwoneri, pān̄an̄ kunja kadowi:neri, lewāra ge njini Noah dāra īngēnajan̄riri ark ḥuru, worumbām man̄geŋgunal, ardarawāia bādawādai kundjuŋan̄n̄gori.

28 Kādjīnu Lotjau; mindjäl kubādjuŋiri, djo: kariñeri, kanbādburājeri, ko:l kubādjuŋiri, kanbārkanden̄iri, bān̄ kubādjuŋiri;

29 O! ge-i-di-dagu Lot man̄gaiandiwela Sodom, wiānu, brimstone pālulu kuninal ḥandjo:l' di dāgu, bādawādai kundjuŋan̄n̄gori.

30 Ge kādjīnu pitja nān̄u lewāra I:dj' īn̄ko:lu pitja emiimbaie.

31 Lewāra gejau aua īngān̄uŋ maiarum malerdu nān̄ja, wulānbiri anan̄gaia maiarum maninja, jeri pān̄gowaliri ḥan̄gan̄riri wunja; aua kuda: yarðba nān̄ja īngān̄uŋ, wararkar pān̄gan̄iri pāle ḥuru.

32 Ni: njirañuru Lot mäŋgäñäŋgäňja.

33 Aua buluk iŋgeňa iňauí kämändulba wunja, pitja njoim; aua koiim, pitja wundjedjer njandju.

34 Kunjenuri, wundugum majau iáruñandu pitja enandu inarugu tjařuň naňja, iákara pitja emie, iákara pitja emäňgie;

35 Ndžaruňandinja pitja wuräňgan njejandiri, ndjákärinja pitja njemie, ndjákärinja pitja njemäňgie.

36 Iaruňandu pitja enandu yardba naňja, iákara pitja emie, iákara pitja emangie.

37 Kauerio:lbala, kubäđjuňanäňga, Njanam, Inaiuri? Aua kundjunäňgori, Ma durgu, ma kuda: pitja džäruk arämie waranaia.

18

1 Bare-bare kundjunäňgori, kädjinma dadjurd kubäđji:nja, ilura padiri.

2 Kundjuňu, Wureňära iáruň känina malaiindem maiaruňam maninja aua God wa paňgo:lgunenja, i:dja wa ñjuru paňgaňurunja.

3 Ndjo:rinja malaiindem maua naňja njinina, njäňga tjile-jile kämürkalal kundjuniri, Wure tjaňo: inauurgundj ñaianäňga wunja.

4 Wali kädjinba puňgenja; O! päljeau ini: akamanma kundjuňu, Naiu ñämba wa paňo:lgunen God, wa ñjuru paňjaňurun i:dja,

5 Ko: ge wunja njina ndjo:rinja ñäňňalíňga, wure ño mäňga, ñämba wa pinjeňgaliri tjile-jile kadada paňjaňgandjuiri.

6 Inaiuri kundjuňu, Ñjuru njidu wureňära alikoli ge.

7 Wawu God wure panbun adburieja anäňgaia, jero:l kadjunängerí lewära, wundugum, ñämulia iňgäňuňäňgori?

8 Kunjenuri aua pitja wure ãnjo: maiürgi:r Kum. O! wuno:murum I:dj' inko:lu iňgeňgal, mära njo: páräd ñari kabälba naňja?

9 Kundjunäňgori atjäkekäria ark a ñundju-ñundju páräd ãngämürauwí:na, tjađaňjuru wa ãngämienna, atjäkekäria iluk ãngänbađbaň, bare-bare wuna.

10 I:gändu pai käninandu dadjurdňärim ñjuru dadjurd kunja, iákara Pharisee, iákara publican.

11 Pharisee kauwelgenja, wuna dadjurd kundjuňu ini:akamanma, God, ñungulbo: ñaiu i:dja atjäkekäria kädjin' ñjuru-ñjuru, adbia, arkolikolia, wurni-wurnia, indja publican ñaiu kädjin' ñjuru-ñjuru;

12 Naiamindjäna tjařuňandu mäňňale Wunaiuruju, adbunduňjuru kaňano: ardaráwaia ãňanňunawungeri.

13 Publican bôwora kauwelgenja, wa bal ñäma puňgenja ãndjo:l' kuru, O! imäňňalim ñoii kundjuňu, kulula, God tjađerjeriwi ñaworu.

14 Kunjenuri indja jeri kauwonajuru maiarum anäňga' ñjuru tjađaňjuru ingandju:na iákara naňja; gewunja aua ñundju-ñundju waiuru inäňani:nu pitja brai eni:

15 Kanbärkaňjurulaldaga: ardjaiania aua ãngämändana wunja; in-alalaia mära ãňanbarwuna kanbađbaňambuna,

16 O! Jesu ai kanbuna, kundjuňu, Wonjalaläňuja karingunjalgära, käre paro:jiri, gewunja arge kädjindja bändaia God anäňga.

17 Nidji kunjenuri, aua bändaia God anäňga ñämba wa puňgäman ñari woňälaj kädjindja, ma ñjuru wa pitja paňgenjan ñjuru.

18 Iaruň inaiuri burkai kaičbuna kundjuňu, Iniiňgundeja ñunia, ñäni kuňe wundjedjer kädjinma ñari ñäňjuma?

19 Jesu kundjunqanqaga, Añudja kunja ñañaia kundjiara? Kari inia, God auekamandj.

20 Laiburu ñunuñ ñala-ñala wununaie, Wurni puñuniri, Bäda pandjo:jiri, Maneba pãmãndjo:jiri, Pare pandjanuriri, Irolidj, karanja ñuru ajurandu.

21 Aua kundjuñu, Wuna darawa kunejiri wonjalqan qanquninal.

22 Jesu ñuru inganina kundjunqanqaga, Wali tjaruñ ñuno:ra; ardarawaia qandqanunauwungaia ko:l dju, ardjeja aña:, gejau pitja kudai ñunjana wulqanbiri qandjo:l' danja; kaqo, tjanmalandowal.

23 Aua wuna ñuru inqanina djenbeñuru pakul känina, gewunja djenbeñuru tjini:ra känina.

24 Jesu inqanindjana kundjuñu, Adbanqale ñuru arka wulqanbiri kudai qanqanun qanqenja ñuru bandaia God anqanga ñuru.

25 Camel needle ambula pãngejunuru ñana, tjini:ra imannale ñuru inqenja ñuru bandaia God anqanga ñuru.

26 Arka ñuru qanqanina kubadjun, Añguja ñana pãngamundulbaie?

27 Aua kundjuñu, Ge i:dja wa puñgadjin ñari, God gole punge.

28 Peter kundjuñu, Wai, ari kanqedbañgi:la ar-arkanqangai, ñunbädbalandeo:na.

29 Aua kundjunqanqgori, Nidji kunjenuri, i:dja kari wa pãnganin, ñambla qanqamajgi:la maiarum, mänganja, ñawawaia, inenaiurgandu, wonjalalqanu, bandaia God anqanga wunja.

30 Wa pitja ino:ra pãngenan, pitja anjam ardarawaia atjäkekäria wendjiau, bandaia kenjal gäri nanja wundjedjer kädjinma ñari.

31 Kanmurqan twelve, inalalaia, kimdjunqanqgori, Wai, Jerusale' ñuru pai ñärañu, gejau pitja ko:rug ñämie darawa wiri-wiri kauwi:na tjo:lbädaia ñanja I:dj' inko:lu wunja.

32 Aua pitja enowi:nängori edbulia, umbili pitja njäm, woru pitja njämienqanga, pitja tipa ewi:;

33 Pitja wodpili ewuro:, bäda ewuro:; lewara tjaruñuriau pitja barei enu.

34 Arka wuna darawa wa puñgadenenja; ñala-ñala wuna kundjalgaiena-ñängori, wa laiburu padinja ge kaluiena.

35 Ge kunina, wali wodjulu inqengunaliri Jericho ñanja, iaruñ ambulidj atja känineri kalumba iwondqara ñanja, kaniauwuneri.

36 Ñuru inqanina pelengare tjanai qanqenjeri, burkai kandjabuna, Añudja wuna?

37 Kubadjunqanqaga, Jesu Nazareth ñara tjanai kejeri.

38 Aua jero:l kundjuñu, Jesu, David ñunñungula, tjanqjeriu.

39 Arka mannale qanqenjeri kauerämaiambuna, aua kumuk kunja; O! aua tjakäri djenbeñuru jero:l kundjuñu, David ñunñungula, tjanqjeriu.

40 Jesu kauwelgenja, kundjuñu inqanjurienjal kunja. Wuno:murum wodjulu inqengunal, burkai kaiabuna,

41 Ñani djejara kundjiara? Aua kulula, Inaiuri, bal ñanquma.

42 Gejau Jesu kundjunqanqaga, Bal minjäm; päräd ñundjanqanga ñunmundulbaala.

43 Maiirgi:kum bal kumäñ, kämalando:na, God ko:do:daleri. I:dja ardarawaia mara inqärwuna God kauero:do:dala.

2 Wai, i:idja injumba ingärimienä Zacchaeus, aua publican inäiuri inğänina, tjiñi:ra känina.

3 Käqanjiro:na Jesu inğänindja wunja, aŋguja inğänina, kädjinba paŋgäniñdenja pelençare nänja, aua iau inğänina.

4 Männäle wari:wari keña, pai känina t̄ilium maninja inğänindja wunja, ma ḥnuru ingeña ḥnuru.

5 Jesu, wuno:murum inğengunal t̄ambiu' ḥnural, kale kundjuňu, kundjuňananya, Zacchaeus, maiirgi:rkum jeri bōwal; weni maiarum ḥnundjanananya maninja atja ḥnenu.

6 Aua maiirgi:rkum jeri kauwonal, tjukul kämäjananya.

7 Mara ingarwuna, ardarawaia jau karkaŋurienä, kubadjuŋiri, Aua dära keñaŋuru atja wunja i:idja iwori nänja.

8 Zacchaeus kauwelgenja kundjuňananya Inaiuri, Wai, Inaiuri, alamia wulənbiri ḥnajananya ardjeja aŋano:, ḥnamba woru aŋanlıuno:ŋgula i:idja nänja, ardarawaia atjäkekäria pitja aŋano:naŋga.

9 Jesu kundjuňananya, Weni umundulbaie kunjaŋgunal maiarum mäna nänja, aua kuda: Abraham iŋko:lu inğanuŋ.

10 Gewunja I:dj' iŋko:lu keŋgunal inğanjiro: wunja, inğamundulba wunja, ingoiimienä.

11 Arka ḥnuru aŋanina bare-bare kuda: kundjuňanangori, aua Jerusalem wodjulu inğanina, arka ni: kadina bändaiä God ananya maiirgi:rkum mära njawi:.

12 Gewunja kundjuňu, I:dja iäruŋ inaiuri t̄ambiu' ḥnuru bōwora keñaŋuru, mäŋgama wunja t̄ambium aua ḥnundju-ḥnundju wunja, djo:li inğaninal kurja.

13 Ai kanbuna ardawodjieja ananya gaia aŋnenŋalja, kaiug wunnenŋalu kanino:la, kundjuňanangori, Wuranjuriri ḥnənjenŋengal djini.

14 I:dja ananya gaia kauero:ndjurula, wälənu kubärkanjawuna iwelbam, kubadjuňu. Wa lai pängauwon-ŋäri indja inaiuri inğanuňanäri.

15 Ge kunina wuno:murum djo:li inğaninal, t̄ambium gole mäŋgaman, kundjuňu ai aŋgauwi:ŋu wunja ardawodjieja arka kaiug aŋanino:la, aua laiburu inğanuŋ wunja ḥnani kadjuňu ardjerundjerunuŋya.

16 Iwurle kämurkälal kundjuňu, Inaiuri, kaiug ḥnundjananya gole kumurəŋ kaiug wunnenŋalju t̄jakäri.

17 Aua kundjuňananya, Wuniama, inawodjie ḥnunia, pərəd ḥnara ḥnunjunina pidi:n nänja, ḥnunaiuru bənu malaiindem mannenŋalba nänja.

18 Iäkära keŋgunal kundjuňu, Kaiug ḥnundjananya, Inaiuri, gole kumurəŋ kaiug t̄jakäri wun-ŋalu.

19 Aua kuda: kundjuňananya, ḥnundju kuda: ḥnunaiuru bənu malaiindem manŋalba nänja.

20 Iäkära keŋgunal kundjuňu, Inaiuri, wunindja kaiug ḥnundjananya, kuŋaŋurulal kuŋandeneň wobi nänja;

21 Gewunja ḥnungulgunaňa, i:idja ḥnundadarada ḥnunjunun, kimdjämura wa pindjandenja ḥnäri, dur kundji: wa pindjandenja kabälba nänja.

22 Aua kundjuňananya, ḥnundjamundu ḥnundjananya nänja pitja wure ḥno:nu, inawodjie ḥnuworu. Laiburu ḥnunina ḥnai i:idja ḥnäradarada, kuŋämura wa puŋandenja, dur kuňe wa puŋandenj a kabälba nänja;

23 Aŋudja kunja wa pindjanino:nja kaiug ḥnajananya kaiug ḥnaria? Gejau djo:li ḥnənjuninal ḥnənjuŋmaŋ ḥnainanya t̄jakäri nänja?

24 Arka ḥaiilem ḥengauwelgenjiri kundjunqanqgori, Aua kaiug irano:ŋgu, irano: aua wunjenqalū kudai.

25 Kubadjunqanqga, Inaiuri, aua gole kudai kaiug wunjenqalū.

26 Kujenuri, Aua kudai inqanuŋ pitja njan:ō:wī:nqngā; aua ino:ra pitja njan:ō:nqienqngā ge aua kudai.

27 Mia ardaurgundjia ḥaiananqgaia, arka wa lai pāngauwenjanqgori njanaiuru ark a nānja, arajural, bāda arana ḥamānqale ḥnru.

28 Wuno:murum wuna genu, mānqale kejanuru pai ḥaninanjuriri Jerusale: ḥnru.

29 Ge kunina, wuno:murum ḥamgamurkalaliri Bethphage a Bethany, kurandu nānja kārimiena Oliva ḥari, kejanawunandu inalalandu,

30 Kundjunjiri, Njiriandu maiarundjerunu' ḥnru ḥandjo:ri, ma nānja njirkunjānqanjurandu pitja māra irewandum donkey kauila murd inqāmienia, bura irāmandu, irajuralgandu.

31 Iārun ḥambā burkai njindjābandu, Ajudjakunja burāngai kārāmandiri? Wurunqngowu wurinqngandu, Inaiuri inqāma kundju.

32 Inqāwandi kejanurandu, māra ko:nandu kādjīnu gejunqngandu.

33 Wāli burāngai inqāmānqandiri kauila, anqngā ḥariya kubadjunqanqngandu, Ajudjakunja kauila burāngai kārāmandiri?

34 Kundjunandu, Inaiuri inqāma kundju.

35 Kaṣurulalgandu Jesu nānja, wobi anqngandu ko:guleñandu kauila nānja, Jesu atka kaueri:la.

36 Wāli inqējanjuriri, wobi arkanqngā lāngār kanbārkandjuna kalumba nānja.

37 Wuno:murum wodjulu inqēngunaliri gole ḥālilim maninja kurandu Oliva ḥari, pelengare ardarawaiia inalalaia wunmanbāli tjukul kadineri, God kauero:do:daleri ḥāla-ḥāla daraiu wundjurulu darawa wunja kadi-jāja;

38 Kubadjunjiri, Tjukul ḥāra aua inqēngal Inaiuri injumba Inaiud' dānja; andjo:l' dānja jāmbula ḥari, pālemba karān ḥari nānja.

39 Atjākekāria Pharisia peleñgare nānja Kubadjunqanqga, Iniñgundeja, ḥunalaia ḥanmaiāmbu.

40 Aua kandjo:lbāla kundjunu, Kujenuri, ḥandja ḥambā kumuk karwu, kaiuguja jero:l puñgadju.

41 Wuno:murum wodjulu inqēngunal, malaiindem manindjāna, wola:kundjunu maua wunja,

42 Kundjunjiri, Nundju ḥambā laiburu ḥunjunina lewārajau ḥundjanqngā, ḥundju kuda:, wunia jāmbula ḥari; weni kundjālgienā ḥungubul' dānja.

43 Gewunja lewāra pitja nejengal ḥundju nānja gejau ardaurgundjia ḥundjanqngāia pitja mewāraru kabālba ḥundju nānja, pitja wo:ri mewuro:nu, pitja tjiſibid ḥunbāram kādjīnma,

44 Narwu ḥunbāraru, wonjalalānuja ḥundju nānja kuda:; kādjīnba puñgadbañgi:n kaiug kaiug nānja ḥundju nānja, wā laiburu puñjuninja ḥari ḥunjunbadburkajau.

45 Dāra kejanuru dadjurđārim maninja, wai kandjābuna arka ko:l kadijuṇu,

46 Kundjunqanqgori, Wiri-wiri kumbi:na, Maiarum ḥaianqngam pitja meniāja maiarum dadjurđārim; O! njiri marandjuna ḥanmenma lulun ḥaria arkanqngam.

47 Kaniinggaundaleri tjile-jile dadjurdñarim maninja. Ardenaiuri dadjurdñaria, wiri-wiri ḥaría kuda: kubarkanjiro:na bąda ingarwu wunja, ardenaiuri i:dja kuda:,

48 Wa māra parwi:inja ḥanqan̄ga kadju wunja; pelengaraia ardarawαιa dñaruk ḥangadbiена aua ḥuru inqarkan̄u wunja.

20

1 Ge kunina, lewāra tjarunujau, aua ḥanganiinggaundaleri i:dja dadjurdñarim maninja, wälänuwunia ardi:um kaluleri, kaueramurkalal ardenaiuri dadjurd ḥaría, wiri-wiri ḥaría, mababaia kuda:,

2 Kubalula, kubadjunqan̄geri, Minjenjari, ḥajudja wundjurulu njiniinge wuna kundjū:, ḥanguja ḥuno:na wundjurulu wuna?

3 Aua kandjo:lbala kundjunqan̄gori, Naiu kuda: burkai njinjiqb ḥala-ḥala tjarun, wuriara,

4 Baptism John anqan̄ga, ḥandjo:l' i dagu, i:dja i dagu, kunina?

5 Arge wurura kubärwadenjiri, Namba njerkulu, And jo:l' i dagu, aua pitja nje, ḥajudjakunja kurānjudjaralan̄anga?

6 Namba njerkulu, I:dja i dagu, i:dja ardarawαιa kaiug pitja tjuna barenjari, gewunja arka wa paueranjudjaran John tjo:lbada inqanina.

7 Kauerio:lbala, wa laiburu padinja ḥaru i dagu.

8 Jesu kundjunqan̄gori, Naiu wa punen-nuri ḥajudja wundjurulu njiniinge wuna ḥanqundju.

9 Wunmanbali i:dja kundjunqan̄gori bare-bare wuna; I-dja iārun tjarí ḥarim mandenju, maua manino: la tjarí ḥaría, maiqandiwela tāmbium maiqarí' ḥuru maranu.

10 Wuniajau kajanjawuna tjarí ḥaría nānja inawodjieja, arka kurab tjarí ḥarim maninja inqado: wunja; O! tjarí ḥaría wodpiliba kauerior:rala, kauerajanjawuna ino:ra.

11 Inawodjieja iākara njele kajanjawuna; aua wodbandaga wodpiliba kauerio:rala, umāra kubadjunqan̄ga, kauerajanjawuna ino:ra.

12 Iākara njele kajanjawuna; aua kuda: inqadbalimāla, wai kaueriabantu.

13 Gejau kundjuju inaiuri tjarí ḥarim, Nani ne? Pitja inajanjawu inqangula ḥanqunarieñunqan̄ga; djiu ḥana arka ḥuru paueranjuru.

14 Tjarí ḥaría wuno:murum aua māra inqarwuna, arge wurura kadiñaiena, Indja inko:lu kānun; bąda ḥaro:, gejau tjarí ḥarim ḥarkanqan̄gam pitja menu.

15 Wai kaueriabantu dānde tjarí ḥarim, bąda kauero:na. Gewunja ḥanani pitja njenqan̄gori inaiuri tjarí ḥarim?

16 Pitja ejengal, pitja bąda anjo: ḥandja tjarí ḥaría, tjarí ḥarim atjakekaria pitja menino:nqan̄gori. ḥuru ḥangānina kubadjun, Kari puñqan̄niri.

17 Aua kanindjan̄a, kundjuju, Gewunja ḥajudja wuna wiri-wiri kauwina, Kaiug ge wondi māngarwiria wai kadjabuna, ge i di dagu umri: ruko:wa kuniñaiena?

18 Aua inqauwona kaiug ge nānja pitja elemie; aua nānja ge kauwona, pitja wuñqan̄ njenqan̄ga tñurni' nñinim.

19 Wiri-wiri ḥaría, ardenaiuri dadjurd ḥaría kuda:, kubarkanjiro:na laburd inqadba wunja ge i di dagu; i:dja kanbarkulgunqala; laiburu ḥangānina aua geju bare-bare wuna arka wunja.

20 Mu:n marwunanənq̥a, kanbärkanjawuna tjaŋq̥arkuja, adjadjin aŋganun wunja tjaðaq̥uria, aua laburd iŋgadba wunja n̥ala-n̥ala nənja, gejau arka pitja ewurino: wundjurul' dənja inaiuri anənq̥a.

21 Burkai kaueriabuna, kubädjun, Iniingundeja, laiburu əduňanu nidji tjuňundju, aŋdjaniiŋgunda, i:dja kari wa pandjo:lguňan, God n̥ari nidji kandjaniiiŋgunderi;

22 Wuniowu əri Caesar kaiug erkuno:, wuniowu n̥uru-n̥uru?

23 Aua laiburu kəninanənq̥gori ardadjin bədaia, kundjunənq̥gori,

24 Tjařamiiimbu kaiug tjařun; aŋguja anənq̥gam iminum, wiri-wiri? Arka kubädjun, Caesar anənq̥a.

25 Aua kundjunənq̥gori, Gewunja irano: Caesar Caesar anənq̥a, irano: God God anənq̥a.

26 Kədjinba laburd puŋgadbaŋ n̥ala-n̥ala anənq̥a i:dja adbənŋale n̥uru, rəngəri karija aua aŋgaio:lbäla, kumuk karwuna.

27 Kaueramurkalal atjäkekaria Sadducia, arka kubädjiri kari wa bəri padin, burkai kaueriabuna,

28 Kubädjun, Iniingundeja, Moses wiri-wiri kundjununjari, i:dja n̥awanənq̥a n̥amba debəra iŋgena məŋganənq̥anja kudai, woŋäləŋ ino:ra, n̥awanənq̥a məŋganja njimena, woŋäləŋ bəri aŋgaianda wunja n̥awanənq̥a wunja.

29 Gewunja kadina n̥awawaia aŋŋälja; iwurlge məŋganənq̥anja njimən, debəra keňa woŋäləŋ ino:ra;

30 Pulaŋjara kuda:;

31 Leŋgunda kuda: njimən, ge kədjinu aŋŋälja miriňu, woŋäləŋ ardo:raia, debəra kadjurlina.

32 Pəlejau woŋaiinja kuda: debəra njeňa.

33 Gewunja bəri aŋganunjau, aŋguja anənq̥ganja məŋganənq̥anja pitja njeňu? Gewunja aŋŋälja njimənjeri məŋganənq̥gorinja.

34 Jesu kundjunənq̥gori, Aŋgo:lo:lia bandaia wuna n̥aria pənən karwona, pənən kunja kado:wi: nja;

35 Arka ardinia mandjia bandaia ge aŋgəmən wunja, bəri aŋganun wunja adbən nənja, wa pənən parwən, wa pado:wi:n pənən kunja;

36 Kədjinba debəra parinjan njele, gewunja kadun wälən n̥aria kədjinjdia, God aŋgo:lo:fia kadun arka bəri aŋgaladiŋ.

37 Adbən bəri aŋganun, Moses kanmiimbuna irulul' dənja, wuno:murum genunənq̥a Inaiuri God Abraham anənq̥a, God Isaac anənq̥a, God Jacob anənq̥a.

38 God wa pənənadbən arkanənq̥a, O! ardadjeria arkanənq̥a; gewunja ardarawaiia ardadjeria kadunənq̥a.

39 Atjäkekaria wiri-wiri n̥aria kauerio:lbäla kubädjun, Iniingundeja, wunia kundjälula.

40 Pəlejau kari kədjinba dəraq̥u padinja kari burkai iŋgadjaŋ wunja.

41 Kundjunənq̥gori, Nərunənq̥gowu kubädjiri Christ David iŋko:lu?

42 David n̥undju-n̥undju kundjiri mili-mili kan n̥ara nənja, Inaiuri kundjunənq̥a Inaiuri n̥aianənq̥a, Atjäbänu n̥aiu worawerdu məninja,

43 Aŋande njini ardaurgundjia n̥undjanənq̥gaia n̥undjerdu waiuru.

44 Gewunja David kərim Inaiuri, n̥arunənq̥gowu iŋko:lu kənun?

45 Pelengare ardarawaiia wälı n̥uru aŋganineri kundjunənq̥gori in-alalaia,

46 Lia marām wiri-wiri ḥaqia wunja, arka lai kauwonqanqgori wudawa ḥaqejuru wunja wobi karāngendjia nānja, wulmai lai kauwonqanqgori ko:l ḥārim maninja, adbāli' kārim karān ḥārim mānqaria nānja.

47 Arka mindjal kadju maiarum ardjo:ri:ria arkanqangam, mara-maranu dadjurd kadju, ḥānganindjieju wunja; umālimaie wūnaiuru pitja pāram.

21

1 Bal kumān, māra kanbuna tjinj:ri: lulwa karkuguleju kaiugnqari' ḥāru.

2 Māra njimbuna kuda: ndjāruṇ ndjo:rinja ndjenja ma ko:guleju kaiug tjarunjandu pidi:nu.

3 Aua kundjuṇu, Nidji kūnjenuri, nānqāndjia ndjo:rinja ndjenja kungguguleju tjakāri man dāgu ardarawaiā nānja;

4 Gewunja ḥāndja ardarawaiā darawa kudai ḥānganun, lulwa kubārkuguleju, O! nānqāndjia njino:ra kungguguleju darawa wundjedjeru nānqānananga.

5 Atjākekāria kadjuṇiri dadjurdnqari' wunja, mamālalam mānqanina kaiug wunia njininge, lānjugu njininge, kundjuṇu,

6 Wuna wurānunindj, lewāra pitja njejenjal, gejau wa pitja puŋgāmānqen njuruma kaiug kaiug nānja, nāmba wa puŋgaiqbien ḥāri.

7 Burkai kaueriabuna kubādjuṇ, Iniiŋgundeja, Ajudjau gewunja wuna pitja nānqāndjia? Nānqāndjia umiimbaie wuna pitja njejenjal?

8 Aua kundjuṇu, Maranindj, pinjirkadjuiejjiri; gewunja ardarawaiā pitja arenjal nānqumbā nānja, pitja bāre, Nāiu nānqāndjia, lewāra wodjulu kunun; paramalando:jiri.

9 Wuno:murum njuru njirkunuṇ mālāni' wunja, wurgunu wunja, pinjir-gulgunejiri; wungurle madj kunjānqunjal, O! umindjuṇuru maiirgi:rkuṇ njuru-ḥāru.

10 Gejau kundjuṇanqgori, Worumba pitja bari arāmurkie worumba nānja, bāndaiā bāndaiā nānja.

11 Nuli-ṇulim manaiudba pitja menu, tāmbium maiagekāri' nānja pitja nānqāndjia kaladadāru, wungulgunia kuda: umiimbaie wunenaiuru and jo:l di dāgu.

12 Wuna darawa wāli puŋgāninja ardo:ri njiri nānja pitja parandenuri, pitja njinbarejo:ra pitja ḥānbāranino:nuri dadjurdnqārim maninja, bur kārim maninja, njinbāraṇjural ardenaiud' dānja, mānānqbaraaia nānja nānqumbā wunja.

13 Umiimbaie pitja nānqānqaienuri.

14 Gewunja tjadānuru wurandju njidi:um maninja gewurle ni: pinjidiri arānundjō:lba;

15 Gewunja nāiu pitja njinjano: njidjamundu a wuni:ndjaru, wuna nānja ardaūurgundjia njirkānqāgaia ardarawaiā kādjinba pitja parwelgen, kādjinba pitja pinjinbādjo:lban.

16 Pitja njiraninowie njidenaiurgandu nānja, ḥāwawaia nānja, njiri madeja nānja, jāligaiā nānja, atjākekāria njiri nānja pitja njinbārandju njirkumbi:nu wunja.

17 Pitja njiro:ndjurie ardarawaiā nānja nānqumbā wunja.

18 Tjakāra tjaruṇ njidbri: nānja wa pitja debād puŋgeñān.

19 Njāmulia njirkunuṇ njirkandj pitja arem.

20 Wuno:murum māra marānunbu Jerusalem wo:ri mānqauwi:na mālaninjāria nānja, gejau laiburū njidu wulinqādja wodjulu mānqanun.

21 Gejau arka Judaea nənja əngənun kubədaiinjə tələmbən ənuru; arka puləga nənja madjəndiwenja ənuru, arka bündül' dənja əngənun dəra parengaliri ma nənja.

22 Gewunja wuna kunuŋ umalimaiejau, darawa wiri-wiri kauwi:na ko:rug kəmienju wunja.

23 Wurgunu arka nənja mənduwanja əngə-nuŋ, ənamugu ənganbədo: gejau; wurgunu wunaiuru pitja nənən kabəlba nənja, wundji:la worumba əndja nənja.

24 Pitja arowa kuldjuru iamundu nənja, pitja aranjurie murd-murdkaia worumbaia ardarawaiia ənuru, Jerusalem pitja djəmbəba mejo:rie edbulia nənja, ko:rug nəjamie njini lewəra edbulia arkanənja.

25 Umiimbaie pitja nənən mərənun' nənja, künjila nənja, jalnəgəndam maninja; kabəlba nənja kuda: pakul' ənəri worumbaia nənja, lia mənəngdabai pələnqərinja wo:nndum auuba mənəgo:.

26 I:də ənəru əngənawona luren kunja, kadidja wuna pitja nənənjaie bəndaia nanja; wundjurulu əndjo:l' dənja pitja djerə-djerə nənənjaie.

27 Gejau pitja məra irewu I:dj' iŋko:lu iŋgengaliri əngubən nənja wundjurul' dənja pəlembə manaiudba nənja.

28 Wuna wunmanbəli kənənjaie, bal wurəm, njidbri: brai wuri:, gewunja umundulbaie njirkənənja wodjulu kunjəngaliri.

29 Bəre-bəre kundjunənənja, Maranindj təlilim, ənuwonu darawa kuda:;

30 Wuno:murum gole la-la mənəqəm, wuranindj, njiri ənəndju-ənəndju laiburu njiduŋ wodjulu tjauədba;

31 Ge kədjinu njiri kuda:, məra wuraŋunbu wuna ko:rug kəmienju, laiburu njidu bəndaia God anənja wodjulu kənun.

32 Nidji kujenuri, Arkulieja əndja pitja wa pareñən, darawa wəli ko:rug pənəqəmien.

33 Əndjo:lu, kabəlba pitja ejuŋurandu, ənəla-ənəla ənəianənja pitja wa pənəqənən ənuru.

34 Maranindj njiri ənəndju-ənəndju wunja, ənəmbə njirkulum kəlabu ənəna pəmənənjaie wungəlbənda nənja, djo: nənja, wun' ənəri wundjedjer kəri nənja, gejau lewəra ge maiirgi:rəkum pənəqəngalduri limbitja ənəri kədjinu;

35 Gewunja pitja nəjeñən ardarawaiia nənja atja əngənun məmənəm kabəlba mararawam maninja.

36 Barele njidu kədjinma, iranıau njidia ma wunja jənənai njirkumbəna wunja wuna darawa keñgaliri, njirkumbəlgeñən wunja imənənəle ənuru I:dj' iŋko:lu.

37 Kədjinma lewəra kaniingundaleri dadjurdnərim maninja, kədjinma wundugum dənde keñənər, atja kənina tələmbən Oliva ənəri nənja.

38 Peleñqəraia ardarawaiia aliŋəri kauerəmürkəlal dadjurdnərim maninja aua ənuru iŋgarkənər wunja.

22

1 Mənəriju lo:jenda kunjənənjal maia iroroi, iŋqərimiena Wukiau.

2 Ardenaiuri dadjurdnəria, wiri-wiri ənəria kuda: kubərkənəjiro:na ənərunənənəwə iŋgədbələm wunja; peleñqəraia əngənəbərkələnəler.

3 Satan dərək keñənər Judas nənja iŋqərimiena Iscariot, aua iərun twelve, inalalaiə nənja iŋqənina.

4 Aua keñənər, kumbədeñənənənəgori ardenaiuri dadjurdnəria, ardeñaiuri dadjurdnərim ənəria kuda:, ənərunənəwə əngənino:nənja wunja.

5 Arka tjukul kadina, tjauaien kubədjunənənəgora kaiug iŋgədo: wunja.

6 Aua korega kundjuňu, kuňanjiro:na wuniama ąngqanino:nąŋga wunja peleńgaraia abdidjai.

7 Lewara maia iroroi kunjaŋgunal gejau Wukiau ingarwuned.

8 Kanajanawunandu Peter a John, kundjuňiri, Njirinjurandu, brar wuriandu Wukiau, ḥaqri mindjal kunja.

9 Auandu kundjuňanqangandu, ḥanam maninja Brar wuriandu kundji:njařendu?

10 Aua kundjuňanqangandu, Wai, wuno:murum malaiinde' njuru njirkunjajurandu pitja njindjal-mändjerandu i:dja wuraagu mano: inqanju; irāmalando:wandu maiaru' njuru ma dāra inqenjuru.

11 Wuri:nąŋgandu inaiuri maiaru' ḥatra, Iniiŋgundeja kundjuňu, ḥanam balaium, ma Wukiau mindjal ḥanundju ḥanalalaia nąnja?

12 Aua pitja njinjamimbandu balaium manaiudba karęq ḥarim maňamanjam; ma brar wuriandu.

13 Keňajurandu māra ko:nandu kadjinu gejuňanqangandu, brar kundjuňandu Wukiau.

14 Wuno:murum gole ko:rug kąmieno, atja kauwona, arkanjawieja kuda: aua nąnja.

15 Kundjuňanqangori, Djenbenjuru mindjal ḥe kuňenju wuna Wukiau njiri nąnja, wali debařa paňenjan;

16 Gewunja kuňenuri, Kadjinba njele mindjal pujen, ko:rug njamie njini bāndaia God anaŋga nąnja.

17 Djo: ḥatra kąmān, wunia kulula, kundjuňu, Irām, dalar wuri: njirge wurura;

18 Gewunja kuňenuri, Kadjinba djo: paňenjan njele kurab wuŋgalidjerugu ḥatra, bāndaia God anaŋga keňgal djini.

19 Wuro:dbori kamaŋ, wunia kulula, kalemala, kano:na, kundjuňu, Indja kąnun ḥanqanaba inqanauwi:nu njiri wunja; wuna wuri: ni: tjarunyungaqjuru wunja.

20 Djo: ḥatra kuda: kadjindja paľejau mindjal kadjuňu, kundjuňiri, Indja djo: ḥatra kąnun tjaauien wuŋjunali gulu, ḥaiananqaga nąnja, pālulu kaniňaiena njiri wunja.

21 O! Wai, ino:ri aua tjiriwin maŋgo:wara ḥaiu nąnja pālalo:nma nąnja kunuń.

22 Mia, I:dj' inko:lu keňajuriri, kadjinu kauwi:na aua wunja. O! wurgunu i:dja nąnja aua tjiriwin maŋgo:ja.

23 Arge wurura wunmanbali burkeba kadjabienna ąnguja arka nąnja wuna geja.

24 Ai karwiineri ąnguja arka nąnja inaiuri inqanijaien.

25 Aua kundjuňanqangori, Ardenaiuri edbulia arkananqagaia ardjurul-woraia kadjuňanqangori, arka ardjurulba maŋqanuŋ kadimieju ardinieja.

26 Wuna kadjinu njiri kari; O! aua inaiuri inqanuŋ njiri nąnja kaniňina iwomale kadjindja; aua iurulba maŋqanuŋ, inawodjieja kadjindja kaniňina.

27 Gewunja ąnguja inaiud' ban daga, aua atja inqauwona maŋari nąnja, aua inqanawodjeri? Wawu paňqanin aua atja ingauwona? O! ḥaiu njiri pulaga nąnja ḥanun, kadjindja inawodjieja.

28 Njiri njiduŋ atja njirkunina ḥaiu nąnja wuŋgundjuie ḥaiananqaga nąnja;

29 Bāndaia ḥande njiri wunja, kadjinu Iraia ḥaiananqaga kandeju ḥaiu wunja,

30 Mindjal wurəŋundju wunja, djo: njirkunjäŋga wunja, pälalo:nma njananäŋga nänja bandaia njananäŋga nänja, atja njirkumbäna wunja abdałikärim manjenŋälba nänja, wure wurəŋunbimäŋgori worumbaia anjenŋälja Israel ḥäria.

31 Simon, Simon, wai, Satan Injäma kundjuŋänu, djera-djera ḥunjumbu wunja corn kädjindja;

32 O! Naiu dadjurd kuŋeŋu ḥundju wunja, päräd ḥundjanäŋga ilura puŋuniri; ḥundju, wuno:murum kuluŋäŋt ḥunjumbaŋa, ḥundju ḥawāwaia birem-bire ḥengandju.

33 Aua kundjuŋäŋga, Inaiuri, ḥanamanja ḥari ḥanjenŋäŋjanjuru ḥundju nänja bur kärim ḥuru, debära ḥarkunjäŋandu.

34 Aua kundjuŋu, Kunjenu, Peter, weni, punara wa pitja jero:l puŋgen, ḥundju wäli tjařuŋuri pindjiin wa laiburu puŋuningära.

35 Kundjuŋäŋgori, Wuno:murum ḥaiu njinjenŋäŋjanjawuna bururu njido:ra, tjalumba njido:ra, njidjerdu ḥäria njido:ra, gejau njidämiar? Arka kubäđjun, Kari.

36 Gejau kundjuŋäŋgori, O! weni, aua bururu kudai kungajurinja, tjalumba kädjindja, aua kuldjuru ino:ra, wobi ko:l kundji:nja, kumarenja.

37 Gewunja kuŋenuri, Wuna wiri-wiri kauwi:na madj ko:rug kumaienja ḥaiu nänja, AUA KAUWI:NA ARWORIA NÄNJA; gewunja ḥaiu ḥari umindju kudai.

38 Kubäđjun, Inaiuri, wai, ḥuruma kuldjuru tjařunandu. Kundjuŋäŋgori, Gole kunuj.

39 Ba keŋunal, keŋajuru kädjinu genjirida tħalamban ḥuru Oliva ḥari; inalalaia kuda: kauerämalando:na.

40 Wuno:murum tħambiu' nänja iŋgäina kundjuŋäŋgori, Dadjurd wuri: pinjireŋuru wuŋgundjuie ḥuru.

41 Kaŋurienä arka nänja kädjinu kaiug tjuna workundju, luŋgudja kaŋina, dadjurd kundjuŋu,

42 Kundjuŋiri, Iraia, ḥundju ḥämba lai kauwonänu, wuna djo: ḥari tħaño:ŋgu; O! kari ge lai kauwonara, lai kauwonänu kuninja.

43 Mära kauwi:nanäŋga wälaŋŋära qändjo:l' kära, birem-bire kandjuna.

44 Pämbaloa kaŋurienä, wundjilwora dadjurd kundjuŋu; mäŋadjinja anäŋganja piñ njinineri gulu: kädjinu do:ra njimbäneri kabälba ḥuru.

45 Bäri iŋgäina dadjurd genjiri, inalalaia kanmurkalal, mära kanbuna kulunu ḥäŋganineri pakul kunja.

46 Kundjuŋäŋgori, Ajudjakunja kulunu njiduŋiri? Bari njidu, dadjurd wuri: pinjireŋuru wuŋgundjuie ḥuru.

47 Wäli kaluleri wai, pelenqäre, aua kuda: Judas iŋqärimiena, iaruñ twelve, inalalaia, nänja, adbäŋnäle ḥuru keŋajuru, Jesu kämañdjerala, ko:lbo:na.

48 Jesu kundjuŋäŋgori, Judas, I:dj' iŋko:lu tħiriwin mandjo:näŋga tħanġungulbo:?

49 Arka wo:ri iŋgarwuneri mära karwuna kubäđjun, Inaiuri, kanjärwu kuldjuru njininge?

50 Iaruñ arka nänja ko:na inawodjieja inaiuri dadjurdħära anäŋga, ini:um worawerdu' ḥärim dur mo:na.

51 Jesu kändjo:lba la kundjuŋu, Ge njini kuninja wäli; ini:um mamändanäla, kämurduna.

52 Gejau Jesu kundjuŋäŋgori ingadburkalal ardenaiuri dadjurdħäria, dadjurdħärim ḥäria, mababaia, Njirkunjeŋgunal lulun ḥära kädjinu, kuldjuru, diam njiri kudai?

53 Tjile-jile ḥanjanineri njiri ḥanja dadjurduṇṭarim maninja, njido:ri wa la pāmāṛamenjara; O! wuna njirkanāŋgajau, wundjurulu duiba ḥaqri.

54 Kauerāmāŋ, kauerielguruṇḍula, kauerajurula maiaru' ḥuru inaiuri dadjurduṇṭara anāŋgam; Peter kuda: bōwora kāmalando:na.

55 Wuno:murum wiānu karkuguleṇu pulāga maiarum maninja, kurug ḥāŋgānina, Peter atja kauwona pulāga ḥanja.

56 Njimbāridja ndjārun māra iŋgo:na atja iŋgānineri marāma ḥanja, njādba kāṇindjāha, kundjuṇu, Indja kuda: aua ḥanja kānina.

57 Aua kari kundjuṇu, kundjuṇiri, Woṇaiinjā, wa laiburu pāŋgāninnāŋga.

58 Wāli palejau iākāra māra ko:na, kulula, Njundju kuda: arka ḥanja ḥuŋuṇ. O! Peter kundjuṇu, I:dja, wa pāŋgān.

59 Wāli palejau, iākāra njādbama kundjuṇu, Nidji indja kuda: aua nanja kānina, Galilee ḥara iŋganuṇ.

60 Peter kundjuṇu, I:dja wa laiburu pāŋgān tjuŋunjalu. Maiirgi:rku, wāli kaluleri, punara jero:l kundjuṇu.

61 Gejau Inaiuri wararkar kānina, Peter kāṇindjāha. Peter ni: kungānjerula ḥāla-ḥāla Inaiuri anāŋga, kādjinu gejūnāŋga, Punara wāli jero:l puŋgen, weni tjařuṇjari kari djejara.

62 Dānde kejānuru, njādba wola: kundjuṇiri.

63 I:dja aua iŋgadbāŋ umbili kauerāmāŋ, wodpiliba kauerio:rala.

64 Imāndjigu womburuk kubāri:la, burkai kaueriābuna, kubādjuṇiri, Tjo:lba minjalu, ḥāŋguja ḥunŋumbuna?

65 Darawa tjařkari wodbandagu kubādjuṇāŋga.

66 Wuno:murum lei māŋgo:na, mababaia i:dja ḥanja džāruk kadbiēna, ardenaiuri dadjurduṇṭaria, wiri-wiri ḥāria kuda:, kaielwa kauerajurula karwādeñārim ḥuru.

67 Kubādjuniri, Njundju Christ ḥām̄ba ḥunŋunun, minjenjari. Aua kundjuṇāŋgori, Njai ḥām̄ba ḥanŋundjunuri, pitja dja pāŋjārāṇudjara,

68 Namba burkai njinŋundjab, kādjinba pāŋjārio:lbān.

69 Wendj-i-dāgu I:dj' iŋko:lu pitja atja ewa worawerdum maninja wundjurulu God anāŋga ḥanja.

70 Ardarawaiia kubādjuṇ, Njundju God ḥunŋungula? Aua kundjuṇāŋgori, Njiri kuri: ḥanŋunuṇ.

71 Arka kubādjuṇ. Anjudja piri adāŋadjaieja ḥāŋma wodju? ḥāri ḥundju-ḥundju ḥuru karkānjerula iamundu ḥanja.

23

1 Arka ardarawaiia bāri kadina, kauerajurula Pilate ḥuru.

2 Wunmanbāli de kauero:na, kubādjuṇiri, Indja māra kerwuna wo-rumba arkanāŋga arkolikolia ḥāŋgandjuna, kāre ko:nanāŋgori kaiug iŋgado: wunja Caesar, gejiri aua ḥundju-ḥundju Christ inaiuri iŋgān.

3 Pilate burkai kaiabuna, kundjuṇiri, Njundju ḥunaiuru Jew ḥāria arkanāŋga? Aua kaio:lbāla, kundjuṇu, Njundju kundjaluiiri.

4 Pilate kundjuṇāŋgori ardenaiuri dadjurduṇṭaria, peleŋgāraia kuda:, I:dja indja ḥanja worn kari wa māra puŋo:n.

5 Arka njādbama kubādjuṇ, Peleŋgāraia kanŋāndjeru, kaniŋgunderi Judaea mararawam maninja, Galilee maiānjeru i dāgam ḥuru njini.

6 Pilate ḥuru iŋgānina, burkai kandjābuna i:dja ḥām̄ba Galilee ḥāra iŋgān.

⁷ Laiburu iñgānina aua Herod ḥārim waia iñgānina, kāñajawuna Herod ḥāru, aua gejau Jerusalem maninja iñgānina.

⁸ Wuno:murum Herod Jesu iñgānindjāna, djenbeñuru tjukul kānina; gewunja maranu lai kauwonanāŋga iñgānindjā wunja, ḥāru iñgānina aua wunja, ini:u' ḥāra kānina umiimbaie kānindjā wunja aua nānja kāñinjaiena.

⁹ Burkai kaiqbuna ḥāla-ḥāla darawa nānja; O! aua kari wa paŋgaio:lbenja.

¹⁰ Ardenaiuri dadjurdiñjaria, wiri-wiri ḥāria kuda:, karwelgenja, njādbama de kauero:na.

¹¹ Herod małāniñjaria anāŋgaia kuda: iluk kaueramāŋ, umbili kaueramāŋ, wobi pālemba ḥāra tai kaueri:la, tīle kāñajawuna Pilate ḥāru.

¹² Ge i di dagu Herod a Pilate, aue wururandujāligaiandu kāñinjaienandu; auūrlejandu inauurgun-gāndu.

¹³ Pilate naia kanmāŋ ardenaiuri dadjurd ḥāria, ardenaiuri peleñgāraia kuda:,

¹⁴ Kundjunqāŋgori, I:dja indja kārañurulalgara kādjindja iārun peleñgāraia qāŋqāŋandjeru, wai, naiu njidbānnāle ḥāru aua burkai kāñajabuna, kari wa māra pujo:nja i:dja īndjā nānja, ge njiri de irāqunbu.

¹⁵ Kari Herod kuda:; gewunja kāñajawunalgāri njele, wai, kari debād' kāri wa pungauwi:nanāŋga.

¹⁶ Wodpiliba ījaio:ra, burāŋgai īŋām.

¹⁷ Burāŋgai kāmenjanāŋgori iārun māŋarijau.

¹⁸ Arka jero:l kubādjuŋ tārunjama, Añjuru, burāŋgai imanjari Barabbas;

¹⁹ Aua wurgunu tārunj wunja malaiindem maninja kāñinjaiena, warkemān' kunja, īngaiqbienā bur kārim maninja.

²⁰ Pilate njele kundjunqāŋgori, korega genu Jesu burāŋgai wunja.

²¹ O! arkā jero:l kubādjuŋ, kubālula, Wongaia nānja ande.

²² Tārunjuri kundjunqāŋgori, Añudjakunja, ḥānāŋga woru indja kundjunju? Naiu wa māra pujo:nja kari debād' kāri aua nānja; gewunja wodpiliba ījaio:ra, burāŋgai īŋām.

²³ Arka njādbama, ḥāla-ḥāla daraiu njiniŋge, burkai kaueriabuna wongaiā nānja iñgande wunja, gejau ḥāla-ḥāla arkanāŋga puluru ki:la.

²⁴ Gejau Pilate wure kumbuna kuninja kādjīnu burkai iñgadjabuna.

²⁵ Burāŋgai kāmāŋjanāŋgori aua wurgunu wunja, warkemān' kunja, īngaiqbienā bur kārim maninja, aua īngadıauwuna, O! Jesu kanino:la lai kauwonanāŋgori wunja.

²⁶ Wāli īngadjelgurungula, laburd kaueramāŋ Simon Cyrene ḥāra, īngēŋgunaliri bundul' ălp, aua nānja wongaia kubārkandene, mano:wunja Jesu iwelbam.

²⁷ Kaueramalando:na peleñgāraia djenbeñuru i:dja, woŋaia kuda:, arka wola: kubādjuŋiri, kaueraremaleri,

²⁸ Jesu wararkar kanmurķala kundjuŋu, Pāmāmaraia Jerusale' ḥāria, wola: piriarer; wola: wuri: njiri ḥāndju-ḥāndju wunja, woŋalalājuja njirkānāŋgaia wunja.

²⁹ Gewunja, wai, lewāra pitja njejengal wuno: murum pitja bāre, Tjukul ḥāria nāŋgāŋgundia, arkulum kādjīnbā bāri padjāndienja, nāmugu kādjīnbā panbādo:nja.

30 Gejau pitja bărenq̄gori tălelămbăñ, Njirwa ări nanja; kurorandu, Ro:k wuri:njari.

31 Gewunja wuna ńam̄ba kadju ńuwonu kalguru nānja, ńanq̄nḡa pitja njaniñaīe dalga nānja?

32 Kielgurungienandu kuda: iărunjandu iwaworkandu aua nānja īngauwi:ńandu wunja.

33 Gejau madburkala tămbium manq̄garimiena Păndjuñarim, ma won-gaia nānja kauerandeu iwaworkandu kuda; iákara worawerdum man-inja, iákara mamauim maninja.

34 Gejau Jesu kundjuñu, Iraia, wai tăbunq̄gori; gewunja wa laiburu padin ńanq̄ kadjiri. Wobi anq̄nḡa arge wurura dalar kubădjuñ, kaueramurajeri.

35 Peleñḡaraia karwelgenja kaueranindjajeri. Ardenaiuri kuda: umbili kaueramajeri, kubădjuñ, Atjakekaria kanmundulbala, aue ńundju-ńundju kāmündulbaienja, indja ńam̄ba īnḡanuñ Christ, īnḡamuriena God anq̄nḡa.

36 Małani' ńaria kuda: umbili kaueramajeri, kaueramurkalaleri, vinegar kăno:na,

37 Kubădjuñiri, Nundju ńam̄ba ńunjuñunuñ Jew ńaria inaiuri arkanq̄nḡa, pamundulbaie.

38 Wiri-wiri kuda: kuniñaiena aua nānja, INDJA INAIURI JEW ŃARIA ARKANQ̄NGA.'

39 Iărūñ iwaworkandu īngalienjandu kănujo:na, Nundju wawu Christ puñjunin? Ńunge ńundju-ńundju pămündulbaie, ărendu kuda:..

40 Iákara kaio:lbala kamaiambuna, kundjuñiri, Nundju wawu God puñungulgunden, wure nānja wundji-di-dăgu ńunjuñunuñ?

41 Ńarendu kuda: wuniama, gewunja wodbandu kădjina workundjuñandu; O! indja kari woru wa puñjenja.

42 Kundjuñanq̄nḡa, Jesu, ni: tăq̄nḡajuru wuno:murum ńunjuñunq̄nḡa băndaia ńundjanq̄nḡa nānja.

43 Aua kundjuñanq̄nḡa, Nidji kuñenu, weni pitja ńunjuñu ńaiu nānja Paradisa nānja.

44 Lewăra njinina, duiba maniñaiena kabălba mararawam maninja kăle-kăle' njinim,

45 Mărajuñja duiba ńarinja njiñaiena, jarăla dadjurd ńarim maninja dalar kăniñaiena pulaga nānja.

46 Ńala-ńala daraiu jero:l kundjuñu Jesu kulula, Iraia, ńuno:ri nānja ńunino: ńanq̄andj. Wuna kalula, īnjandj wudi keja.

47 Centurion măra ko:na wuna kăniñaiena, God ko:do:dala, kundjuñiri, Nidji i:dja indja īadq̄ajuru kănina.

48 Peleñḡaraia ardaraawaiă djaruk anq̄amienă wuna kadidja wunja, wuno:murum kadidjăna wuna kăniñaiena, adbănnălim deba marwuna, djo:li kardinal.

49 Laiburia ardaraawaiă anq̄nḡaiă bōwora karwelgenjiri, woñaja kuda: īngadbalando:na Galilee alp, wuna kubădijajeri.

50 Wai, i:dja ījumba Joseph, kauadeja, i:dja inia, īadq̄ajuru,

51 Aua wa panmurkenja arka kalula, kadjuñu, Arimathaea ńara, malaiiñdem Judaea nānja, aua kunanq̄la băndaia God anq̄nḡa,

52 Aia kămurkălanjuru Pilate, kăniauwuna durgu Jesu.

⁵³ Jeri kaiqbuna, murd kąmaj wobi imälala njiniŋge, kandeju kąnmenma nąnja kaiug nąnja dur mąŋgauwi:nā, ma nąnja wąli i:dja kari wa we parwenja.

⁵⁴ Lewära ge Ardamanjajau, Wunaiurujau wodjulu kuninaleri.

⁵⁵ Wonjaia kuda: kauerämalando:na, aua nąnja ąngengunaliri Galilee ąlp, kąnmenma mąra marwuna, ńęrunąŋgowu durgu kandiena.

⁵⁶ Djo:li kadinal, ardamanja kanbarkandjuna arkanim manieja, ąngaiamie ńęria.

⁵⁷ Wunaiurujau ńoiba kadina, ńęla-ńęla nąnja.

24

¹ Lewära gewurle pāle Wunaiurujau, alinjari mämäŋgunu, kąnmenma madburkalal, markaŋurulal arkanim manieja mänamana mąŋgarkandjuna.

² Mąra kubärwuna kaiug ruluba kaŋuriena kąnmendj-i-dagu.

³ Dära karija, wa mąra pungarwi:nja durgu Jesu Inaiuri anąnja.

⁴ Ge kunina, wąli ardi:um idjedja njinganineri wuna wunja, wai i:dja iāruŋandu kauwelgenjandu arka nąnja wobi pālemba ńęra nąnja;

⁵ Arka karkulgundenja, idjidja kubädban arbıñum kabäl' kuru, auandu kundjuŋandu, ńjudjakunja kąrąŋanjiro:jiri iedjer adbän nanja?

⁶ Nuruma wa pąŋganin. O! bari kąnina. Ni: wuranjuru kalulanuri wąli Galilee nąnja ąnganineri,

⁷ Geniri, I:dj' ińko:lu madj kąnauwi:nja i:dja arworia ardo:ri nąnja, Wongaia nąnja kandienja, pāle kulunu tjiangandu bari kąninja.

⁸ Arka ni: kubärkajurulananęga ńęla-ńęla anąnja,

⁹ Djo:li kadinal kąnmenm' ąlp, darawa wuna kubädjuŋanęgori eleven, inalalaia, atjäkekęria ardarawaią kuda.

¹⁰ Arge kāninuri Mary Magdalena, Joanna, Mary James anąnjanja, atjäkekęria kuda: arka nąnja wuna kubädjuŋanęgori arkanjawieja.

¹¹ Nala-ńęla wuna mąra kumbi:nanęgori wońęla kadjinu, arka dja kubärkudjarala.

¹² O! Peter bari kąnina, tjaři kumanaŋuru kąnmen' ńeru; ilu kąnina, mąra ko:na wobi ekamandj; keňanjuru, ini:ąkamanma rąngarı keňa wuna tjianganda kąmienia.

¹³ Gejau, wai, iāruŋandu arka nąnja lewarä ge-i-di-dagu keňanjurandiri maiarundjeruň ńeru wodjulu Jerusale' nąnja, maŋumba Emmaus.

¹⁴ Kululandiri aue wururandu wuna darawa tjemä kąmienia.

¹⁵ Ge kunina, wąli kalulandiri, burkeba ąngaiabienandiri, Jesu mandja kąmurkalalgandu, auandu nąnja keño:ri.

¹⁶ O! ambulkandu djiān kumienandu aua wa laiburu pąŋganinjanęngandu.

¹⁷ Aua kundjuŋanęngandu, Nęnanęga wuna ńęla-ńęla ai njirkumbi:ňandiri njirkunjęŋanjurandiri? Auandu pindi-windi kauwelgenjandu.

¹⁸ Iąkära kaio:lbaļa, inumba Cleopas, kundjuŋanęga, Nundju edbulwu Jerusale' nąnja, wawu laiburu puňunindjirı wuna tjemä kąmienia ma nąnja wendjiau?

¹⁹ Aua kundjuŋanęngandu, Nęnanęga? Auandu kundjuŋanęngandu, Jesu Nazareth ńęra wunja, aua ąnganina i:dja tjo:lbäda, iurulba kudai genju, kalula, God imañjale ńeru, i:dja ardarawaią kuda:;

20 Ardenaiuri dadjurd ḥaría, ardenaiuri ararkanq̄gaia, ḥanganbādino:nāŋga wure nānja debār' kunja, wongaia nānja īngarkandeju.

21 O! ari ardi:u' ḥaría ḥadina aua pitja ḥanjamundulba Israel; weni kuda: lewāra t̄jarunjuri wuna t̄jumān kāmienā.

22 Wonjaia atjākek̄aria kuda: ari nānja rāngari ḥanbārkāndjuna, arka alin̄ari kānmenma nānja ḥanqānina;

23 Durgu anānja wa māra puŋgarwi:nja, kariŋgūnal kubādjunjiri arididjeja wālān̄aría ḥanganbādīdījāna, arka kadjuju aua iedjer īngānun.

24 Atjākek̄aria kuda: ari nānja kānmen' ḥuru madburkālājuru, māra kubārwuna kādjīnu wonjaia kadjuju; aua wa māra pauero:nja.

25 Gejau aua kundjuŋanq̄gandu, O wonjala, njirkulum t̄janānba ḥari wurāŋunjudjara darawa t̄jo:lbādaia kadjuju.

26 Wawu Christ wuna ko:ru puŋgenja, īngeŋājuru pālemba ḥuru anāŋgām?

27 Gejau Moses auurle t̄jo:lbādaia ardaraawāia njini, kāmiimbunandu mili-mili irarawa nānja wuna aua ḥundju-ḥundju wunja.

28 Gejau māmurkalalkuri maiarundjeruŋuma ma ḥuru īngeŋājuriŋguri, aua kundjuju ingenaŋuriri njele.

29 Auandu wore kāmaŋandu, kundjuŋandu, Atjā bānu ərendu aqanja, Kāle-kālem njingānun, māraŋjunja góle we njimbāneri. Dāra keŋājuru atjā wunja auandu nānja.

30 Ge kunina, wuno:murum atjā īngauwona, auandu nānja, wuro:dbori kāmaŋ, wunia kulula, dewod ko:na, kāno:nandu.

31 Gejau ambulkandu t̄jalan kumbunandu, laiburu kāninanq̄gandu; aua kāmburuk kānina auandu nānja.

32 Aue ḥundju-ḥundjandu kāni:nandu, Wawu ḥarkulandum māra-māra pāmaŋinjandu ḥarendu nānja, wāli geŋuŋārendiri kalumba nānja, wāli ḥarkumiimbunandu mili-mili?

33 Ge-i-di-dāgu bāri kāninandu, djo:li kāninalgāndu Jerusale' nānja, māra kanbanandu eleven, inalalaia, djaruk ḥanqāmienā, atjākek̄aria kuda: arka nānja,

34 Kubādjunjiri, Inaiuri nidji bāri kānina, māra kauwi:nanq̄ga Simon.

35 Gejau auandu kundjuŋandu wuna kalumba nānja, ḥarunq̄gōwu aua laiburu īngāni:nanq̄gandu wuro:dbori dewod īnganaleri.

36 Wuna wāli kadjuŋiri, Jesu aua ḥundju-ḥundju kauwelgenja arka pulaga nānja, kundjuŋanq̄gori, Abi:la kūninanuri.

37 Arka luren kubādbāŋ, karkulgundenja, ījan' ḥali kubādjūŋ māra īngarwuna.

38 Aua kundjuŋanq̄gori, ḥanudjakunja djerara māraemerī, ḥanudjakunja njidi:akamanma kūriiri?

39 ḥano:ri, ḥaierdū, wuranindj, ḥaiqawāli ḥaiu ḥundju-ḥundju; t̄jarāmāndana, t̄jarānindj, gewunja īnāndj iwiliri, inari ino-ra, kādjīnu t̄tarāŋjunindj ḥaiu kudai ḥanlūnun.

40 Wuna īnū kāmimbiuna ino:ri, ierdu.

41 Arka wāli karkudjarala gewunja t̄jukul ḥanqānina, rāngari ḥanqānina, aua kundjuŋanq̄gori, Njiri māŋāri kudawu?

42 Kauerano:na djaia iwidjāra.

43 Aua kāmaŋ, adbāŋnāle ḥuru mindjal kundjunu.

44 Gejau kundjuŋanqgori, Wuna ɳala-ɳala ɳanŋundjuŋanuri wäli njiri nänja ɳanŋunineri, ko:rug kumaienja darawa wiri-wiri kauwi:na ɳala-ɳala Moses anqŋa nänja, tjo:lbädaia nänja kuda:, kan nänja kuda:, ɳaiwunja.

45 Gejau ardi:um pälkar mamurŋanqgori mili-mili ingadena wunja;

46 Kundjuŋanqgori, Wurunqgowu wiri-wiri kumbi:na Christ madjpuŋgenja, bari kaiqndienja imqndj i dägu lewära tjäruŋuri jau.

47 Kulŋan ardi:um kuluienja injumba nänja umära wai kunja worumbaia ardarawaiia nänja, Jerusalem maninja mauurläm.

48 Wuna nänja njidqadjiaeja.

49 Wai, kuŋaŋawunuri tjauaien ɳaiw Iraia anqŋa; atja njidu manaiudba nänja wurŋunma njini wundjurulu karəŋ i dägu.

50 Kangaqurulaŋuru dände ɳuru Bethany njini, ino:ri la mamqŋanqgori, pali kanbuna.

51 Ge kunina, wäli pali ɳŋgo:neri, kəno:ŋgienanqgori, mano:kaŋuriena ɳnd jo:l' kuru.

52 Arka lŋgu-lŋgudja kabädbäŋanqŋa, Jerusalem maninja djo:li kadinal, tjukul djenbeŋuru kadina.

53 Kädjinma kadineri dadjurđarim maninja, God kauero:do:daleri.